

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ (Τ.Ε.Ι.) ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ:
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ**

**Σπουδαστής:
ΣΚΑΡΠΑΛΕΖΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ**

**Υπεύθυνος Καθηγητής:
κ. ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Κεφάλαιο Πρώτο:	
Αισθητική Αγωγή - Πολιτιστική Ανάπτυξη.	
Η Περίπτωση της Καλαμάτας	
1.1. Εισαγωγή	1
1.2. Έννοια του όρου Αισθητική-Η Αισθητική ως επιστήμη- Θεωρίες της Αισθητικής	4
1.3. Ιστορική αναδρομή	8
1.4. Σύνδεση Αισθητικής και Αισθητικής Αγωγής	11
1.5. Η παιδαγωγική διάσταση της Αισθητικής Αγωγής	15
Κεφάλαιο Δεύτερο:	
Πολιτιστική Ανάπτυξη	
2.1. Σύνδεση Αισθητικής Αγωγής - Πολιτιστικής Ανάπτυξης - Τέχνης	22
2.2. Οι εννοιολογικοί προσδιορισμοί του όρου Τέχνη	24
Κεφάλαιο Τρίτο:	
Η Περίπτωση της Καλαμάτας	
3.1. Η πόλη	33
3.2. Η δημιουργία της ΔΕΠΑΚ	41
3.3. Δραστηριότητες - τομείς της ΔΕΠΑΚ	46
3.3.1. Τομέας μουσικής - ρυθμική και μουσική αγωγή	47
3.3.1.1. Η μουσική γενικά	47
3.3.1.2. Ρυθμική και μουσική αγωγή στη ΔΕΠΑΚ	52
3.3.1.3. Οι υπεύθυνοι της ΔΕΠΑΚ	57

	Σελ.
3.3.2. Τομέας Εικαστικών	59
3.3.2.1. Περί εικαστικών γενικά	59
3.3.2.2. Παιδική εικαστική έκφραση	60
3.3.2.3. Η εικαστική παιδεία από παιδαγωγική μεταφορά σε άποψη	63
3.3.2.4. Τα εικαστικά στη ΔΕΠΑΚ - καλλιτεχνική αγωγή (σχέδιο, ζωγραφική, πλαστική, χειροτεχνία)	66
3.3.3. Τομέας χορού - η αγωγή της κίνησης	71
3.3.3.1. Ο χορός γενικά	71
3.3.3.2. Τομέας χορού της ΔΕΠΑΚ - ο χορός και η αγωγή της κίνησης	72
3.3.3.3. Η αισθητική αξία του χορού	76
3.3.4. Καλαμάτα διεθνές κέντρο χορού και το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού	79
3.3.5. Τομέας ψυχαγωγίας και ελεύθερου χρόνου	82
3.3.5.1. Η ανάπτυξη στο παιχνίδι	83
3.3.5.2. Η αγωγή του μύθου	86
3.3.5.3. Φυσική αγωγή και αθλητισμός	88
3.4. Καλλιτεχνικό Καφενείο - Λογοτεχνία - Ποίηση	93
3.5. ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. - Θεατρική Παιδεία	98
3.5.1. Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ.) - θεατρική αγωγή	99
3.6. Η Δικαίωση	107

Κεφάλαιο Τέταρτο:

<i>Αξία Αισθητικής Αγωγής για την τοπική κοινωνία και ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης</i>	109
---	-----

	Σελ.
Βιβλιογραφία	117
Παράρτημα	119

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

Ολοένα και περισσότερος λόγος γίνεται για την αισθητική, που ως επιστήμη συμβάλλει στην καλλιέργεια του ανθρώπου και θεμελιώνει μια πολιτισμικά προηγμένη κοινωνία. Ο ρόλος της αυτός, γνωστός από τους αρχαίους χρόνους καθιστά την αισθητική σημαντικό κεφάλαιο στην Αγωγή του ανθρώπου και αναγκαία συνθήκη για την Πολιτιστική Ανάπτυξη.

Ο Δήμος Καλαμάτας αποδεικνύει το ενδιαφέρον του για το πολιτιστικό επίπεδο της πόλης και των δημοτών του, θεσπίζοντας φορείς με πολυάριθμα κέντρα που αφορούν στην Αισθητική Αγωγή. Αξιοσημείωτο και πρωτοπόρο για τα ελληνικά δεδομένα είναι ότι σε μια πόλη, της πληθυσμιακής έκτασης της Καλαμάτας, συνυπάρχουν και λειτουργούν εύρυθμα κέντρα χορού, μουσικής, εικαστικών, ψυχαγωγίας, φυσικής αγωγής και αθλητισμού, θεατρικής αγωγής αλλά και καλλιτεχνικό καφενείο, ενασχόληση με την ποίηση και τη λογοτεχνία και ακόμα ένα φεστιβάλ χορού διεθνούς καταξίωσης.

Στόχος της επένδυσης του Δήμου στην Αισθητική Αγωγή και Πολιτιστική Ανάπτυξη είναι η δημιουργία δημοτών με ευρύ πνεύμα, ηθική καλλιέργεια και ψυχική ισορροπία που θα αποτελέσουν για την πόλη πολύτιμους αρωγούς στην εξέλιξη και πρόοδο της.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Σταματόπουλος Δ.
ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: Σκαρπαλέζος Σωτήρης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση προσπαθεί με ένα κριτικό και δημιουργικό συνδυασμό να ενσωματώσει και να κάνει τον πολιτισμό αναπόσπαστο στοιχείο στον αναπτυξιακό ρόλο που διεκδικεί, για να συμβάλει δημιουργικά σ' ένα μοντέλο ανάπτυξης που θα βάζει κέντρο τον άνθρωπο και τις ανάγκες του στον οικονομικό, τον κοινωνικό, τον πολιτιστικό, το μορφωτικό και τον ψυχαγωγικό τομέα.

Σήμερα, η Αυτοδιοίκηση εντάσσει στους βραχυχρόνιους και μακροπρόθεσμους σχεδιασμούς, στα προγράμματα και στους προϋπολογισμούς της τον πολιτισμό, αλλά και τους δημιουργούς του. Έχει δημιουργηθεί και δημιουργείται μια αξιολογη υποδομή που φαίνεται στη σημαντική συμμετοχή και στην πολιτιστική δραστηριότητα, κυρίως νέων. Η πολιτιστική δραστηριότητα και δράση δεν περιορίζεται πια μόνο σε φεστιβαλικές ή επετειακές εκδηλώσεις αλλά αποκτά μονιμότερο χαρακτήρα και αρχίζει από την παιδική ηλικία με την ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ στους τομείς της μουσικής, του χορού, της ζωγραφικής, του θεάτρου, της ποίησης και στη στήριξη πρωτοβουλιών που προέρχονται από ατομικές ή ομαδικές ενέργειες.

Έτσι και ο Δήμος Καλαμάτας πιστεύοντας ότι ο πολιτισμός δεν αποτελεί προνόμιο των μητροπόλεων και των μεγάλων αστικών κέντρων και στην προσπάθειά του για ολοκληρωμένη καλλιέργεια των δημοτών του, χρησιμοποιεί την Αισθητική Αγωγή, με σκοπό να ενεργοποιήσει τον συναισθηματικό κόσμο και τη δημιουργική

δραστηριότητα τόσο των ανηλίκων όσο και των ενηλίκων πολιτών και τους διδάσκει να βλέπουν με τα δικά τους μάτια τον κόσμο, τους παραδίδει στην κοινωνία δημιουργικούς, με ευφορία και ψυχική υγεία. Συνειδητοποιώντας δε, το σύνολο ενός λαού τις αισθητικές του κλίσεις δημιουργεί καλαισθητική παράδοση και φθάνει στην πολιτιστική ανάπτυξη.

Τονίζεται επανειλημμένα τις τελευταίες δεκαετίες από κορυφαίους παιδαγωγούς ότι η σύγχρονη εκπαίδευση είναι αρκετά «νοησιарχική». Έχει γίνει ένα απλό όργανο μεταβίβασης ενός μέγιστου ποσού γνώσεων στην αναπτυσσόμενη γενεά.

Το εκπαιδευτικό μας σύστημα σ' όλες τις βαθμίδες του είναι απαρχαιωμένο και αναχρονιστικό τόσο από την άποψη προγραμμάτων, όσο και από την άποψη μεθόδων διδασκαλίας. Έτσι, μεταδίδει μηχανιστικά γνώσεις – πολλές φορές ξεπερασμένες – δεν αναπτύσσει τις κριτικές ικανότητες, τη δημιουργία, τις πρωτοβουλίες και την φαντασία. Από την άλλη πλευρά η τυποποίηση, ο αυτοματισμός, τα οικολογικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, το άκρως τεχνολογικό «προφίλ» των καιρών αμβλύνουν την ευαισθησία των παιδιών και περιορίζουν τον ενθουσιασμό τους. Αλλά και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης από τη δική τους πλευρά με τα αντικοινωνικά στοιχεία που δημιουργούν πορνοφίλμ, πορνοέντυπα, εκχυδαϊστικά πρότυπα «επιτυχίας», διαφημιστική ακολασία, αποθέωση της βίας, της αποκτήνωσης και της συναισθηματικής ψυχρότητας σ' όλους τους τόνους και σ' όλες τις αποχρώσεις κάνουν τη νέα γενιά να ζει ένα πλαστό όνειρο «ευτυχίας» και «ηδονής», με τίμημα την πνευματική και την ψυχική απονέκρωση. Έτσι, την οδηγούν στην παθητικότητα, αποδυνάμωση της φαντασίας και δημιουργικότητας, αναστέλλοντας τη δημιουργική πρωτοβουλία και συντελώντας στη συναισθηματική

και πνευματική αποξήρανση και αδιαφορία¹.

Γι' αυτό το λόγο η εκπαίδευση θα πρέπει να αναπτύσσει στα νεαρά άτομα τις ιδιότητες και τις ικανότητες εκείνες που μπορούν να αξιοποιηθούν για το καλό της κοινωνίας. Σκοπός της εκπαίδευσης θα πρέπει να γίνει η ενθάρρυνση των ατομικά ενεργούντων και σκεπτομένων ατόμων που θεωρούν την υπηρεσία της κοινωνίας ως το υψηλότερο πρόβλημα της ζωής τους. Έτσι, μια σύγχρονη εκπαίδευση θα πρέπει να αφήνει στο παιδί ευκαιρίες για ελεύθερη έκφραση, δημιουργικές πρωτοβουλίες, προβολή του προσωπικού στοιχείου. Αυτό θα συμβεί όταν δεν θα παραμελεί ορισμένες πλευρές του αναπτυσσόμενου ανθρώπου όπως τη φαντασία, τη δημιουργικότητα, την αισθητική ευαισθησία και όταν πάψει να τον βλέπει σαν πλάσμα που διαθέτει μόνο νόηση, χωρίς συναίσθημα και πνευματικότητα. Μια τέτοιου είδους αγωγή θα χρησιμοποιεί όλες τις πολύπλευρες δυνατότητες του παιδιού εφ' όσον η ψυχική και συναισθηματική του καλλιέργεια και ωρίμανση αποτελούν απαραίτητες συνιστώσες ολόπλευρης ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους².

Ως αντιστάθμισμα, λοιπόν, στη μονόπλευρη νοησιαρχική παιδεία, στον υλιστικό χαρακτήρα της εποχής μας και στο χρησιμοθηρικό πνεύμα της, αλλά και ως βάση για μια ολοκληρωμένη καλλιέργεια προβάλλει το αίτημα της Αισθητικής αγωγής, της αγωγής δηλαδή εκείνης που φέρνει σε επαφή τα παιδιά με τις αισθητικές μορφές, αναπτύσσει το αισθητικό τους κριτήριο και συντελεί, ώστε να γίνουν ικανά να απολαμβάνουν αλλά και να δημιουργούν το ωραίο, να διακρίνουν και να επιδιώκουν την ποιότητα στο καθετί³.

¹ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες Τάσεις της αγωγής», Αθήνα 1997, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 13.

² ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες Τάσεις της αγωγής», Αθήνα 1997, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 11.

³ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΦΟΥΣΗ, «Αισθητική Αγωγή», Δίπτυχο, Αθήνα 1974, σελ. 11.

Στην εποχή μας το αίτημα της Αισθητικής Αγωγής αναλαμβάνουν όχι μόνο το κράτος σε κεντρικό επίπεδο με τη σχολική εκπαίδευση αλλά και η Τοπική Αυτοδιοίκηση, καθώς είναι μια καθολική η αναγνώριση του ρόλου της Αισθητικής Αγωγής, τόσο στην αφύπνιση της δημιουργικότητας, όσο στην ανάπτυξη της κοινωνικότητας, στο ξεπέραςμα του ατομισμού, στη διαμόρφωση κοινωνικά ανοικτών ατόμων, πολιτισμένων ατόμων.

1.2 ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ - ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ - ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ

Ο όρος Αισθητική με τη σημασία που έχει σήμερα, της θεωρίας του ωραίου και της βίωσής του στη φύση και την τέχνη, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη από το Γερμανό Alexander Gottlieb Baumgarten καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Φραγκφούρτης (1750). Ο Baumgarten ως μαθητής του φιλοσόφου Χριστιανού Ουολφίου εισήγαγε τον όρο αισθητική δηλώνοντας ότι με τον όρο Aesthetica επιστήμη εξετάζεται η κατ' «αίσθησιν γνώσις» σε αντίθεση με τη Λογική που ερευνά τις διανοητικές λειτουργίες. Ξεχωρίζει επομένως τα αισθητά αντικείμενα από τα νοητά.

Επειδή, λοιπόν, τα αντικείμενα που εξετάζει η τέχνη, υποπίπτουν απαραίτητα στις αισθήσεις μας, η θεωρία του ωραίου είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εποπτεία των αισθήσεων. Γι' αυτό η φιλοσοφία του ωραίου την ονομάζει Αισθητική⁵.

Αργότερα ο ίδιος χρησιμοποίησε τον όρο για να δηλώσει την επιστήμη που εξετάζει την «περί τα καλά ευαισθησίαν».

⁵ ANT. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», εκδ. Δεσπ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997.

Όμως στη Γερμανία ο όρος Αισθητική επεκράτησε ουσιαστικά δια του Schiller και αμέσως μετά εισήχθη και σε άλλες χώρες. Κάθε προσπάθεια για εισαγωγή νέων όρων, απέβη μάταιη.

Στην Ελλάδα ο Κούμας απεδοκίμασε τον όρο αισθητική ονομάζοντάς την αισθηματική, όρος ο οποίος χαρακτηρίζεται αδόκιμος. Ορθότερο ο Βράϊλας και άλλοι την είπαν καλολογία. Όμως ο όρος αισθητική είναι ο πιο κατάλληλος για να χαρακτηρίσει την επιστήμη που έχει ως αντικείμενο το ωραίο και την τέχνη, που εξετάζει ειδικότερα την καλαισθητική συνείδηση, τη φύση του ωραίου, την καλλιτεχνική δημιουργία και την καλαισθητική απόλαυση και κρίση

Όμως όχι μόνο το όνομα της αισθητικής έδωσε αφορμή για συζητήσεις αλλά και η ουσία της επιστήμης. Κατά πρώτον αμφεσβητήθη αν η αισθητική πρέπει να κατατάσσεται στις κανονικές ή στις ερμηνευτικές επιστήμες. Για κάποιους η Αισθητική όπως ακριβώς η Λογική και η Ηθική έχει ως έργο να ορίζει αισθητικούς κανόνες προς τους οποίους οφείλουν να συμφωνούν τα έργα τέχνης. Για κάποιους άλλους η αισθητική είναι μια περιγραφική και ερμηνευτική επιστήμη όπως η φυσική και η ψυχολογία. Έχει, δηλαδή, σκοπό να εξετάζει πώς γεννιέται η ψυχολογική και η καλαισθητική συγκίνηση, πώς ο καλλιτέχνης δημιουργεί το έργο του και ποιοι όροι συντελούν στην ανάπτυξη της τέχνης σε κάθε χώρα.

Εν τέλει απεδείχθη ότι η αισθητική επιδιώκει και τους δύο σκοπούς διότι κατά κύριο μέρος ερευνά την καλαισθητική συγκίνηση, τη δημιουργία του καλού και θεωρείται ως εκ τούτου κομμάτι της ψυχολογίας που είναι ερμηνευτική επιστήμη, μα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και κανονική επιστήμη, εφόσον υποδεικνύει και καθορίζει τους όρους με τους οποίους παράγεται το καλό και παρέχει αρχές και κανόνες που αφορούν τις τέχνες.

Επειτα υπήρξαν και άλλοι που αναιρούσαν την αισθητική ως

επιστήμη με το σκεπτικό ότι ούτε του καλλιτέχνη τη δημιουργία μπορεί να παρακολουθήσει, ούτε να ορίσει κανόνες, ούτε να προάγει το καλλιτεχνικό «δαιμόνιο».

Υποστήριζαν ότι δεν μπορεί να παρακολουθεί τη δημιουργία του καλλιτέχνη διότι αυτός κατά τη δημιουργία του διακατέχεται από «θεία μανία», η δε ψυχολογική του κατάσταση είναι ανεξιχνίαστη. Όμως δεν είναι αληθές ότι ο καλλιτέχνης κατά τη δημιουργία του διακατέχεται από θεία μανία. Η ψυχολογική έρευνα δείχνει ότι στον καλλιτέχνη που δημιουργεί προέχει η συνείδηση και με προσπάθεια συντελείται το έργο του.

Υποστηρίζουν ότι δεν μπορεί να ορίσει κανόνες διότι οι άνθρωποι δεν έχουν όλοι την ίδια αίσθηση του καλού αναλόγως με το περιβάλλον το οποίο ζουν, τον πολιτισμό, την ηλικία κλπ. Άλλη αίσθηση για το καλό έχουν οι άγριοι, άλλη οι προηγμένοι, άλλη οι Έλληνες, άλλη οι Ρωμαίοι, άλλη αίσθηση είχαν οι άνθρωποι στο Μεσαίωνα, άλλη στους νεώτερους χρόνους. Όμως δεν είναι αληθές ότι η επιστήμη έχει σκοπό να εξηγήσει τη γέννηση και ανάπτυξη του καλού και της τέχνης.

Υποστηρίζουν ότι δεν προάγει το καλλιτεχνικό δαιμόνιο, επειδή αυτό δεσμεύεται παρά ενδυναμώνεται με τους κανόνες. Είναι και αυτό λάθος γιατί οι μεγάλοι δημιουργοί ελεύθεροι από κάθε εμπόδιο καινοτομούν στην τέχνη, χωρίς να δεσμεύονται από κανόνες που αδιαμφισβήτητα διέπουν την τέχνη τους.

Το συμπέρασμα, λοιπόν, είναι ότι η επιστήμη και η μελέτη συντελούν στην αληθινή τελεσιουργία.

Πώς γεννιέται όμως η καλαιοθητική διάθεση και συγκίνηση στον άνθρωπο, όταν βλέπει δημιουργήματα της τέχνης που χαρακτηρίζονται ως καλά και ωραία – όταν θαυμάζει την νύκτα τον έναστρο ουρανό ή το κάλλος του Παρθενώνα ή την χάρη της Νίκης του

Παιωνίου, ή το ύψος των επνίκων του Πίνδαρου ή το ψυχικό μεγαλείο του Προμηθέα ή κάποια μουσική σύνθεση ή άλλα αριστοτεχνήματα που δημιούργησε η μεγαλοφυΐα του ανθρώπου;

Ποιό είναι το αντικείμενο που παράγει στον άνθρωπο τη διάθεση και συγκίνηση αυτή; Τι συμβαίνει στην ψυχή του καλλιτέχνη κατά τη δημιουργία του καλλιτεχνήματος; Ποιές ψυχικές λειτουργίες ενεργούν κατά την καλαισθητική συγκίνηση και ποιές κατά την καλλιτεχνική δημιουργία; Τι είναι τέχνη; Πώς αντιλαμβάνεται το καλό η κάθε μορφή τέχνης, Ποιοί όροι συντελούν στην ανάπτυξή της;

Στην προσπάθεια να απαντηθούν όλα αυτά τα ερωτήματα ανεπτύχθησαν πολλές θεωρίες για την Αισθητική. Αξιόλογες θεωρούνται αυτές που αναφέρουν την Αισθητική ως νοησιαρχική και θυμοκρατική, του περιεχομένου και της μορφής, της μίμησης και της παιδείας

Στην πρώτη θεωρία οι όροι νοησιαρχική και θυμοκρατική αναφέρονται στην καλαισθητική συγκίνηση. Ο πρώτος αναφέρει ότι κατά τη γέννηση της καλαισθητικής συγκίνησης επικρατούν στοιχεία νοητικά, ο δε δεύτερος διδάσκει ότι κύριος παράγων της συγκίνησης αυτής είναι το συναίσθημα στο οποίο συνάπτεται η καλαισθητική συμπάθεια και η καλαισθητική απάτη. Οι οπαδοί της νοησιαρχικής θεωρίας αποδέχονται την «του καλού αίσθησιν» ως έμφυτον (Πλάτων, Πλωτίνος, Καντ, Ιωνάς κ.ά.), οι οπαδοί της θυμοκρατικής θεωρίας δέχονται ότι κάποιο ειδικό καλαισθητικό συναίσθημα υπάρχει έμφυτο στον άνθρωπο.

Οι θεωρίες του περιεχομένου και της μορφής αποβλέπουν στο αντικείμενο της καλαισθητικής συγκίνησης. Η πρώτη διδάσκει ότι την καλαισθητική συγκίνηση απεργάζεται το περιεχόμενο του αντικειμένου, η υπόθεση αυτού, η δε θεωρία της μορφής εξαρτά τη συγκίνηση από τη μορφή που περιβάλλει ο καλλιτέχνης την υπόθεση,

δηλαδή τις γραμμές, τους τόνους, τα χρώματα. Της θεωρίας του περιεχομένου αρχηγός θεωρείται ο Πλάτων και αργότερα ο Schiller, ο Schopenhauer, ο Ruskin κ.ά., της θεωρίας της μορφής ιδρυτής θεωρείται ο Έρβαρτος, ενώ ακολουθούν οι Zimmermann, ο Volkmann κ.ά. Σήμερα επικρατεί ότι σε κάθε καλλιτέχνημα η μέση λύση δηλαδή ο συνδυασμός περιεχομένου και μορφής παράγει τη δέουσα αρμονία.

Άλλη θεωρία είναι η θεωρία της μίμησης και της παιδείας. Η θεωρία της μίμησης είναι παλαιότητα και θεωρεί ότι η τέχνη είναι μίμηση. Έχει εισαχθεί από τη Σωκρατική σχολή Σωκράτη, Πλάτωνα, Αριστοτέλη. Η θεωρία της παιδείας έχει ρίζες στην Ελληνική φιλοσοφία, αποδίδεται στον Πλάτωνα, αλλά ανεπτύχθη στους νεώτερους χρόνους από τους Schiller, Ερνέστο κ.ά. Η θεωρία της μίμησης θεωρήθηκε από τον Meumann ως εσφαλμένη επειδή μόνο στην υποκριτική μπορεί να τοποθετηθεί, διότι μόνο σ' αυτή ταυριάζει ο όρος αληθινή μίμηση. Όμως Έλληνες σοφοί υποστήριζαν ότι κάλλιστα μπορεί να λέγεται και για άλλες τέχνες όπως τη γλυπτική, ζωγραφική κλπ.

Έτσι βγαίνει το συμπέρασμα ότι όπως της κάθε επιστήμης έτσι και της αισθητικής πρώτοι ιδρυτές θεωρούνται οι Έλληνες, οι οποίοι από τα πολύ παλιά χρόνια υπήρξαν ευαίσθητοι για το καλό και την τέχνη. Πρώτοι ερεύνησαν τα ζητήματα της επιστήμης αυτής και θεωρούνται οι πρόδρομοι, πάνω στα χνάρια των οποίων βάδισαν όλες οι επόμενες γενεές.

1.3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Οι Πυθαγόρειοι πρώτοι διετύπωσαν την έννοια της αρμονίας. Ο Δημόκριτος έγραψε για τον ρυθμό και την αρμονία, για την ποίηση,

την έμπνευση του καλλιτέχνη και εξέτασε την ιστορική γένεση των τεχνών.

Ο Γοργίας, έδιδασξε ότι η τραγωδία «παρέχει απάτη, ή ο τε απατήσας δικαιότερος του μη απατήσαντος και ο απατηθείς σοφώτερος του μη απατηθέντος» (ΑΠ 23-Diels 11, 265). Κατά τον Γοργία η τέχνη είναι η ικανότητα να προκαλούμε συναισθήματα διαμέσου μιας προσποιητής πραγματικότητας, χρησιμοποιώντας λέξεις ή ζωγραφιές. Ολοκληρωμένη αισθητική έρευνα επιχείρησε πρώτος ο Πλάτων, από τον οποίο έγινε η πρώτη συστηματική προσπάθεια να αναλυθεί η έννοια του ωραίου στα έργα του «Ιππίας μείζων» και «Συμπόσιον»⁶. Ο Πλάτων θεωρούσε το ωραίο ως μια μεταφυσική έννοια, που οδηγεί στις ιδέες του καλού και του αληθινού.

Ο Αριστοτέλης θεωρείται ιδρυτής της ειδικής αισθητικής και εξέτασε την ποίηση και τη ρητορική. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι η τέχνη είναι μίμηση που έχει σκοπό να προκαλέσει ορισμένα συναισθήματα: μίμηση όχι των γεγονότων που έχουν συμβεί αλλά εκείνων που μπορούν να συμβούν του καθολικού και όχι του μερικού.

Αν αυτό που απομιμείται είναι άσχημο, δε σημαίνει πως είναι άσχημη η καλλιτεχνική μίμηση γιατί η μίμηση εκείνου που είναι καθ' αυτό άσχημο, αποκρουστικό και τρομακτικό, ασκεί λυτρωτική επίδραση, εξαγνίζει την ψυχή από την φρίκη του τρόμου την αηδία. Η καλλιτεχνική μίμηση χρησιμοποιεί διάφορα μέσα ανάλογα με τις διάφορες τέχνες: το λόγο που αναφέρεται άμεσα στα γεγονότα που σημειώθηκαν στο έπος - την άμεση έκθεση των γεγονότων στην τραγωδία και κωμωδία - το λόγο που έχει σκοπό να πείσει στη ρητορική τέχνη - τις εικόνες, σχεδιασμένες και χρωματισμένες στη ζωγραφική κλπ.

Με την τέχνη ο Αριστοτέλης ασχολείται στην «Ποιητική» στη

⁶ M.C. BEARDSLEY, «Ιστορία της Αισθητικής θεωριών», Αθήνα 1989, σελ. 20.

«Ρητορική» και στα «Πολιτικά».

Η «Ποιητική» στο τμήμα που διασώθηκε, ασχολείται κυρίως με τη δραματική τέχνη, ορίζει την τραγωδία και κωμωδία, δείχνει γιατί και πώς διαφέρουν αυτές από την επική ποίηση, ενώ εκθέτει τις απαιτήσεις της καλά εκτελεσμένης τέχνης. Στη «Ρητορική» ο Αριστοτέλης εκθέτει τις προϋποθέσεις και τους σκοπούς της ρητορικής τέχνης, ενώ στα «Πολιτικά» και «Ποιητική» ασχολείται συμπωματικά με την τέχνη, τη ζωγραφική, στο μέτρο που μπορούν ν' αναπαραστήσουν μόνο τα σωματικά χαρακτηριστικά ή ακόμα τον χαρακτήρα των προσώπων που απεικονίζονται.

Ο Διονύσιος, ο Αλικαρνασεύς μίλησε για τη σχέση της μορφής και του περιεχομένου του λόγου και για τα είδη του ρυθμού. Ο Φλάβιος Φιλόστρατος ο Πρεσβύτερος και ο εγγονός του διετύπωσαν τη δημιουργική απάτη.

Ο Πλωτίνος ανεύρισκε το ωραίο όχι μόνο στο λόγο και τη μουσική αλλά και στο ήθος και τη σοφία και στην αρετή. Κατά τον Πλωτίνο η τέχνη δεν είναι μίμηση της εξωτερικής πραγματικότητας αλλά πραγματοποίηση μιας ιδέας που εδρεύει μέσα στην ψυχή και είναι το κάλλος το οποίο προέρχεται από το Έν που είναι μαζί απόλυτη ομορφιά, απόλυτη καλοσύνη, απόλυτη αλήθεια.

Ο Παπανούτσος σε αντίθεση με την καθιερωμένη έννοια της Αισθητικής, πιστεύει ότι η γνήσια τέχνη επιδιώκει κυρίως την ικανοποίηση της ευαισθησίας απέναντι στη μορφή και όχι της θεωρητικής ή επιστημονικής μας περιέργειας. «Ο καλλιτέχνης μπορεί βέβαια με τα έργα του να μας μπει στο βαθύτερο νόημα της ζωής, να μας αποκαλύπτει με το δικό του τρόπο μια αλήθεια, αλλά πάντοτε μέσα από την ομορφιά της μορφής»⁷.

Όσο για την αισθητική συγκίνηση για τον Παπανούτσο «είναι ο

⁷ Ε. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ, «Αισθητική», Αθήνα 1953, σελ. 23.

ψυχικός δείκτης ότι στη θέα του καλού συγκλίνουν και συντονίζονται οι δυνάμεις που συνθέτουν την κίνηση της συνειδησιακής μας ζωής»⁸. Θεωρεί δε ενδεικτικό γι' αυτό το να παρακολουθήσει κανείς μέσα στην ιστορία των αισθητικών θεωριών τις εικόνες και τις μεταφορές ή και τις λεκτικές εκφράσεις που μεταχειρίζονται όσοι ασχολήθηκαν με το πρόβλημα του ωραίου, για να χαρακτηρίσουν την εντελώς ιδιαίτερη ψυχική κατάσταση και την ευδαιμονία του ανθρώπου που προσηλώνεται στη θέα του. Ο «έρως» του Πλάτωνα, η «Κάθαρσις» του Αριστοτέλη, η «Έκστασις» του Πλωτίνου, το «Θάμβος» του Αυγουστίνου και του Θωμά Ακινάτη είναι οι πιο χαρακτηριστικές⁹.

1.4. ΣΥΝΔΕΣΗ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Οι αρχαίοι Έλληνες, παρά τις κάποιες καθ' ολοκληρία θεωρητικές περί του ωραίου αντιλήψεις που διαμόρφωσαν, δεν ασχολήθηκαν πολύ με τις αισθητικές θεωρίες, όπως συνέβη κατά τους νεώτερους χρόνους. Αντίθετα, προσπαθούσαν να εφαρμόσουν στη ζωή τις αντιλήψεις τους για το ωραίο και κατόρθωσαν έτσι να συσχετίσουν με δημιουργικό τρόπο την Αισθητική με την Αισθητική αγωγή. Δέχονταν τα έργα του Ομήρου και του Ησιόδου με απεριόριστο σεβασμό και τα θεωρούσαν κατάλληλα μέσα διαπαιδαγώγησης, γιατί τους πρόσφεραν απεικονίσεις ηθικών και θρησκευτικών αρετών. Έτσι, συνδέθηκε για πρώτη φορά η ποιητική μεγαλοσύνη με τη γνωστική αξία¹⁰.

Οι πυθαγόρειοι, πέρα από τις γενικές απόψεις τους για το βαρυσήμαντο ρόλο των μαθηματικών στη μουσική, καθώς και στη

⁸ Ε. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ, «Αισθητική», Αθήνα 1953, σελ. 44.

⁹ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της αγωγής», Αθήνα 1997, σελ. 15.

¹⁰ Μ.Σ. BEARDSLEY, «Ιστορία των Αισθητικών θεωριών», Αθήνα 1989, σελ. 23.

φύση, χρησιμοποίησαν κυρίως τη μουσική για θεραπευτικούς σκοπούς, για να εξαγνίσουν και να αποκαθάρουν την ψυχή, όπως χρησιμοποιούνται τα φάρμακα για το σώμα¹¹. Από τη σοφία πάλι των Πλατωνικών διανοημάτων που αφορούν στην τέχνη, ως κύρια άποψη προβάλλει ότι η τέχνη έχει τις κοινωνικές της ευθύνες και πρέπει να βρει τη σωστή της θέση στο όλο σύστημα της ζωής του πολίτη¹².

Ο Πλάτων στην πολιτεία θεωρεί μέσα αισθητικής αγωγής το χορό, την κίνηση, το παιγνίδι, το παραμύθι. Στους «Νόμους» αναφερόμενος στο «ορμέφυτο της κίνησης», γράφει ότι ο χορός «υπάγει εις αρμονίαν νόμου την αυθόρμητον εις παν νέον πλάσμα ανάγκην να αναλίσκεται, να κινείται και να δρα».

Κατά τους νεώτερους χρόνους, όταν η Αισθητική περιορίσθηκε στη θεωρητική έρευνα του ωραίου και των συναφών προς αυτό προβλημάτων, απομακρύνθηκε από την Αισθητική αγωγή. Ο Kant ήταν από τους πρώτους που, σ' ένα πρώτο επίπεδο φαίνεται να απελευθερώνει την Αισθητική από τη λογική και την ηθική της εξάρτησης¹³. Αλλά αυτό δεν είναι και η ουσία της τελικής σκέψης του, γιατί πάντα, αφού αποδείξει τις διακρίσεις, ο Kant αποβλέπει σ' ένα ανώτερο επίπεδο, στο οποίο οι δεσμοί τους μπορούν να αποκατασταθούν. Έτσι, σε τελευταία ανάλυση, το ωραίο και το καλό έχουν συγγένειες «Υποστηρίζω» λέει ο Kant, «ότι το να ενδιαφέρεται κανείς άμεσα για την ομορφιά της φύσης είναι πάντα σημείο καλής ψυχής».

Ένας άλλος εκπρόσωπος του Γερμανικού ιδεαλισμού, ο μεγάλος Γερμανός ποιητής και στοχαστής Φρειδερίκος Σίλλερ (1759-1805) καταπάσνεται βασικά με το ωραίο στην τέχνη, αλλά που η θεματική του

¹¹ M.C. BEARDSLEY, «Ιστορία των Αισθητικών θεωριών», Αθήνα 1989, σελ. 23.

¹² M.C. BEARDSLEY, «Ιστορία των Αισθητικών θεωριών», Αθήνα 1989, σελ. 44.

¹³ ANT. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της αγωγής», Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, Σελ. 19.

δεν περιορίζεται μόνο σ' αυτό. Μέσω του ωραίου και, προπαντός για χάρη του ωραίου της τέχνης, θίγονται φιλοσοφικά, ανθρωπολογικά, ιστορικοκοινωνικά, ηθικά και πολιτικά ζητήματα που με τη σειρά τους λειτουργούν ως παράγοντες νομιμοποίησης της τέχνης ως αξίας που υπερβαίνει την απλή αισθητική απόλαυση και μετουσιώνεται σε δύναμη «παιδείας» και, δυνητικά, κοινωνικής αναμόρφωσης¹⁴. Ο Schiller, θεωρεί την αισθητική κατάσταση, όχι απλώς ως βήμα προς την ανώτατη κατάσταση του ανθρώπου, αλλά ως συστατικό στοιχείο της. Μόνο η καλαισθησία φέρνει την αρμονία στην κοινωνία, γιατί αυτή θεμελιώνει και την αρμονία μέσα στο άτομο. Όλες οι άλλες μορφές της αντίληψης διχάζουν τον άνθρωπο γιατί είναι βασισμένες είτε αποκλειστικά στην πνευματική πλευρά του είναι του είτε μόνο στην εμπειρική. Μόνο ο αισθητικός τρόπος αντίληψης διαπλάσσει τον άνθρωπο σε αρμονικό όλο, γιατί για να γίνει αυτό πρέπει και οι δύο φύσεις του να βρίσκονται σε αρμονία¹⁵. Ποτέ δεν αποδόθηκε μεγαλύτερη σημασία στην Αισθητική αγωγή του ανθρώπου.

Γενικά, όμως, η νεώτερη Αισθητική (από το 1750 μέχρι το 1900) περιορίστηκε στην καθαρά θεωρητική έρευνα και την επιστημονική συστηματοποίηση των αισθητικών προβλημάτων. Έτσι, δεν μπόρεσε να εξυπηρετήσει σε βαθμό ικανοποιητικό ούτε την Αισθητική αγωγή, η οποία καταλήγει πάντοτε στην πράξη, αλλ' ούτε και την τέχνη της οποίας η πρόοδος λίγο εξαρτάται από τις αισθητικές θεωρίες¹⁶.

Από το τέλος όμως του 19^{ου} αιώνα παρατηρείται νέα στροφή στην εξέλιξη της αισθητικής η οποία δεν περιορίζεται πλέον στην θεωρητική έρευνα, αλλά αποβλέπει - παράλληλα προς αυτήν - και στη μελέτη της

¹⁴ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», μετάφραση Κλ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 13.

¹⁵ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», μετάφραση Κλ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 168, επιστ. 27.

¹⁶ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 19.

«αισθητικής πραγματικότητας».

Οι νέες αυτές τάσεις ενίσχυσαν την προσπάθεια κάποιων παιδαγωγών και ψυχολόγων για στενότερη σύνδεση μεταξύ Αισθητικής και Αισθητικής αγωγής. Ένας απ' αυτούς, ο Γάλλος Jean Jacques Rousseau τονίζει ότι η αγωγή της πρώτης παιδικής ηλικίας πρέπει να εστιάζεται στη μάθηση μέσα από τις αισθήσεις και την πράξη, γι' αυτό δίνει έμφαση στην ασχολία των παιδιών με δραστηριότητες όπως το σχέδιο, το μέτρημα, η ομιλία, το τραγούδι, που θεωρεί ως σημαντικά μέσα για να αποκτήσουν τα παιδιά τις άμεσες και απαραίτητες εμπειρίες για τη μεταγενέστερη εκπαίδευση¹⁷.

Ο Ελβετός παιδαγωγός J. E. Pestalozzi (1746-1827) εφάρμοσε στην πράξη, στο σχολείο του για όλες τις ηλικίες, τις αρχές της μάθησης μέσα από τη δράση και την αντίληψη μέσα από τις αισθήσεις.

Ο Γερμανός F. Froebel (1782-1852) επεσήμανε την αξία των τεχνών στην εκπαίδευση των παιδιών για την εκτίμηση του ωραίου που υπάρχει στην φύση και στα έργα τέχνης.

Στη σημερινή εποχή συνεχίζεται αυτή η προσπάθεια, καθώς είναι μια καθολική η αναγνώριση του ρόλου της Αισθητικής αγωγής τόσο για την αφύπνιση της δημιουργικότητας και την απελευθέρωση της προσωπικότητας του παιδιού, όσο και για την ανάπτυξη της κοινωνικότητας, το ξεπέραςμα του ατομισμού και τη διαμόρφωση κοινωνικά ανοιχτών ατόμων¹⁸. Ειδικότερα, συνεισφέρει στην ανάπτυξη όλων των μορφών της ανθρώπινης νοημοσύνης, στην ανάπτυξη της ικανότητας για δημιουργική σκέψη και πράξη, στην αγωγή του συναισθήματος και της ευαισθησίας, στην ανάπτυξη των φυσικών και αντιληπτικών δεξιοτήτων, στην κατανόηση των πολιτισμικών

¹⁷ ΛΕΝΙΑ ΣΕΡΓΗ, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. GUTENBERG 1995, σελ. 25.

¹⁸ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 21.

αλλαγών, στη δημιουργία ανθρώπων του «ωραίου πνεύματος» που κατά τον Σίλλερ θα αρχίσουν να αποτελούν τον πυρήνα για τη δυναμική «νέα κοινωνία» των αληθινά ελεύθερων ανθρώπων¹⁹.

Η ενίσχυση της Αισθητικής αγωγής στα προγράμματα των σχολείων μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο επηρεάζεται από διάφορα πνευματικά και κοινωνικά ρεύματα. Οι οικονομολόγοι θεωρούν απαραίτητη την αισθητική ανάπτυξη του ατόμου, για να συμβάλει στην ποιοτική ανάπτυξη της Βιομηχανικής παραγωγής της χώρας του. Οι κοινωνιολόγοι την θεωρούν υποχρέωση μιας δημοκρατικής κοινωνίας, που παρέχει τις ίδιες δυνατότητες για αισθητική ανάπτυξη σε όλους. Οι καλλιτέχνες και οι άλλοι διανοούμενοι τονίζουν τη σημασία της για την κατανόηση των αξιών του πολιτισμού και την εξύψωση του ψυχικού βίου του ανθρώπου. Οι ψυχολόγοι και οι παιδαγωγοί τέλος θεωρούν την Αισθητική αγωγή ως τον κατ' εξοχήν κλάδο της Αγωγής που συμβάλει στην εκδήλωση όλων των δημιουργικών δυνάμεων του παιδιού και τη σφαιρική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

1.5. Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Για την ολοκλήρωση του ανθρώπου δεν αρκεί η επιστήμη ή η επιστημονική γνώση, «το βαρύτερο αμάρτημα κατά του πνεύματος είναι να μην ξέρει κανείς να είναι ολοκληρωμένος» λέγει ο φιλόσοφος και αισθητικός Λαλο. Ο άνθρωπος πρέπει να εξερευνήσει και να αντιληφθεί καλύτερα τον εαυτό του, να βρει τις εσωτερικές δυνάμεις του, να αποκτήσει ιδιότητες και χαρακτηριστικά που θα τον

¹⁹ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την Αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Μετάφρ. Κλ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 23.

βοηθήσουν να συμβάλει θετικά στις ραγδαίες εξελίξεις της σύγχρονης εποχής.

Εδώ ακριβώς βρίσκεται ο παιδαγωγικός ρόλος της καλλιτεχνικής δραστηριότητας και ακολούθως της Αισθητικής αγωγής, η οποία προάγεται μέσω αυτής και αποτελεί φυσική συνέπεια της, καθ' όσον ο κύριος στόχος της Αισθητικής αγωγής προς τον οποίο κατευθύνονται όλες της οι προσπάθειες είναι η μύηση του νέου ανθρώπου στη δημιουργική διαδικασία μέσα από την πράξη²⁰. Η δημιουργική διαδικασία επειδή απαιτεί συνειδητή προσπάθεια, κάνει το παιδί να χρησιμοποιεί συναισθήματα και έννοιες που θα πρέπει να «ειπωθούν» ή να εκφραστούν από αυτό με μια καινούργια, πολύ προσωπική μορφή έκφρασης. Έτσι, μέσα από τη δημιουργική δυνατότητα, αυτή την ξεχωριστή ιδιότητα του ανθρώπου, το άτομο γίνεται μοναδικό και ξεχωριστό. Με τη δημιουργία το παιδί σκέφτεται, αισθάνεται, βλέπει, εκφράζεται με τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο. Η δημιουργικότητα χαρακτηρίζει την ιδιαίτερη ποιότητα της ζωής, και βοηθά στην ανακάλυψη νέων δυνατοτήτων, νέων σχέσεων, νέων πειραματισμών²¹. Η ιδιαιτερότητα της δημιουργίας ανοίγει νέες διαστάσεις στη νοητική δραστηριότητα του παιδιού προσφέροντάς του ένα νέο τρόπο όρασης. Το μαθαίνει να συλλαμβάνει τον κόσμο που το περιβάλλει όχι μόνο σαν σύνολο εννοιών που προσδιορίζονται λεκτικά και ταξινομούνται σε συγκεκριμένες περιοχές γνώσεις, αλλά πολυδιάστατα, μέσα από το Σχήμα και τη Μορφή, μέσα από τη συνειδητοποίηση του χώρου, μέσα από την κίνηση.

Κάθε παιδί όταν δημιουργεί, κάτι αισθάνεται, κυρίως τον ενθουσιασμό της ελεύθερης έκφρασης και κάνει πράγματα για πρώτη

²⁰ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 23.

²¹ ΛΕΝΙΑ ΣΕΡΓΗ, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. Gutenberg, 1995, σελ. 60.

φορά μ' έναν ιδιαίτερο τρόπο, που εμπεριέχει λειτουργίες όπως την αναγνώριση και ερμηνεία νέων σχέσεων στη σκέψη, στη μάθηση, στην κατασκευή. Στην ελεύθερη έκφραση του παιδιού, από εκπαιδευτικής άποψης, πέρα από την αισθητική αξία του έργου - μεγαλύτερη σημασία έχει αυτό που συμβαίνει εκείνη τη δεδομένη στιγμή στο παιδί, δηλαδή η κινητοποίηση και γονιμοποίηση της φαντασίας, της γνώσης, του ψυχομοού και της δεξιότητας και όχι το τέλει αποτέλεσμα της δημιουργίας.

Η τέχνη επειδή είναι αναπόσπαστα δεμένη με την πράξη, συνιστά παραγωγική δύναμη. Επειδή, λοιπόν, το έργο - δημιούργημα του παιδιού είναι ταυτόχρονα και έκφραση και αισθητική μορφή και νοητική σύλληψη με θέμα και μεθοδολογία και, τέλος, πράξη, μας επιτρέπει να σχηματίσουμε μια πιο αντικειμενική και ολοκληρωμένη άποψη της προσωπικότητάς του²² μας επιτρέπει να σχηματίσουμε άποψη της ολοκληρωμένης και δυναμικής οργάνωσης των φυσικών, νοητικών, ηθικών και κοινωνικών ιδιοτήτων που εκδηλώνονται στο άτομο που είναι υπεύθυνος της μοναδικότητάς του. Η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας περιλαμβάνει ικανότητες που αναφέρονται στον ψυχοκινητικό, γνωστικό, συναισθηματικό και κοινωνικό τομέα της ανάπτυξης.

Ταυτόχρονα η διδασκαλία της τέχνης στο σχολείο αναπτύσσει την κοινωνικότητα και ξεπερνάει την ανταγωνιστικότητα και τον ατομισμό. Με την κοινωνικοποίηση το παιδί μαθαίνει να είναι ενεργό μέλος της κοινωνίας, αποκτά γνώσεις δεξιότητας, διαθέσεις και στάσεις που του επιτρέπουν να γίνεται αποτελεσματικό μέλος στις κοινωνικές ομάδες κι αυτό συμβαίνει όχι με έναν, αλλά με πολλούς τρόπους. Πρώτα απ' όλα, εφ' όσον η δημιουργία επιτρέπει πολλαπλότητα

²² ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 24.

σωστών λύσεων και πολυάριθμες προσωπικές εκδοχές του ίδιου θέματος, αποκλείει το στοιχείο της απόρριψης και επιτρέπει υψηλότερο ποσοστό ενεργητικής συμμετοχής. Αυτό με τη σειρά του χαλαρώνει το αυστηρό κλίμα του σχολικού περιβάλλοντος και οδηγεί τα παιδιά με μεγαλύτερη αμεσότητα, στη βίωση των αξιών της ζωής και στη δημιουργία κοινωνικών σχέσεων²³. Έτσι, το παιδί εξελίσσεται και ακολουθεί μια δημιουργική πορεία ενταγμένο στην κοινωνική του ομάδα και τελικά η ίδια η σωματική και ψυχοπνευματική του υπόσταση ανήκει στο κοινωνικό σύνολο. Με αυτό τον τρόπο διαμορφώνει συνείδηση, παίρνει ενεργητική στάση απέναντι στο περιβάλλον και δίνει τον δικό του αγώνα για το κοινό όφελος, με στόχο την προέκταση και ανάταση του πολιτιστικού και πολιτισμικού του επιπέδου. Το «εγώ» του περιορίζεται και οριοθετείται μέσα στις απαιτήσεις της κοινωνίας και θεμελιώνεται πάνω του η υποχωρητικότητα και η διαλλακτικότητα. Με την κατασίγαση του εγωισμού και των ωφελιμιστικών τάσεων επέρχεται η ψυχοπνευματική ισορροπία, με αποτέλεσμα την ευρυθμία και τη ευταξία του κοινωνικού συνόλου. Η τέχνη ως τόπος ελευθερίας και έκφρασης, είναι τόπος συνάντησης με τους άλλους, τόπος κοινωνικοποίησης. Κατά τον Σίλλερ η τέχνη στην απόλυτη έκφρασή της είναι ελευθερία και αίρεται στο ύψος του συμβόλου της ελευθερίας²⁴. Έτσι, εύκολα βγαίνει το συμπέρασμα ότι η αισθητική αγωγή βοηθά όχι μόνο στην ανάπτυξη του παιδιού, αλλά και στην τελική διαμόρφωση της προσωπικότητάς του, μέσα από λειτουργίες που του δίδουν ευχαρίστηση, ευχαρίστηση που προέρχεται από το αποτέλεσμα της πράξης της τέχνης.

Η Αισθητική αγωγή δίδει αυτοκυριαρχία και αυτοπεποίθηση,

²³ ΟΥΡ. ΚΑΛΟΥΡΗ - ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, «Αισθητική Αγωγή του παιδιού», Δίπτυχο, σελ. 24.

²⁴ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 51.

λυτρώνει από φόβους, απομόνωση και βοηθά το παιδί να βεβαιώσει την ύπαρξή του μέσα στον κόσμο.

Η Αισθητική αγωγή, σαν ευαισθησία για απόλαυση της ομορφιάς βοηθά το παιδί να αισθάνεται το ωραίο στη ζωή, στη φύση, στα έργα τέχνης, και να προσπαθεί να το αναζητεί και να το δημιουργεί. Αν, λοιπόν, η τέχνη είναι αυτή που καλλιεργεί την ευαισθησία στη σύζευξη του λογικού και της φαντασίας και συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη είναι φανερό ότι πρέπει να πάρει τη σωστή της θέση στο σχολείο²⁵.

Η τέχνη πρέπει να καθιερωθεί στο εκπαιδευτικό σύστημα ώστε τα παιδιά από την πολύ μικρή ηλικία να αποκτούν κατάλληλες γνώσεις, αισθησιοκινητικές δεξιότητες και να κοινωνικοποιούνται. Η σημασία, επομένως, της οργανωμένης και συστηματικής καλλιτεχνικής αγωγής μπορεί να προσφέρει ένα προσεχτικά σχεδιασμένο περιβάλλον, μέσα στο οποίο τα παιδιά ανεξάρτητα από το οικογενειακό και κοινωνικό τους πλαίσιο, μπορούν να ενθαρρυνθούν, να επεκτείνουν, όσο το δυνατό περισσότερο τις από φύση υπάρχουσες τάσεις τους.

Το σχολείο, λοιπόν, ως τόπος σκόπησης και μεθοδικής επίδρασης των ενηλίκων πάνω στα αναπτυσσόμενα άτομα έχει την υποχρέωση να αναπτύξει ισορροπία, τη σωματική, τη γνωστική, την ηθική και την αισθητική όψη του παιδιού²⁶.

Ο Howard Garder (1983-1985) υποστηρικτής της θέσης ότι η ανάπτυξη του ατόμου είναι πολύπλευρη έχει αναπτύξει μια ξεχωριστή θεωρία, τη θεωρία της καλλιτεχνικής ανάπτυξης του ατόμου. Τα κείμενά του έχουν ευρύνει τους ορίζοντες των εκπαιδευτικών, που είναι σε θέση, χάρη σ' αυτό, να κατανοήσουν καλύτερα την ανάπτυξη

²⁵ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 25.

²⁶ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 25.

του παιδιού στις τέχνες και να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις του στη διαμόρφωση και στην εφαρμογή αποτελεσματικών προγραμμάτων μάθησης.

Μέσα από το πνεύμα της προοδευτικής και παιδοκεντρικής εκπαίδευσης, που άρχισε να αναπτύσσεται κυρίως κατά τις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, με πρωτεργάτη τον John Dewey, στην Αμερική, αρχίζει να ενδυναμώνεται και η αντίληψη ότι σ' ένα ιδανικό πρόγραμμα εκπαίδευσης οι τέχνες θα πρέπει να είναι ένα αναπόσπαστο μέρος της αγωγής του παιδιού, για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας. Όπως αναφέρει ο Dewey (1887) «το αποτέλεσμα της τέχνης είναι να παράγει ένα τέλεια εναρμονισμένο άτομο». Διαμορφώνεται έτσι το θεωρητικό πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο οι τέχνες θα πρέπει να διδάσκονται στο ίδιο επίπεδο με τα άλλα θέματα του αναλυτικού προγράμματος όπως η γλώσσα, τα μαθηματικά και άλλα.

Οι τέχνες δε θα πρέπει να θεωρούνται ως δευτερεύοντα μαθήματα, αλλά, αντίθετα, ως μέρος του βασικού κορμού του εκπαιδευτικού προγράμματος. Σύμφωνα με τον Dewey «οι τέχνες είναι η συνεκτική ύλη που ενώνει τα θέματα του αναλυτικού προγράμματος».

Στην Αγγλία, η επιτροπή που ασχολήθηκε με το θέμα «Οι τέχνες στα Σχολεία», μετά από προβληματισμό κατέληξε σε συμπεράσματα που οδηγούν στην προώθησή τους μέσα στο αναλυτικό πρόγραμμα. Σύμφωνα με την έκθεση της επιτροπής η ανάλυση της έννοιας της εκπαίδευσης για μια σύγχρονη κοινωνία, υποβάλλει ότι θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη σημασία σε δραστηριότητες που αφορούν την εσωτερική ζωή του ανθρώπου και την ανάπτυξη των εσωτερικών δυνάμεων. Η επιτροπή υπογραμμίζει ότι οι τέχνες είναι ένα μέρος της ζωής και του πολιτισμού μιας κοινωνίας, όπως είναι η επιστήμη, η τεχνολογία, τα ήθη και η θρησκεία. Όμως, για την αποτελεσματική

διδασκαλία της Αισθητικής αγωγής χρειάζεται οπωσδήποτε κάποια υλικοτεχνική υποδομή, εργαλεία και υλικά, μουσικά όργανα, αίθουσες, εργαστήρια, βιβλία, σχετικά με τις τεχνικές, προγραμματισμένες αισθητικές ξεναγήσεις σε μουσεία, πινακοθήκες, πάρκα αλλά περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, χρειάζεται κατάλληλος δάσκαλος ο οποίος αισθητικά καλλιεργημένος, ο ίδιος πρώτα, θα δημιουργήσει το κατάλληλο συναισθηματικό κλίμα μέσα στη σχολική ζωή, θα διεγείρει το ενδιαφέρον για την καλλιτεχνική έκφραση και τη χαρά της δημιουργίας²⁷.

Το λειτούργημα του δασκάλου δεν είναι να μιλά, αλλά να προετοιμάζει και να διαμορφώνει μια σειρά κινήτρων για μια δραστηριότητα μάθησης μέσα σ' ένα ειδικά διαμορφωμένο περιβάλλον για το παιδί²⁸.

Το λειτούργημα του δασκάλου είναι να γνωρίσει στα παιδιά τα υλικά και τα μέσα με τα οποία θα δημιουργήσουν και ταυτόχρονα θα επιβραβεύει όχι τόσο το έργο, αλλά την προσπάθεια. Έτσι, επωμίζεται το ουσιώδες καθήκον της καλλιέργειας του συναισθηματικού κόσμου τους.

Αυτή είναι η παιδαγωγική διάσταση της αισθητικής αγωγής, η ολόπλευρη διαμόρφωση της προσωπικότητας, το άνοιγμα του παιδιού στην ομορφιά, η απελευθέρωση και εξάσκηση των φυσικών και συναισθηματικών δυνατοτήτων του και η λύτρωσή του από φόβους και απομόνωση.

²⁷ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 27.

²⁸ ΛΕΝΙΑ ΣΕΡΓΗ, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. Gutenberg, σελ. 43.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

21. ΣΥΝΔΕΣΗ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ - ΤΕΧΝΗΣ

Αισθητική αγωγή και πολιτιστική ανάπτυξη είναι έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες γιατί ο ασφαλέστερος τρόπος διερεύνησης του πολιτιστικού επιπέδου ενός λαού είναι η μελέτη της αισθητικής του δημιουργίας, δηλαδή η μελέτη της τέχνης.

Λέγοντας **πολιτιστική ανάπτυξη** εννοούμε την ανάπτυξη του συνόλου μορφωτικών και πνευματικών αξιών που πραγματοποιεί και επιδιώκει η ανθρώπινη κοινωνία, εννοούμε την ανάπτυξη της διάνοιας και του ήθους. Καλλιεργημένος άνθρωπος είναι εκείνος που μετέχει στις υψηλότερες αξίες που διέσωσε η πνευματική και ηθική παράδοση μιας κοινωνικής ομάδας. Είναι η διαμόρφωση αυτού που οι Αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν «παιδεία».

Η πολιτιστική συμπεριφορά του ανθρώπου αναφέρεται στις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει και που έχουμε συνδέσει με την ιδέα της παιδείας, της μόρφωσης, της τέχνης. Η παιδεία είναι μια ευρεία έννοια που περιλαμβάνει την αγωγή, την κουλτούρα, την καλλιέργεια, τη μόρφωση.

Σύμφωνα με τα παιδαγωγικά ιδεώδη του κλασσικού κόσμου, η μόρφωση του ανθρώπου, η παιδεία του συνίσταται στη γνώση των «καλών τεχνών», στην κατοχή δηλαδή της ευγλωττίας, της λογοτεχνικής, της φιλοσοφικής γνώσης και της θεωρητικής ικανότητας της τέχνης. Η παιδεία τους, δηλαδή, περιελάμβανε τη μουσική, την ποίηση, την φιλοσοφία, τα μαθηματικά και τον αθλητισμό,

πράγμα που υποδηλώνει, ότι στόχευαν στην ευρύτερη καλλιέργεια των νέων.

Ο όρος **κουλτούρα** που κατά κόρον χρησιμοποιείται στον σημερινό κόσμο είναι η πλήρης αρμονική ανάπτυξη του ανθρώπου, το καλό γούστο, η ευαισθησία, η λεπτότητα στην κατανόηση και αξιολόγηση. Σήμερα, εκείνο που μας λείπει, δεν είναι τόσο το φως αλλά η θερμιά, όχι τόσο η φιλοσοφική, όσο η αισθητική κουλτούρα. Αυτήν την τελευταία θεωρώ το αποτελεσματικότερο μέσο καλλιέργειας του χαρακτήρα²⁹, λέγει ο Φρίντριχ Σίλλερ στην όγδοη επιστολή του «Η προώθηση της κουλτούρας, η αναβάθμιση της ανθρωπιάς είναι επιτακτική συμβολή του πνευματικού ανθρώπου στην κοινωνία», λέγει ο Φίχτε στις διαλέξεις για τον προορισμό των διανοουμένων.

Για να φθάσουμε, όμως, στην πολιτιστική ανάπτυξη δεν αρκεί μόνο ένας ορισμένος βαθμός μάθησης, αυτό που υπολογίζεται περισσότερο για τον καλλιεργημένο άνθρωπο δεν είναι η εννοιολογική και τεχνική μάθηση, αλλά το σύνολο των πνευματικών και ηθικών εφοδίων που λαμβάνει. Κάθε άνθρωπος με αυξημένο πολιτιστικό ενδιαφέρον πρέπει να φροντίζει να τροποποιεί και να μεταμορφώνει την πνευματική καλλιέργειά του, να ισχυροποιεί τη διάνοιά του, την ευαισθησία του, το γούστο του μέσω της καλλιτεχνικής και ηθικής κουλτούρας.

Ήδη ο Πλάτων είχε τον μεγαλοφυή τρόπο να διαπισθάνθει ότι η «παιδεία» προάγει τον άνθρωπο από κάθε άποψη η δε τέχνη τον εξανθρωπίζει.

²⁹ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», επιστολή 8η, Μετάφραση Κλεοπ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 203.

2.2. ΟΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΤΕΧΝΗ

Τι είναι όμως τέχνη, τι αναπαριστά, ποιος είναι ο σκοπός της; Ο όρος τέχνη στην αρχική του έννοια και σημασία περικλείει το αρχαίο Ελληνικό πιστεύω περί τέχνης³⁰. Οι Αρχαίοι Έλληνες είχαν δημιουργήσει έναν ολόκληρο και ολοκληρωμένο πολιτισμό. Βασική θέση σ' αυτόν κατείχε η τέχνη. Αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική, ποίηση, μουσική, θέατρο, φιλοσοφία, είναι μερικοί από τους τομείς που άνθισαν στην Αρχαία Ελλάδα και Πυθαγόρας, Φειδίας, Μύρωνας, Πολύκλειτος, Σωκράτης, Σοφοκλής, Ευριπίδης είναι κάποιοι από τους φωτισμένους δημιουργούς της εποχής. Η τέχνη για τους Αρχαίους Έλληνες ήταν ζωντανό και ουσιαστικό στοιχείο της ζωής τους. Μετείχε σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα και ήταν προσιτή και κατανοητή από τον πιο απλό και καθημερινό άνθρωπο, ο οποίος δημιουργούσε με το δικό του τρόπο τέχνη. Δεν υπήρχαν «καλές» τέχνες, δημιουργήματα κάποιας απομονωμένης «elite». Οι μορφές της τέχνης ήταν γενικής κοινωνικής αξιολόγησης και αποδοχής και αποτελούσαν κύριο μέρος της δημόσιας αλλά και ιδιωτικής ζωής των Αρχαίων Ελλήνων³¹.

Το μοναδικό αυτό επίτευγμα της αντιμετώπισης της τέχνης ως στοιχείο ζωής βρίσκει τη δικαίωσή του μέσα από την ευρύτερη αισθητική αντίληψη του όρου. Η τέχνη είναι ιδέα. Νοείται ως ευαισθησία απέναντι στο ωραίο και ως εκτίμηση της ομορφιάς. Στην Αρχαία Ελλάδα οι τέχνες αντικρίζονται από τους φιλοσόφους όπως τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη, μέσα από το πρίσμα της διδακτικής τους αξίας στη γενική αγωγή των μελλόντων πολιτών. Τα θέματα που εγείροντο από τους φιλοσόφους αφορούσαν ιδιαίτερα την

³⁰ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 153.

³¹ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 154.

αποτελεσματικότητα των τεχνών, ως μεταφορέων σημαντικών στοιχείων της πολιτισμικής παράδοσης, καθώς και την καταλληλότητά τους στο να προάγουν την αίσθηση της ταυτότητας του ατόμου σε σχέση με τον πολιτισμό του. Ένας από τους βασικούς σκοπούς των τεχνών επομένως ήταν να συμβάλλουν σ' αυτό που οι Αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν «Παιδεία» και αργότερα οι Ρωμαίοι «Ανθρωπισμό» (Humanismus)³².

Σύμφωνα με τη δεύτερη κατεύθυνση εννοιολογισμού προσδιορισμού του όρου τέχνη, αυτός, σχεδόν ταυτίζεται τις μέρες μας με τις ονομαζόμενες «καλές» τέχνες. Πρόκειται για το σύνολο των καλλιτεχνικών εκείνων δημιουργημάτων που απευθύνονται σε περιορισμένο αριθμό ανθρώπων, σε μια καλλιτεχνική «elite». Η «elite» αυτή χρησιμοποιεί αόριστα και ασαφή κριτήρια αξιολόγησης για τα καλλιτεχνικά έργα, τα οποία πολλές φορές δεν κρίνονται με βάση την πραγματική αισθητική τους αξία, αλλά με κριτήρια υλιστικά, όπως η τιμή πώλησής του και η σπανιότητα ή αυθεντικότητα.

Στη σημερινή πραγματικότητα η τέχνη αναφέρεται στην ικανότητα για την πραγμάτωση του «ωραίου» με έργα πάσης φύσεως όπως των «καλών» τεχνών, ποίησης, μουσικής, χορού, αρχιτεκτονικής, γλυπτικής, ζωγραφικής, δηλαδή ανθρώπινα δημιουργήματα τα οποία προκαλούν στη ψυχή του θεατή ή του ακροατή ειδική συναισθηματική αντίδραση, την αισθητική ή καλαισθητική ευχαρίστηση και ηδονή.

Η ετοιμολογία της λέξης τέχνη προέρχεται από το ρήμα «τίκτω» που σημαίνει «γεννώ» και φανερώνει την προέλευσή της, δηλαδή γέννημα της πραγματικότητας, κομμάτι της φύσης, είδωλο του γύρω κόσμου «συγκεντρωμένη φύση» κατά του Μπαλζάκ, (θυγατέρα της ελευθερίας που δέχεται διαταγές μόνο από την αναγκαιότητα του

³² ΛΕΝΙΑ ΣΕΡΓΗ, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 66.

πνεύματος και όχι από υλική ανάγκη)³³ κατά τον Σίλλερ. Η τέχνη έχει την ομορφιά της φύσης (ελευθερία - αυτονομία) όταν λειτουργεί δημιουργικά χωρίς ακαδημαϊκές δεσμεύσεις ή κάθε λογής παραδοσιακές και άλλες κανονιστικές φόρμουλες και, βέβαια, χωρίς ωφελιμιστικές παραμέτρους³⁴.

Πράγματι η πρώτη μορφή τέχνης ήταν κλασσική γιατί είχε σαν πρότυπό της τη φύση. Το λυρικό στοιχείο που την χαρακτήριζε δεν ήταν τίποτε άλλο παρά προϊόν της ευαισθητοποίησης του ανθρώπου που ζητούσε άμεσα να εκφράσει τον θαυμασμό του και την έκστασή του. Η Βουκολική ποίηση της Αρχαίας Ελλάδας δείχνει ανάγλυφα την αμεσότητα που χαρακτήριζε τη σχέση ανθρώπου φύσης που στην προσπάθειά του ο άνθρωπος να την εκφράσει την έκανε ρυθμό, στίχο, μελωδία, την έκανε «τέχνη».

Ο Ευάγγελος Ρόζος στο βιβλίο του «η τέχνη και οι δημιουργοί της» αναφέρει: «Η τέχνη είναι μια από τις τρεις μεγάλες διεξόδους της ανθρώπινης ψυχής. Στενά συνδεδεμένη με τις δύο άλλες την φιλοσοφία και την θρησκεία γίνεται το πιο αποτελεσματικό μέσον διεξόδου στην ουσία της ζωής και της ύπαρξης, όσο και το ευχρηστότερο μέσο επαφής και επικοινωνίας με το υπερβατικό και το θείο. Είναι άλλωστε, η μόνη, που μπορεί να δικαιώσει και να καταξιώσει τον άνθρωπο δίδοντας περιεχόμενο στην εφήμερη ζωή του και επική διάσταση στη διαφορετικά άσκοπη και ασήμαντη παρουσία του». Η τέχνη δεν είναι μια λειτουργία για τον ίδιο τον καλλιτέχνη αλλά για όσους επικοινωνούν με το έργο του και δεν είναι απλά η εξεικόνιση του ωραίου, είναι κάτι παραπάνω, πέρα από το ορατό, άμεσο σκοπό της, την εξιδανίκευση, τη φανέρωση του ωραίου και τη

³³ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Επιστολή 2η, μετάφρ. Κλεοπ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 79.

³⁴ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Επιστολή 4η, μετάφρ. Κλεοπ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 190.

δημιουργία προτύπων, σκοπό έχει να παραστήσει ανάγλυφα την πραγματικότητα. Το αντικείμενό της είναι ευρύ γιατί αγκαλιάζει όλο το φάσμα των ανθρώπινων ενδιαφερόντων και αναζητήσεων.

Η τέχνη είναι μέσον εκφραστικό του εσωτερικού κόσμου του ανθρώπου και ταυτόχρονα ένα αναπόσπαστο μέρος των τελετουργικών διαδικασιών της ευρύτερης κοινωνικής ζωής του³⁵.

Ο Σίλλερ την θεωρεί ως τη μέγιστη πνευματική απασχόληση γράφοντας: «αγαπώ την τέχνη και ό,τι σχετίζεται με αυτή πάνω από κάθε τι άλλο και - τ' ομολογώ - η κλίση μου της δίνει το προβάδισμα απέναντι σε κάθε άλλη πνευματική ενασχόληση»³⁶, ενώ ο Χέγγελ στην Αισθητική του τονίζει ότι «η τέχνη ως ουσιακό γεγονός είναι φορέας απόλυτης αξίας, ανθρωπολογικής ποιότητας και οντολογικής χάρης».

Η τέχνη μπορεί να φανερώσει περισσότερο σ' ένα μελετητή, απ' όσα μια θεωρητική έκθεση πάνω σε μια εποχή, σ' ένα λαό. Και τούτο γιατί δεν είναι μια ξερή περιγραφή μιας κοινωνίας, αλλά πάνω της αποτυπώνονται τα βιώματα ενός λαού, η ιδιοσυστασία του, ο τρόπος αντίληψης της πραγματικότητας, ο τρόπος οργάνωσης της κοινωνίας του. Η αρχιτεκτονική των πόλεων και των κτισμάτων γενικά, ακόμη και οι τοιχογραφίες - και οι σπηλαιογραφίες παλαιότερα - είναι στοιχεία ικανά να ερμηνεύσουν την κοινωνική υποδομή του λαού.

Η τέχνη είναι, λοιπόν, το νήμα που μας οδηγεί σε περιοχές της ιστορίας απομακρυσμένες και δυσδιάκριτες και ακολουθώντας το ξετόλιγμά της μπορούμε με ακρίβεια να φωτίσουμε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής ενός λαού και να διατυπώσουμε με ακρίβεια τα πορίσματά της για την οργάνωση και το πολιτισμικό υπόβαθρο του λαού γενικά.

³⁵ ΛΕΝΙΑ ΣΕΡΓΗ, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 66.

³⁶ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Επιστολή 2η, μετάφρ. Κλεοπ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 184.

Η τέχνη το «ωραίο» που ο Σίλλερ κατοχυρώνει ως «αυτοσκοπό» ως αξία αυτοδύναμη, υποβάλλεται στη θυσία να «χρησιμοποιηθεί» ως δύναμη, μεσάζουσα «χειραγωγός» κατά κάποιο θετικό τρόπο, της ψυχής προς την αρχέγονη αυτονομία και την αυτοσυνειδησία της.

Για τον Σίλλερ η τέχνη δεν είναι απλώς «μονόλογος», δημιουργικός εκφραστής της προσωπικής ελευθερίας του καλλιτέχνη, αλλά ταυτόχρονα και «διάλογος», προέκταση της ατομικής ουσίας που οδηγεί τους άλλους ανθρώπους στην αυτογνωσία του οντολογικού και ιστορικού προορισμού, την κατάκτηση, δηλαδή, της ελευθερίας που είναι η «φύση» τους³⁷. Το «ωραίο» πρέπει να έχει όπως η αλήθεια και το δίκαιο αιώνιες βάσεις και οι νόμοι του λόγου οφείλουν να είναι και νόμοι της αισθητικής απόλαυσης³⁸.

Η κομψότητα, η ποιότητα της τέχνης, η λεπτότητα, η αισθητική συγκίνηση που προκαλεί, αποτυπώνουν ανάγλυφα το συναισθηματικό υπόβαθρο του λαού και την ψυχική του εκλέπτυνση.

Ο σκοπός της τέχνης συνίσταται στην αποκρυστάλλωση της φύσης σε σκέψη, τη σκέψη σε «μορφή» κατά τον ορισμό του Ντεκάρτ και είναι έκδηλο πως μέσα από τη μορφοποίηση της σκέψης σε τέχνη διατυπώνεται το πεδίο των νοητικών δυνατοτήτων μιας κοινωνίας, το βάθος και η ευρύτητα της σκέψης, το άνοιγμα των πνευματικών οριζόντων ενός λαού.

Η τέχνη, όπως και η επιστήμη, είναι ελεύθερη από κάθε θετικό εξαναγκασμό και κοινωνική συμβατικότητα. Και οι δύο τους απολαμβάνουν μία απόλυτη ασυλία απέναντι στην ανθρώπινη αυθαιρεσία. Η νομοθεσία μπορεί, βέβαια, να θέσει σε απαγόρευση το χώρο τους, όχι όμως και να κυριαρχήσει μέσα σ' αυτόν. Μπορεί να

³⁷ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», μετάφρ. Κλεοπ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 14.

³⁸ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», μετάφρ. Κλεοπ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 21.

θέσει εκτός νόμου τον εραστή της αλήθειας, η αλήθεια όμως μένει ανέπαφη. Μπορεί ακόμα να ταπεινώσει τον καλλιτέχνη, την τέχνη όμως δεν μπορεί να τη νοθεύσει³⁹.

Ο καλλιτέχνης είναι η ευαίσθητη κεραία της εποχής, ο σειсмоγράφος του καιρού του, υπακούει μοναχά στους νόμους της τέχνης και δεν την υποβαθμίζει σε θεραπευτίδα της σκοπιμότητας και της επικαιρότητας. Χρέος του είναι να λειτουργεί αυτόνομα, ακέραια, απαραβίαστα από καιροσκοπισμούς και περιορισμούς για να μπορεί κάθε φορά να ξεπερνά τα πλαίσια της αισθητικής αρχής και να υπηρετεί την κοινωνική πραγματικότητα, γιατί η τέχνη παράγεται με συνεργασία αντικειμένου και υποκειμένου και με τη συμμετοχή του θεατή δημιουργείται η αισθητική συγκίνηση, αυτή η αμοιβαία κατανόηση, η συμφωνία με τη φύση. Ο αληθινός δημιουργός χρησιμοποιώντας με τον κατάλληλο τρόπο τα χρώματα ή τους ήχους, τις λέξεις ή τις εικόνες συνδυάζοντας μνήμες και σκέψεις, εντοπώσεις και σύμβολα, πυργώνει το έργο του, που όσο πιο εξωπραγματικό είναι τόσο και πιο κοντά στην αλήθεια, τη ζωή και τον άνθρωπο βρίσκεται. Άλλωστε πρωταρχικός του προορισμός, είναι να εκφράζει και να δίνει νόημα στην εφήμερη πραγματικότητα, και την κοινωνική διάρθρωση, μιας συγκεκριμένης εποχής. Τίποτα τελειότερα και πιο αυθεντικά δεν μπορεί να μνημειωθεί παρά μόνο μέσα από το γνήσιο και αληθινό έργο τέχνης που, κατά ανεξήγητο τρόπο ενώ είναι, κατά κανόνα, δημιούργημα ατομικό εκφράζει και την εποχή ολόκληρη και το σύνολο.

«Ένα έργο τέχνης πρέπει να ηχήσει σε όλη τη σφαίρα της συνειδήσεως για να είναι ωραίο, και μια συγκίνηση είναι έντονη όταν, αντί να μας θυμίζει απλώς οπτικές και ακουστικές εικόνες αδιάφορες,

³⁹ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Επιστολή 9η, μετάφρ. Κλεοπ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 100.

ξυπνά εντός μας τα βαθύτερα αισθήματα του οργανισμού και μαζί τις υψηλότερες σκέψεις» (Γκόγια).

Είναι παραδεκτό ότι κάθε έργο τέχνης είτε εικαστικό είναι είτε μουσικό, ποιητικό ή λογοτεχνικό χαρακτηρίζεται από την αλήθεια του και την τέλεια αρχιτεκτονική του. Αλήθεια και αρτιότητα, μορφή και περιεχόμενο, εξωτερικό σχήμα ή όψη και εσωτερικότητα εναρμονίζονται σ' αυτό και συνυφαίνονται αξεδιάλυτα.

Μ' αυτή την έννοια η τέχνη αντιπαραθέτει τους δικούς της κόσμους απέναντι στη φυσική πραγματικότητα, που ενώ σε πολλά τη μιμείται ή την ακολουθεί, σε πολλά άλλα αυθαίρετα την παραβιάζει και την υποσκελίζει. Στόχος της ακριβώς γι' αυτό, είναι να δώσει δικό της περιεχόμενο και διάρκεια σ' ένα εφήμερο και διαρκώς εναλλασσόμενο φυσικό κόσμο, να βάλει τάξη και να δώσει εξήγηση στα τόσα απατηλά ανερμήνευτα και ανιγματικά που περιβάλλουν τόσο τον φορέα της, όσο και τον αποδέκτη της, τον άνθρωπο.

Όπως η πολιτική το ίδιο και η τέχνη είναι ανθρωποκεντρική. Δεν νοείται χωρίς τον άνθρωπο, αφού αυτόν εκφράζει, σ' αυτόν αποτείνεται και τη δική του έγνοια, μοναξιά, λαχτάρα και αγώνα μέσα στο σύμπαν προσπαθεί ν' απαλύνει.

Η τέχνη λυτρώνει από την καθημερινή αγωνία τον άνθρωπο, καταργεί τη μοναξιά δημιουργώντας του την αίσθηση της συμπαρουσίας, δίνει ρυθμό στη ζωή και πέρα από την αισθητική συγκίνηση και ψυχική εφορία, δίνει ερεθισμούς για στοχασμό και εμπάθυνση και τονώνει την ψυχική υγεία. Ταυτόχρονα όμως είναι και «κάθαρση» για τον άνθρωπο μια του τον βγάζει από τα στενά όρια της μηδανιότητας, τον εξυψώνει από το παροδικό, τον πλημμυρίζει από ευγενή αισθήματα και τον ευαισθητοποιεί. Μ' αυτήν την έννοια η τέχνη λυτρώνει, ανακουφίζει, εξιδανικεύει και οδηγεί το ακατανόητο, μορφοποιεί το ασύλληπτο και δικαιολογεί το παράξενο.

Τί ήταν ο άνθρωπος πριν το «ωραίο» ξυπνήσει μέσα του την αυθόρμητη χαρά για τα πράγματα της ζωής και πριν η γαλήνη της μορφής απαλύνει την άγρια ζωή; Μια μονότονη επανάληψη των σκοπών του, μια συνεχής αστάθεια στις κρίσεις του, μια αυτοαναζήτηση χωρίς την ύπαρξη ενός Εγώ · ένα αδέσμευτο Εγώ που δεν είναι όμως ελεύθερο · ένας δούλος χωρίς να υπηρετεί κάποια κανονιστική δύναμη⁴⁰.

Ανακεφαλαιώνοντας ας βγάλουμε το συμπέρασμα ότι με τον πολιτισμό και την τέχνη ο άνθρωπος αποκτά συνείδηση του ηθικοπνευματικού του χώρου και μέσω αυτού ξεπερνά τα όρια του «εγώ» του και αναγεννάται.

Όλες οι μορφές τέχνης είναι κατάλληλες για αισθητική αγωγή, γιατί όλες μπορούν να επιδράσουν στο νέο άτομο και να συντελέσουν στην εξέλιξη, το εξευγενισμό και την ανύψωσή του. Οι τέχνες διατηρούν τη συνοχή με την αισθητική παράδοση στην ιστορία του ανθρώπου. Οι αισθητικές τέχνες, κυρίως μη λεκτικές στη φύση τους, πλησιάζουν τις κοινωνικές, ψυχολογικές ρίζες του ανθρώπου κατά τις αναζητήσεις του για ταυτότητα και αυτοπραγμάτωση.

Ας μην ξεχνάμε ότι μελετώντας την αισθητική δημιουργία ενός λαού μπορούμε με ακρίβεια να οδηγηθούμε στο επίπεδο ανάπτυξης, μια και στην τέχνη του καθρεφτίζονται οι προβληματισμοί και οι ανησυχίες του και γενικά οι πρακτικές του δραστηριότητες μορφοποιούνται και εκφράζονται σε τέχνη. Η κομψότητα, η ποιότητα της τέχνης, η λεπτότητα, η αισθητική συγκίνηση που προκαλεί, αποτυπώνουν ανάγλυφα το συναισθηματικό υπόβαθρο του λαού και την ψυχική του εκλέπτυνση. Είναι βέβαιο ότι το μέσον που θα μας οδηγήσει στη διανοητική ανάπτυξη είναι η τέχνη και τα καθάρια

⁴⁰ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΑΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Επιστολή 24^η, μετάφρ. Κλεοπ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 147.

νάματα πηγάζουν από τα αθάνατα έργα της⁴¹.

Άλλωστε ζούμε σε μια εποχή που πήρε δύο στραβούς δρόμους: ο ένας την οδηγεί στη Βαναυσότητα και ο άλλος στο λήθαργο και τη διαφθορά. Μόνο το «ωραίο» θα βγάλει τους ανθρώπους από τη διπλή αυτή πλάνη και θα τους επαναφέρει στο σωστό δρόμο⁴².

Και οδηγός μας στο «ωραίο» και την τέχνη η Τοπική Αυτοδιοίκηση που έχει τη δυνατότητα να παίρνει πρωτοβουλίες, να ενθαρρύνει πρωτοβουλίες, να συντονίζει, να παρακινεί και προσφέροντας την αισθητική αγωγή να φθάνει στην άνθηση της πολιτιστικής δημιουργίας μας, τη συμμετοχή του πολίτη, να επιτυγχάνει τη ζωντανή σύνδεση με τη λαϊκή δημιουργία και την έκφρασή της μέσα από νέες συνθήκες, μέσα και δυνατότητες. Αλλά και την ανάδειξη μιας άλλης σχέσης με τους δημιουργούς και τους καλλιτέχνες, τους ανθρώπους των γραμμάτων και της επιστήμης, που δεν θα είναι μόνο οικονομική, αλλά και έμπρακτη δικαίωση της πολιτισμικής μη κοινωνικής τους προσφοράς και των δημιουργικών τους ικανοτήτων.

Έτσι, η Τοπική Αυτοδιοίκηση προσφέροντας την αισθητική αγωγή διαδραματίζει ένα ζωντανό δημιουργικό ρόλο στον πολιτισμό και κάνει πραγματικότητα το όραμα μιας πολιτιστικής άνοιξης που θα απλώνεται στη γειτονιά, στο χωριό, στην πόλη.

⁴¹ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», μετάφρ. Κλεοπ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 100.

⁴² ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Επιστολή 10^η, μετάφρ. Κλεοπ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 104.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

3.1. Η ΠΟΛΗ

Ο σχεδιασμός για τις εξυπηρετήσεις πολιτιστικών δραστηριοτήτων αποτελούσε - πριν την δεκαετία του '80 - μια όψη ζωής στην πόλη της Καλαμάτας που δεν αντιμετωπιζόταν ως ευθύνη των τοπικών αρχών. Παρ' ό,τι η ψυχαγωγία των κατοίκων ήταν πάντοτε μια σημαντική λειτουργία των πόλεων και αυτές ήταν πάντοτε κέντρα πολιτιστικής παραγωγικότητας, οι περισσότερες σχετικές εξυπηρετήσεις ήταν αντικείμενο παροχής από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Ακόμα και στις περιπτώσεις που υπήρχε κρατική επιχορήγηση σπανίως δινόταν προσοχή σε ζητήματα σχεδιασμού⁴³.

Όμως είχε γίνει πλέον συνείδηση ότι η επαρχία, λειτουργώντας με βάση πεπαλαιωμένα στερεότυπα και διατηρώντας αναλλοίωτη την οπτική γωνία θεώρησης των πραγμάτων, έρχεται σε αντιπαράθεση με τους νέους δημιουργώντας τους την αίσθηση «ασφυξίας», ενώ το πολιτιστικό υπόβαθρο και οι υψηλής ποιότητας πολιτιστικές δομές ήσαν οι προϋποθέσεις που θα καθιστούσαν την πόλη ελκυστική.

Πράγματι όταν οι πολιτιστικές δραστηριότητες κατευθύνονται στην επαρχία, είναι πολύ αποτελεσματικές. Κέντρα λαογραφίας, μουσικής, χορού, επίσημα λογοτεχνικά συμπόσια, ωδεία, μικρές θεατρικές σκηνές με επλεκτικά προγράμματα, ινστιτούτα και λέσχες κινηματογράφου, οργάνωση εκθέσεων ζωγραφικής και γλυπτικής αποτελούν έναυσμα και δίνουν οπία σε αυτόνομες γηγενείς μορφές

⁴³ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Γ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ, «Η Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων», Εκδ. Θεσσαλία GUTENBERG, σελ. 143.

πολιτιστικών δραστηριοτήτων, εφ' όσον δεν έχουν απλά «επισκεπτικό» χαρακτήρα και δεν κατευθύνονται από το κέντρο αλλά έχουν ανατεθεί σε τοπικούς οργανωτικούς φορείς.

Και ήλθε η δεκαετία του '80 που χαρακτηρίστηκε έντονα από τις πολιτιστικές πρωτοβουλίες της τοπικής Αυτοδιοίκησης που εκινούνται σε δύο κυρίως άξονες:

- α) Τις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις,
- β) Τη δημιουργία πολιτιστικών θεσμών

Στη δεύτερη περίπτωση εντάσσεται η σύσταση και λειτουργία των Δημοτικών Περιφερειακών Θεάτρων ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. και η σύσταση και λειτουργία φορέων με πολλαπλές πολιτιστικές δραστηριότητες όπως είναι οι «Δημοτικές Επιχειρήσεις Πολιτιστικής Ανάπτυξης» Δ.Ε.Π.Α.

Στο πλαίσιο αυτών των φορέων λειτουργούσαν εργαστήρια εικαστικών τεχνών, σχολές χορού, μουσικές σχολές, ερασιτεχνικοί ή σπανιότερα και επαγγελματικοί θίασοι κλπ.

Η Καλαμάτα αποτελεί ενδιαφέρουσα και ξεχωριστή περίπτωση πόλης όπου η Δημοτική αρχή τη δεκαετία του '80 έδωσε έμφαση στην πολιτιστική πολιτική, πράγμα το οποίο έχει αποτελέσει αντικείμενο διερεύνησης⁴⁴.

Έτσι η Πολιτική του Δήμου Καλαμάτας με τη βοήθεια του Υπουργείου Πολιτισμού στράφηκε στην ανάγκη για πολιτιστική αποκέντρωση και δημιούργησε τις απαραίτητες συνθήκες για την ικανοποίηση των σύγχρονων πολιτιστικών αναγκών, ώστε να κρατηθεί στον τόπο του το πιο δημιουργικό κομμάτι της κοινωνίας, οι πνευματικοί άνθρωποι.

Γιατί όμως επελέγη η Καλαμάτα να πρωτοστατήσει στον πολιτισμό;

⁴⁴ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Γ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ, «Η Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων», Εκδ. Θεσσαλία GUTENBERG, σελ. 127.

Η Καλαμάτα είναι πρωτεύουσα και επίκεντρο του Νομού Μεσσηνίας, μία θαυμάσια πόλη που πολλοί αποκαλούν Μόντε-Κάρλο της Ελλάδας.

Είναι ο παράδεισος και ο παράδεισος δεν έχει ανάγκη ύμνων. Δεν ξέρει κανείς από πού ν' αρχίσει. Από το πλούσιο έδαφος, από τα καρποφόρα δέντρα, από το γλυκό κλίμα, από τα χαμόγελα των ανθρώπων, από την πεντακάθαρη θάλασσα, από τα έργα των κάθε φορά ζωντανών και πεθαμένων;⁴⁵

Πόλη του Νότου, χτισμένη στον μυχό του Μεσσηνιακού Κόλπου, ήρεμη, κουρνιασμένη στα πόδια του πυραμοσκειπή και αινιγματικού Ταυγέτου, προστατευμένη από το ύψος και τον όγκο του – αυτόν διάλεξε ο τραγοπόδαρος Παν για να κάνει τις τρελλοεξυπνάδες του –, είναι ταυτόχρονα ανοιχτή στα χάδια της θάλασσας που απλώνεται με τις πιο γοητευτικές αντιφάσεις της: τον ανοικτό ορίζοντα, τα αστραπόβροντα, τα κύματα της καταιγίδας, τον ευεργετικό ήλιο και τα ζεστά χαμσίνια.

Το όνομά της που παραμένει αίνιγμα λένε ότι είναι από τα καλάμια του Παμίσου ή του Νέδοντα, λένε από την Παναγιά την Καλαμάτα, ενώ άλλοι υποστηρίζουν από τα μεταξωτά μαντήλια που τα λένε Μεσσήνες ή Καλαμάτες και δείχνουν ανάγλυφα την ταύτιση της χειροτεχνίας (υφαντική) και της τέχνης που έδινε λάμψη και φήμη στη Μεσσηνιακή πρωτεύουσα. Φυσική πατρίδα της γονιμότητας – πιστεύω στον καλό σπόρο, αλλά πιο πολύ πιστεύω και στη γονιμότητα του εδάφους, όσο καλός κι' αν είναι ο σπόρος, αν το έδαφος και οι κλιματολογικές συνθήκες δεν είναι κατάλληλες το αποτέλεσμα θα είναι ελάχιστο ή άσκοπο – κοντά στον τόπο που λατρεύτηκε η Αφροδίτη, ανοικτή στους κινδύνους που επισύρει ο θαυμασμός των επίγειων και ο φθόνος των χθόνιων θεών, έχει την έφεση αλλά και την έμπνευση από

⁴⁵ Κ. ΜΠΑΛΑΦΟΥΤΗ, «Παραδοσιακά Ακούσματα», Καλαμάτα 1998.

την τέχνη, το κάλλος και το μέτρο της, ως παρηγοριά και ξόρκι ενάντια στα υπερφυσικά και ως γαλήνια αφύπνιση της συνείδησης και των αισθήσεων. Η αρχή της ζωής της Καλαμάτας χάνεται στους μακρινούς αιώνες. Ξεκινά πολύ πριν από την εποχή του ομηρικού άρχοντα των Φυρών, Διοκλή και ξεδιπλώνεται έως σήμερα, νικώντας το χρόνο και κατακτώντας την ιστορία. Οι μεγάλες ιστορικές αναλαμπές της πόλης είναι μετά τους χριστιανικούς χρόνους. Η εποχή της Πριγκηπέσας Ιζαμπώ, και οι νεώτεροι επαναστατικοί χρόνοι έφεραν τη μεγαλύτερη εθνική, πνευματική και ιστορική δόξα. Η 23^η Μαρτίου με τη διακήρυξη προς τα «Ευρωπαϊκάς Αυλάς» είναι ένα από τα μεγαλύτερα ανθρώπινα στιγμιότυπα.

Ο μύθος και η ιστορία της πόλης βρέθηκαν και στα ενδιαφέροντα και στις καταγραφές των περιηγητών και απέσπασαν το βλέμμα σύγχρονων εικαστικών δημιουργών, που χάρισαν έργα αντάξια του ταλέντου τους στην ιστορία της ελληνικής τέχνης. Ας μείνουμε εδώ. Όσα και να πούμε θα είναι λίγα. Μια σταγόνα μας δίνει τη γεύση του νερού, αν είναι γλυκό ή αλμυρό. Τα άλλα τα συνεχίζει ο καθένας όπως θέλει.

Έτσι, στην Καλαμάτα η ομορφιά της φύσης, τα νερά από τις πηγές που κουβάλησαν όλες τις Λάμιες και τις Νεράιδες, τα κρασιά, τα τραγούδια και οι χοροί, καλούν σε αναμέτρηση χωρίς πρόκληση αλλά και χωρίς φόβο την ομορφιά της ΤΕΧΝΗΣ.

Δραστήριοι οι κάτοικοι, δεν κάθονται «στ' αυγά τους», θέλουν ζωντανό θέατρο, θέλουν μουσική και τραγούδι, θέλουν χορό, θέλουν να μείνουν στον τόπο τους, θέλουν ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ.

Αυτήν την πόλη επέλεξαν τη δεκαετία του '80 να της δώσουν κίνητρα και προϋποθέσεις για πολιτιστική ανάπτυξη αφού ήταν βέβαιο ότι υπήρχε η δέουσα ανταπόκριση από την πλευρά των πολιτών - ειδάλλως δεν θα είχε κανένα νόημα - αφήνοντας την

πρωτοβουλία και την ευθύνη στο Δήμο, ξεκινώντας με την αισθητική αγωγή να ενεργοποιήσει την αισθητική δημιουργία, απευθυνόμενη σε κοινό διαφορετικής σύνθεσης και κουλτούρας, δηλαδή παιδιά, γυναίκες, άνδρες, ηλικιωμένους και εργαζόμενους.

Για τη νέα Δημοτική αρχή, από την αρχή ήταν σαφές ότι δεν θα μπορούσαμε να μιλάμε σοβαρά για την ανάπτυξη μιας πόλης χωρίς το σκέλος της πολιτιστικής ανάπτυξης. Και η πρώτη δουλειά που έκανε, ήταν να ασχοληθεί με ένα στρατηγικό σχεδιασμό της πόλης που είχε ως κύριο εργαλείο του το φυσικό σχεδιασμό, δηλαδή τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Ο πολεοδομικός σχεδιασμός είναι για την αυτοδιοίκηση το σύνταγμα της πόλης. Όση αξία έχει ο καταστατικός χάρτης (το σύνταγμα) σε εθνικό επίπεδο τόση αξία έχει και ο πολεοδομικός σχεδιασμός για την τοπική κοινωνία, για την τοπική ανάπτυξη⁴⁶.

Ο Πολεοδομικός σχεδιασμός περιέχει τα πάντα. Περιέχει μια κατανομή χρημάτων μέσα στην πόλη αλλά περιέχει και στοιχεία που έχουν σχέση με την οικονομική ανάπτυξη της πόλης, με την κοινωνική της ανάπτυξη, αλλά και με την αισθητική. Δηλαδή, το μεγάλο θέμα μιας τοπικής εξουσίας που νοιάζεται για τους κατοίκους της, είναι πώς θα επέμβει στην αισθητική του τόπου. Θα έλεγε κανείς ότι με ωραίες πολεοδομικές παρεμβάσεις ή παρεμβάσεις σε ανοιχτούς χώρους, ή στα κτίρια επεμβαίνεις στις αισθήσεις των κατοίκων, ενώ με τον πολιτισμό επεμβαίνεις και στις ψυχές τους. Έτσι, είναι ακόμη πιο δυναμική και ολοκληρωμένη μια τέτοια παρέμβαση.

Ένας σοβαρός πολεοδομικός σχεδιασμός αναδεικνύει όλες τις πλευρές και όλες τις ανάγκες - και τις πολιτιστικές - μιας πόλης. Αποτελεί ένα είδος πυξίδας για τον τρόπο δράσης.

Μέσα, λοιπόν, από τον πολεοδομικό σχεδιασμό αναδείχθηκε η ανάγκη της εκπόνησης ενός προγράμματος για την πολιτιστική

⁴⁶ Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, Ε.Ε.Τ.Α.Α., Αθήνα 1994 (Σταύρος Μπένος).

ανάπτυξη και γενικά για πολλαπλές πολιτιστικές επεμβάσεις στην Καλαμάτα.

Στο πρώτο βήμα ήταν να επιλεγούν κτίρια τα οποία κρίθηκαν «αξιόλογα». Το αξιόλογο δεν κρίνεται μόνο από την προβλεπόμενη ιδιότητα των ιδιοκτητών τους, ούτε από την επιβλητικότητα του μεγέθους του.

Αξιολογείται με την αυτή σπουδαιότητα από τον αρχιτεκτονικό του ρυθμό και τα μορφολογικά και τυπολογικά στοιχεία της εποχής που διαμορφώθηκε παράλληλα με τις επιδράσεις της κοινωνικής δομής του τύπου στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ως και πολλών άλλων παραμέτρων.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση για να διατηρήσει τα κτίρια σώζοντάς τα από την φθοροποιό ενέργεια του χρόνου προέβη σε αγορά κάποιων διατηρητέων που θα αναπαλαιώνε, εξασφαλίζοντας την ιστορική παρακαταθήκη και σώζοντας την πολιτιστική κληρονομιά μας.

Ο Δήμος Καλαμάτας, επομένως, διέσωσε απλόχερα και με περίσσειμα ευαισθησίας και αγάπης όσα κτίρια είχαν καταφέρει να αντισταθούν από το 1850 ή και νωρίτερα και να φθάσουν μέχρι τις μέρες μας, κτίρια με αξιοσημείωτη ποικιλία αρχιτεκτονικών ρυθμών και αμιγών ή μεικτών μορφολογικών στοιχείων.

Έτσι, διεσώθησαν το Ζουμπούλειο, το Πανιαζοπούλειο, το Αρχοντικό Κυριακού κλπ με τη σκέψη να χρησιμοποιηθούν ως κέντρα πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

Αυτό είναι το πρώτο βήμα της τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης. Πώς μπορεί, όμως, ένα πρόγραμμα τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης να είναι ποιοτικό και ταυτοχρόνως να αγγίζει, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο όλους τους πολίτες;

Το εγχείρημα της Καλαμάτας ήταν έξυπνα σημéνο και διαμορφώθηκε σε τρεις ομόκεντρους κύκλους.

- Ο ένας κύκλος ο πλέον μαζικός, αφορούσε τη διασπορά των πολιτιστικών κτιρίων και των σημαντικών εκδηλώσεων σε όλο το εύρος της πόλης. Και όλα αυτά στην καθημερινή τους λειτουργία, αλλά και με τα έκτακτα γεγονότα λειτουργούν σαν ένα δίχτυ - παγίδα στην πόλη, στο οποίο δεν μπορεί, κάποτε θα πέσει κάποιος μέσα, είτε περπατώντας, είτε βλέποντας μπροστά του ένα ωραίο κτίριο ή μια εκδήλωση.
- Ο δεύτερος ομόκεντρος κύκλος, για πιο υποψιασμένους, είναι ένας κύκλος ειδικών εκδηλώσεων, σεμιναρίων, γύρω από ζητήματα τέχνης και πολιτισμού.
- Ο τρίτος κύκλος είναι εκείνος των εργαστηριακών τεχνών, που δημιουργήθηκε με ένα τρόπο πολύ φιλικό προς τον πολίτη.

Γι' αυτό όλα τα εργαστήρια τεχνών (και το ωδείο και το εικαστικό εργαστήριο και της κεραμικής και του χορού) έχουν σταθεί με αυτό το πνεύμα στην Καλαμάτα, ώστε να μπορεί ο καθένας να μπει με πολύ μεγάλη άνεση και να παραμείνει με διάφορες μορφές σχέσης, από την πλέον χαλαρή, δηλαδή σε κύκλους ερασιτεχνικούς, μέχρι την απόλυτη επαγγελματικότητα. Μπορούν να πάνε νέοι από 3 έως 73 ετών στο καθένα από αυτά και να μείνουν από λίγους μήνες έως πολλά χρόνια. Το ζητούμενο, βέβαια, από αυτά δεν είναι να βγουν επαγγελματίες, αλλά να αγγίζουν τις ψυχές των ανθρώπων και να τους αγγίζει κι' αυτούς ο μαγικός χώρος και τα μηνύματα των τεχνών που έχουν τεράστια επιρροή στην ψυχή τους και στις προσωπικές τους αξίες.

Το δεύτερο μεγάλο ζητούμενο είναι η μετεξέλιξη του πολίτη - ακροατή σε πολίτη - παραγωγό. Σε κάποια στιγμή, δηλαδή, κάποιος που βλέπει καλό θέατρο αποφασίζει να γίνει ερασιτέχνης ηθοποιός, όχι για να γίνει σπουδαίος ηθοποιός, αλλά για να εκφραστεί μέσα από την φωνή, το σώμα του, το κείμενο. Ή να ζωγραφίσει ή να ασχοληθεί ενεργά με κάποια μορφή τέχνης.

Η Καλαμάτα έχει αυτή τη στιγμή χιλιάδες πολίτες παραγωγούς τέχνης, που δίνουν τη ψυχολογική τους μάχη και βγαίνουν από το κλουβί μέσα στο οποίο τους εγκλωβίζει μια σκληρή καθημερινότητα, για να ανοιχθούν στον παράδεισο της έκφρασής τους.

Ο πολιτισμός για την Καλαμάτα έγινε μεγάλος οικονομικός πόρος και έδωσε έναν αναπτυξιακό προσανατολισμό σε όλο το νομό Μεσσηνίας.

Πριν αναπτυχθεί ο πολιτισμός όλοι μιλούσαν για την ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα, για ένα λιμάνι που πρέπει να γίνει διαμετακομιστικό κέντρο. Σιγά - σιγά είδαν ότι το μέλλον της Καλαμάτας και της Μεσσηνίας πρέπει να στηρίζεται στην ποιότητα της πρωτογενούς παραγωγής και στον πολιτιστικό τουρισμό. Αυτά είναι τα δύο μεγάλα θεμέλια της ανάπτυξης που τώρα πλέον έχουν γίνει ένα κεκτημένο για όλους τους πολίτες της περιοχής.

«Άλλωστε η υπόθεση του πολιτισμού δεν είναι μόνο να προστατεύσουμε την κληρονομιά, τη συνέχεια, την ιστορία - τέμνεται η συνέχεια της πόλης όταν χάνονται τα χνάρια της που είναι η διαχρονική της παρουσία, παραγωγή και μνήμη - δεν είναι μόνο να σώσουμε το δομημένο και το φυσικό περιβάλλον της πόλης μας, αλλά να δημιουργήσουμε την ασπίδα της για να πάρουν φωνή και να αποκτήσουν υπόσταση δυνάμεις που καλούνται πλέον με ένα τρόπο πολύ δυναμικό, να υπερασπισθούν το παρόν και το μέλλον του συμφέροντός της, έναντι των μικρών καθημερινών και μερικές φορές, χυδαίων συμφερόντων που αναπτύσσονται και που είναι, η βασική αιτία που έχουν καταστραφεί οι Ελληνικές πόλεις»⁴⁷.

⁴⁷ Εφημερίδα Θάρρος, 19-4-2002, Στ. Μπένος, Συνέδριο ΚΕΔΚΕ, Ζάκυνθος, σελ. 11.

3.2 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΔΕΠΑΚ

Επιστέγασμα της αδιάκοπης προσπάθειας για τη δημιουργία ενός ζηλευτού πολιτιστικού επιπέδου και ως αρχή μιας δυναμικής περιόδου σφαιρικής παρέμβασης στο πολιτιστικό γίνεσθαι από την πλευρά του Δήμου Καλαμάτας ήταν η δημιουργία, το 1985, της ΔΕΠΑΚ, δηλαδή της ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.

Ο τότε δήμαρχος Καλαμάτας, Σταύρος Μπένος, θέλησε να δώσει καινούργιο νόημα στο έργο του δημάρχου, που όπως το όριζε ο ίδιος, ήταν όχι η διεκπεραίωση της καθημερινής μιζέριας της πόλης, αλλά το όραμα και η διάθεση ποιότητας σε όλα τα επίπεδα της ζωής της.

Η ΔΕΠΑΚ, λοιπόν, προέκυψε σαν μια ανάγκη μιας ολοκληρωμένης πολιτιστικής παρέμβασης, μιας παρέμβασης που θα είχε την φιλοδοξία, να απευθυνθεί σε όλους τους κατοίκους και τη μεγαλύτερη ακόμα φιλοδοξία να περάσει από τις συμπληγάδες του ελιτισμού και του λαϊκισμού, που είναι και το μεγάλο πρόβλημα⁴⁸.

Πώς, δηλαδή, να κάνεις κάτι, που να είναι ταυτόχρονα και ποιοτικό και μαζικό και να μην κατρακυλήσεις είτε στην μια πλευρά είτε στην άλλη;

Μία άλλη σημαντική φιλοδοξία της ΔΕΠΑΚ, ήταν να μετατρέψει σιγά - σιγά τους πολίτες σε παραγωγούς πολιτισμού και όχι μονάχα σε χρήστες και σε αποδέκτες. Αυτό ήταν, επίσης, ένα σημαντικό θέμα, γιατί είναι πολύ εύκολο να οργανώνει κανείς φεστιβάλ, ή οτιδήποτε και να φέρνει κάποιες εκδηλώσεις από έξω. Το θέμα είναι πώς δίνεις τη δυνατότητα στους ίδιους τους κατοίκους να γίνουν οι ίδιοι παραγωγοί πολιτισμού. Και τέλος, ένας τέτοιος φορέας θα έπρεπε να συμβάλει στο

⁴⁸ Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, Ε.Ε.Τ.Α.Α., Αθήνα 1994 (Σταύρος Μπένος), σελ. 56.

να δημιουργηθεί ένα κλίμα συνολικής αισθητικής αναβάθμισης, που είναι πάρα πολύ σημαντικό και που έχει αντίκτυπο σε όλες τις λειτουργίες της καθημερινότητας και της ζωής μας.

Η ΔΕΠΑΚ αρχίζει τη δράση της δίνοντας υπόσταση σ' αυτό το όραμα, με καλλιτεχνικούς διευθυντές στον τομέα μουσικής τον Γιώργο Κουρουπό, στον τομέα του χορού τη Βίκυ Μαραγκοπούλου και στον τομέα εικαστικών την Κλεοπάτρα Δίγκα - χωρίς κανείς από τους τρεις να έχει σχέσεις καταγωγής με την πόλη. Η ίδια σύμπνοια όμως υπάρχει και μεταξύ τους σε επίπεδο καλλιτεχνικού προσανατολισμού. Έτσι, η συνεργασία τους γίνεται προσθετική και πολλαπλασιάζει τις ιδέες τους.

Οι δυσκολίες που χαρακτηρίζουν τη δουλειά στις μικρές κλειστές κοινωνίες της περιφέρειας δεν λείπουν, όμως ξεπερνιούνται. Το θετικό κλίμα αγκαλιάζει την κίνηση. Όλες οι δυνάμεις του Δήμου είναι μαζί. Έτσι, η πόλη γίνεται πρότυπο μεθοδευμένου πολιτιστικού σχεδιασμού. Η υλικοτεχνική υποδομή άρτια.

Τα εργαστήρια και των τριών τομέων στεγάζονται σε αναπαλαιωμένα νεοκλασικά μεγάλα άνετα κτίρια, με αισθητική ανάλογη του έργου που θα στεγάσουν. Παράλληλα, σε δύο σκηνές - η μια παιδική - παρουσιάζει τις παραστάσεις του το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο της πόλης, ένα από τα πιο αξιόλογα του θεσμού.

Όλη αυτή η ενεργοποίηση αγκαλιάζει και τους πολιτιστικούς συλλόγους, οι οποίοι μπαίνουν κι αυτοί στον χορό.

Έπειτα από ένα χρόνο λειτουργίας, ο σεισμός πλήττει την πόλη, τσακίζει τα κτίρια, αλλά όχι την πολιτιστική τους «άνοιξη». Όσοι δουλεύουν γι' αυτή πεισιμώνουν. Τώρα ίσα - ίσα χρειάζεται η παρουσία του πολιτισμού που δεν πρέπει να έπεται αλλά να συμβαδίζει. Τα εικαστικά εργαστήρια έχουν τριακόσια (300) παιδιά. Στο πάρκο των Σιδηροδρόμων ο καταυλισμός με τις σκηνές, τις αυτοσχέδιες εγκαταστάσεις, το βρυσάκι, τις πλαστικές καρέκλες, τα

ράντζα, τις απλώστρες με τα ρούχα δίπλα τους, στο τοιμεντένιο «αμπρι» που στεγάζει πρόχειρα την ΔΕΠΑΚ, ο Γύζης, ο Λύτρας, ο Μόραλης, ο Τσαρούχης.

Τα σχολεία ξεναγούνται από τον Ανδρέα Ιωαννίδη, ιστορικό τέχνης και επιμελητή της Εθνικής Πινακοθήκης και βασικό στέλεχος της ΔΕΠΑΚ στο σχεδιασμό και την τεκμηρίωση των εικαστικών εκθέσεων.

Και η ΔΕΠΑΚ τα καταφέρνει. Έτσι, έρχεται να συμπληρώσει και να εντάξει σε μια γενικότερη αντίληψη, όλες τις πολιτιστικές δραστηριότητες, σεβόμενη την αυτονομία και την ιδιαιτερότητα του κάθε φορέα.

Με τη συμπαράσταση των κατοίκων, που διαπνέονταν από τη θέληση να αναβαθμίσουν το επίπεδο ζωής τους, αφού γνώριζαν πολύ καλά ότι το φαινόμενο της εξέλιξης, εκτός από το βιολογικό, το πνευματικό, το οικονομικό, το πολιτιστικό, το ιστορικό, το κοινωνικό «γίγνεσθαι» του ανθρώπου, εδραιώνεται και στον τομέα της πολιτιστικής του διαδρομής⁴⁹ και αφού γνώριζαν πολύ καλά ότι η πολιτιστική εξέλιξη σηματοδοτεί τη διαδοχική, προς το καλύτερο και αρτιότερο, ψυχική διαμόρφωση της πορείας των ανθρώπινων γενεών μέσα στη ζωή, σε παγκόσμιες διαστάσεις και κλίμακες, θεώρησαν σωστό να διευρύνουν τον πολιτιστικό τους ορίζοντα με την εξασφάλιση, όπως αναφέραμε, μιας σημαντικής κτιριακής υποδομής, σιθητικά και λειτουργικά κατάλληλης για την υποδοχή όλων των προβλεπόμενων λειτουργιών και στήριξαν τη ΔΕΠΑΚ ώστε να επιδείξει μια ποιοτική πολιτιστική δραστηριότητα με γνώμονα την ευαισθησία και το καλό γούστο.

Η ΔΕΠΑΚ ιδρύθηκε στις 17 Απριλίου του 1985, σύμφωνα με το

⁴⁹ Συνάντηση δημιουργών του Δήμου Κομοτηνής, Νοέμβριος 1997, Εκδ. Ροδόπης, σελ. 1.

φύλλο της Κυβέρνησης Νο 204. Είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.), το οποίο διέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 205-225 του Ν. 1065/1980 του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα, όπως τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν με τις διατάξεις των άρθρων 28, 35-39, 42 και 46 του Ν. 1416/1984. Συστάθηκε με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Καλαμάτας και απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών.

Σκοπός της επιχείρησης είναι:

- α) Η εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος πολιτιστικής ανάπτυξης της πόλης της Καλαμάτας και της ευρύτερης περιοχής, με ειδικότερους στόχους τη δημιουργία της απαραίτητης πολιτιστικής υποδομής, τη διάδοση και ανάπτυξη της καλλιτεχνικής παιδείας, αρχίζοντας με την Αισθητική αγωγή, τη στήριξη και διάδοση της σύγχρονης καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας και την εξασφάλιση των συνθηκών που θα επιτρέψουν την άσκηση και ανάπτυξη των ατομικών, δημιουργικών ικανοτήτων στο χορό, τη μουσική, τις εικαστικές τέχνες.
- β) Η προβολή, ανάπτυξη και διάδοση των τεχνών αυτών και η ανάπτυξη της συνεργασίας με τους πολιτιστικούς φορείς και τα ερασιτεχνικά συγκροτήματα της πόλης, για την ενίσχυση της ερασιτεχνικής δημιουργίας και τη διεύρυνση των πρωτοβουλιών και των παρεμβάσεών τους.
- γ) Η κατασκευή και διαχείριση χώρων κοινωνικών και πολιτιστικών λειτουργιών και λοιπών υπηρεσιών, καθώς και η πραγματοποίηση επενδύσεων για την ευρύτερη ανάπτυξη της περιοχής.

Η επιχείρηση διοικείται από ενδεκαμελές Διοικητικό Συμβούλιο, που τα μέλη του ορίζονται μαζί με αναπληρωτές από το Δημοτικό Συμβούλιο. Τα μέλη είναι: τρεις (3) αιρετοί εκπρόσωποι του Δήμου,

ένας (1) εκπρόσωπος των εργαζομένων (εάν απασχολεί πάνω από είκοσι <20> εργαζομένους), πέντε (5) εκπρόσωποι των Κοινωνικών Φορέων (Μορφωτικός, Φ.Ο.Κ. ΟΡΦΕΑΣ, Λύκειο Ελληνίδων, Κινηματογραφική Λέσχη) και δύο (2) μέλη δημότες Καλαμάτας, οι οποίοι έχουν πείρα και γνώσεις σχετικές με το αντικείμενο της επιχείρησης.

Η διάρκεια της επιχείρησης είναι ενενήντα εννέα (99) χρόνια και τα περιουσιακά στοιχεία τα διέθεσε ο Δήμος κατά χρήση. Αυτά είναι:

- α) Το Α' Γυμνάσιο Καλαμάτας, που στεγάζεται το Ωδείο.
- β) Το κτίριο Ζουμπούλειο που στεγάζεται η Σχολή Χορού.
- γ) Το Δημοτικό Αναψυκτήριο.
- δ) Το Δημοτικό Πάρκο Σιδηροδρόμων.

Όλα αυτά αποτιμήθηκαν και αποτέλεσαν το κεφάλαιο της επιχείρησης συνολικής αξίας 170.000.000 δρχ.

Επίσης, σαν κεφάλαιο ο Δήμος διέθεσε χρηματικό ποσό 12.000.000 δρχ.

Οι πόροι της επιχείρησης είναι τα έσοδα από δικαιώματα εγγραφών και διδάκτρων στις σχολές, εισπράξεις από Αναψυκτήρια (σήμερα έχουν ενουκιασθεί σε ιδιώτες), εισπράξεις από εισιτήρια καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και από διάφορες χορηγίες.

Μέσα στα δέκα χρόνια λειτουργίας της η ΔΕΠΑΚ έχει δημιουργήσει πολλές δραστηριότητες, που σκοπό έχουν τη στήριξη και διάδοση του ψυχαγωγικού, ενημερωτικού και παιδευτικού χαρακτήρα των τεχνών, με συστηματική προσπάθεια προσέλκυσης στην Καλαμάτα σημαντικών καλλιτεχνικών - συνεργατών και ιδιαίτερη μέριμνα για την ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.

Το 1995 υπογράφεται νέα προγραμματική σύμβαση μεταξύ Υπουργείου Πολιτισμού και Δήμου Καλαμάτας για τη δημιουργία Διεθνούς Κέντρου χορού στο πλαίσιο του Εθνικού Πολιτιστικού

Δικτύου Πόλεων.

Το Διεθνές Κέντρο Χορού της ΔΕΠΑΚ, στοχεύοντας στη δημιουργία θεσμών, που θα κάνουν την Καλαμάτα σημείο αναφοράς στον τομέα του χορού σε πανελλήνιο και διεθνές επίπεδο, διοργανώνει, κάθε καλοκαίρι, το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού. Οι παραστάσεις, με σημαντικά συγκροτήματα από όλον τον κόσμο, παρουσιάζονται στο Αμφιθέατρο Κάστρου Καλαμάτας, στο Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο και στο Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο, ενώ παράλληλες εκδηλώσεις (σεμινάρια επιμορφωτικού χαρακτήρα, διαλέξεις, προβολές, ψυχαγωγικές εκδηλώσεις) πραγματοποιούνται σε διάφορα σημεία της πόλης.

Η ΔΕΠΑΚ συμμετέχει, επίσης, ως κύριος φορέας διοργάνωσης στο Διεθνές Φεστιβάλ Ντοκυμαντέρ, που πραγματοποιείται κάθε Οκτώβριο στην πόλη της Καλαμάτας.

3.3. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΔΕΠΑΚ

Για την υλοποίηση μιας ενεργητικής και συντονισμένης παρέμβασης στην ουσιαστική και ολοκληρωμένη πολιτιστική ανάπτυξη της Καλαμάτας και της ευρύτερης περιοχής και για τη διάδοση της αισθητικής αγωγής, δημιουργούνται τομείς Μουσικής, Χορού, Εικαστικών, Ψυχαγωγίας και Ελεύθερου χρόνου με εκπαιδευτικό, επιμορφωτικό, ψυχαγωγικό χαρακτήρα.

Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες (επαγγελματικά και ελεύθερα τμήματα σχολών) συνδυάζονται με ένα σύνολο επιμορφωτικών πρωτοβουλιών (σεμινάρια, εργαστήρια, εκδόσεις, διαλέξεις κ.ά.) και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων (παραστάσεις, προβολές, εκθέσεις, συμπόσια).

Σκοπός αυτών των δραστηριοτήτων είναι να καλλιεργηθεί σε βάθος η καλλιτεχνική ευαισθησία και η αγάπη για όλες τις τέχνες, η ανάπτυξη ερασιτεχνικών και επαγγελματικών ομάδων, καθώς και η άρτια και υψηλή ποιότητα εκπαίδευσης εκείνων που θέλουν ν' ασχοληθούν επαγγελματικά με την τέχνη.

Παραμένει, ωστόσο, αποφασιστικής σημασίας μέλημα της ΔΕΠΛΑΚ η καλλιέργεια της δημιουργικότητας, γνωρίζοντας ότι η δημιουργική έκφραση είναι δικαίωμα όλων.

Η ΤΕΧΝΗ είναι και διαδικασία, όχι μόνο αποτέλεσμα.

3.3.1. Τομέας Μουσικής - Ρυθμική και Μουσική Αγωγή

3.3.1.1. Η Μουσική Γενικά

Στην αρχαία Ελληνική γλώσσα μουσική ονόμαζαν κάθε τέχνη της οποίας προστάτιδες ήσαν οι Μούσες, θεές της ωδής, της ποίησης, της Μουσικής και της πνευματικής παραγωγής εν γένει.

Αρχαιότατες είναι οι μαρτυρίες για τη μουσική εμπειρία. Οι πιο μακρινές ανάγονται στον Αιγυπτιακό πολιτισμό που ήδη από τον 4^ο π.Χ. αιώνα παρουσίαζε αφθονία πνευστών οργάνων (αυλοί, σάλπιγγες, έγχορδα, άρπες). Στα αρχαία ινδικά κείμενα (Βέδες), πριν ακόμα από την Βίβλο, περιέρχονται πολύτιμες αναφορές στη μουσική. Έξω από κάθε μυθολογική αναφορά, έχει γίνει τώρα αποδεκτό ότι η Μουσική γεννιέται προπάντων σαν τραγούδι, σαν ανακάλυψη, δηλαδή του αρχαιότερου και σημαντικότερου μουσικού οργάνου, της ανθρώπινης φωνής, καλλιτεχνικής έκφρασης που θεωρήθηκε τόσο τέλεια, ώστε να παραμείνει για πολλούς αιώνες μακριά από πολυφωνικές πλοκές ακόμα και από τη συνοδεία άλλων οργάνων.

Χρυσή περίοδος στο χώρο της Αρχαίας Μουσικής Θεωρείται η

άνθηση της αρχαίας Ελληνικής Μουσικής. Είναι η εποχή που οι μεγάλοι φιλόσοφοι και οι μεγάλοι μαθηματικοί (Αριστοτέλης, Πλάτων, Πυθαγόρας) ασχολούνται με τη μουσική ως συστατικό στοιχείο της ανθρώπινης ζωής, προσανατολίζοντας τις εξελίξεις της προς τις μορφές εκείνες που έστω με αλλαγές και ανατροπές, επέζησαν αργότερα ως τον Μεσαίωνα.

Η πρώτη φυσιογνωμία είναι ο Τέρπανδρος (700 π.Χ.) από τη Λέσβο, ο Θαλήτας από την Κρήτη. Ακολουθούν οι λυρικοί Αρχίλοχος, Σησίχορος, Σαπφώ, Ανακρέων που συνδυάζουν ποίηση και μουσική. Θα αναφέρουμε, επίσης τον Αισχύλο, Σοφοκλή, Πρατίνα, Δάμωνα και Πυθοκλείδη που κλείνουν την «κλασική» μεγάλη περίοδο της αρχαίας Ελληνικής μουσικής.

Η αρχαία Ελληνική μουσική αγνοεί θεληματικά την ορχήστρα ή συνδυασμούς πολλών οργάνων που δεν ανταποκρίνονται στα ιδεώδη της αλλά δέχεται πολυπρόσωπες χορωδίες. Πάμπολλοι αρχαίοι συγγραφείς και ποιητές από τον Όμηρο και μετά περιγράφουν γενικά τη θέση της μουσικής μέσα στη ζωή.

Μη Ζωήν Μετ' Αμουσίας

Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν τη μουσική ως διεθνή γλώσσα, την δε προέλευσή της εξ ουρανού με δύναμη μαγική, ικανή να κάνει θαύματα. Ήταν το ασφαλέστερο μέσο ώστε να εισχωρήσουν στο ανθρώπινο πνεύμα τις αρχές τις ηθικές, αγάπης, αρετής και να επηρεάσουν την ψυχή προς το αγαθό. Η σπουδή της μουσικής ήταν απαραίτητη για κάθε άνθρωπο ανώτερης μόρφωσης. Στην αρχαία Ελληνική φιλολογία, πολλά κείμενα αναφέρονται στο ρόλο της μουσικής παιδείας στην ανάπτυξη του ατόμου. Ο όρος «μουσική παιδεία» θα πρέπει να τοποθετηθεί μέσα στο ερμηνευτικό πλαίσιο που έδιναν οι αρχαίοι Έλληνες στην έννοια «μουσική», που ήταν πολύ ευρύτερη από τη σημερινή της σημασία και κάλυπτε όλα τα θέματα

που αφορούσαν τις Μούσες⁵⁰.

Ο Πλάτων, σε κείμενά του που συναντούμε στον Πυθαγόρα, στους Νόμους και στην Πολιτεία, έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην αναγκαιότητα της μουσικής στην αγωγή, θεωρώντας την ως ένα σημαντικό παράγοντα για τη διατήρηση των παραδοσιακών αξιών και την ανάπτυξη και διαμόρφωση του ιδανικού πολίτη. Με τον λόγο του Σωκράτη, στην Πολιτεία, ο Πλάτων λέγει: «Δεν είναι γι' αυτό το λόγο, αγαπητέ Γλαύκων, που η εκπαίδευση στη μουσική είναι τόσο σημαντική, διότι ο ρυθμός και η αρμονία εισχωρούν βαθιά στην πιο εσωτερική ψυχή και ασκούν την πιο δυνατή επίδραση σ' αυτή». Κατά τον Αριστοτέλη, η ενασχόληση με τη μουσική έχει σημασία γιατί, από τη μια πλευρά χρησιμεύει ως «παιδιά» και «ανάπαυσις», καθώς και για σωστή «διαγωγή», πέρα όμως από αυτό έχει, από την άλλη πλευρά, την ιδιαίτερη αξία να μπορεί να επενεργεί στο ήθος και στην ψυχή.

Ο Πυθαγόρας την χαρακτήριζε ως επιστήμη της «τάξεως». Οι Πυθαγόριοι θεωρούν την ψυχή «Εξ' αρμονίας μόνον αποτελούμενη» αποδέχονται ως δόγμα ότι η ψυχή ως πνευματική υπόσταση, αποκαθίσταται και ολοκληρώνεται με την αισθησιακή αρμονία, δηλαδή τη μουσική.

Η μουσική συνυφασμένη με το λόγο έχει αρχή απροσδιόριστη. Το τραγούδι των πτηνών, οι πνοές του ανέμου, το θρόισμα των φύλλων έδωσαν στον άνθρωπο την ιδέα του ήχου. Στους αγώνες και ιδιαίτερα στους Πυθικούς, η μουσική καταλαμβάνει εξέχουσα θέση. Οι θεατρικές παραστάσεις της εποχής συνοδεύονται από Μουσική, το δε δράμα ουσιαδώς είναι Μουσικό.

Στα πιο υψηλά εκφράσματά της η μουσική οφείλει να μετουσιώνεται σε καθαρή Μορφή και να επιδράσει πάνω μας με τη

⁵⁰ ΛΕΝΙΑ ΣΕΡΓΗ, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 67.

γαλήνια δύναμη της αρχαίας τέχνης⁵¹. Η μουσική θεωρείται ο πιο κατανοητός τρόπος επικοινωνίας, πιο προσιτός στο μέσο άνθρωπο. Δεν απαιτεί γνώσεις, όπως η λογοτεχνία, η γλυπτική, η αρχιτεκτονική και οι άλλες εκδηλώσεις τέχνης. Είναι το απόσταγμα και ο καθρέφτης της ευαισθησίας ατόμων και λαών. «Τους ρυθμούς και τās αρμονίας αναγκάζουσιν οικειουοθαι τās ψυχάς των παιδων, ινα ημερώτεροι τε ωσι και ευρυθμότεροι γιγνόμενοι χρήσιμοι ωσιν εις τό λέγειν τε και πράττειν. Πας γάρ ο βίος του ανθρώπου ευρυθμίας τε και αρμονίας δειται»,⁵² λέγει ο Πλάτων.

Πράγματι, ο ρυθμός κυριαρχεί παντού και έχει φυσιολογική βάση. Το παιδί τον αποζητεί από τη βρεφική κιόλας ηλικία του με τα λικνίσματα και τα πρώτα μουσικά αυτοσχεδιάσματά του. Ο ρυθμός είναι πρωτογενές στοιχείο στη φύση αλλά και στην τέχνη, ιδιαίτερα στην ποίηση και στη μουσική. Η μουσική είναι γλώσσα οικουμενική, έχει κοινά σύμβολα κατανοητά από τον όποιον άνθρωπο, ανεξάρτητα μόρφωσης, κουλτούρας, επιπέδου, είναι πηγή χαράς και ισορροπίας.

Η μουσική αγωγή είναι απαραίτητη γιατί έχει τη δυνατότητα να ενώνει τις καρδιές των παιδιών καθ' ότι εξημερώνει τα ήθη, εξευγενίζει την ψυχή, ημερώνει και κατασιγάζει τα ένστικτα και τα ακριανά πάθη. Το παιδί ή ο ενήλικας μέσω της μουσικής και του τραγουδιού θα ξεδιπλώσει τον εαυτό του, θα μοιρασθεί τον πόνο του ή την χαρά του, θα νοιώθει τη συμπαρουσία, την αποδοχή και κατανόηση. Η μουσική είναι πηγή χαράς και ισορροπίας, είναι κάτι στο οποίο όλοι οι άνθρωποι ανταποκρίνονται με ό,τι πιο προσωπικό, πιο βαθύ, πιο εννοιατικό έχουν μέσα τους. Γι' αυτό και η μουσική μαζί με τον λόγο

⁵¹ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την Αισθητική Παιδεία του Ανθρώπου», μετάφραση Κλεοπάτρα Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, 1990.

⁵² Πλάτων Πρωταγόρας, 326 b.

και την κίνηση βυθίζονται στις ρίζες όλων των πολιτισμών αποκαλύπτοντας τις βαθιές και πανανθρώπινες ανάγκες για έκφραση και επικοινωνία⁵³.

Η μουσική λυτρώνει, η μουσική εξευγενίζει, η μουσική ισορροπεί, η μουσική περνά μηνύματα. Εκφράζει τον πόνο, την χαρά, τα ουσιαώδη συναισθήματα του ανθρώπου, το γέλιο ή το κλάμα του.

Το γέλιο, το κλάμα, ο πόνος, η απελπισία, σε όλους τους λαούς εκφράζονται με τις ίδιες κραυγές, τις ίδιες γκριμάτσες που όταν τους δώσουμε ρυθμό, γίνονται μουσική, όταν τους βάλουμε λόγια γίνονται τραγούδι. Τα συναισθήματα τα πρωτογενή, που δημιουργούν τη μουσική και το τραγούδι είναι ίδια σ' όλους τους ανθρώπους, σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης, σ' όλες τις εποχές. Γι' αυτό και η μουσική χαρακτηρίζεται από διαχρονικότητα «Η τέχνη δεν έχει πατρίδα, ο καλλιτέχνης έχει».

Με τη μουσική και το τραγούδι ο άνθρωπος εκφράζει τις ευχαριστίες του, τις κεσίες του, τη νίκη του, τη διαμαρτυρία του. Από το ρυθμό κατανοεί δίχως τη βοήθεια του στίχου, το νόημα και το περιεχόμενο της σύνθεσης.

Ο Μυριβήλης στο βιβλίο του «Η ζωή εν τάφω» αναφέρει: Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος : Δύο μονάδες συμμάχων στρατιωτών που μιλούν διαφορετικές γλώσσες συναντιούνται κάπου το μέτωπο «Φάγαμε μαζί, κουβεντιάσαμε ώρες, δίχως να καταλαβαίνει γρι ο ένας από τη γλώσσα τ' αλλουνού ... Κατόπιν κάμανε μια μεγάλη χορωδία και μας τραγουδήσαν λαϊκά τραγούδια. Σαν τελείωσε το τραγούδι μείναν πολλήν ώρα ακίνητοι μαζί τους, ταξιδεύοντας πάνω στα φτερά της μουσικής που ενώνει τις καρδιές γιατί είναι η γλώσσα τους η πανανθρώπινη».

⁵³ ANT. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της αγωγής», Εκδ. Δεσπ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 33.

Η μουσική και το τραγούδι είναι πηγαιές εκφράσεις αυθόρμητες. Αντανακλούν τα συναισθήματα της στιγμής με τον πιο ανάγλυφο τρόπο, λυτρώνουν τον άνθρωπο «Άμουσος Βίος, Αβίωτος» λέγει ο λαός. Η μουσική μπορεί να συντελέσει στην επίλυση των προβλημάτων του καιρού μας, βοηθά στην επίτευξη ειρήνης περνώντας φιλειρηνικά μηνύματα, αφυπνίζοντας τις συνειδήσεις, ευαισθητοποιώντας τις.

Η μουσική ασκεί ισχυρή επίδραση στον άνθρωπο ιδίως σ' αυτούς που την αγαπούν. Χρησιμοποιείται στην θεραπευτική ως καταπραϊντικό μέσον όλων των νευρικών παθήσεων ιδιαίτερα στις ημικρανίες και σε περιπτώσεις νευρασθένειας.

Η επανάληψη μονότονων κομματιών που παράγονται από βιολί φέρουν ύπνο, όχι μόνο στα νήπια αλλά και στους ενήλικες, στους οποίους η μουσική είναι εξαιρετο θεραπευτικό μέσο κατά της επίμονης και εξαντλητικής αϋπνίας.

Για όλα αυτά ο τομέας Μουσικής στην Καλαμάτα ασχολείται με τη Δημιουργική Μουσική Αγωγή.

3.3.1.2. Ρυθμική και Μουσική Αγωγή στη ΔΕΠΛΑΚ

Στη Δημοτική Επιχείρηση πολιτιστικής ανάπτυξης Καλαμάτας ο τομέας Μουσικής έχει σαν κεντρικό πυρήνα το Δημοτικό Ωδείο, στεγασμένο σ' ένα πολύ όμορφο παραδοσιακό κτίριο του 19^{ου} αιώνα, ειδικά διαμορφωμένο και πλήρως εξοπλισμένο για τις ανάγκες ενός σύγχρονου ωδείου. Συγκεντρώνει γύρω στους 750 μαθητές, 40 καθηγητές, οι περισσότεροι των οποίων έρχονται από την Αθήνα, καλύπτουν το σύνολο σχεδόν των κλασσικών μαθημάτων και οργάνων.

Νέοι μέθοδοι διδασκαλίας απαλλαγμένες από το γνωστό ακαδημαϊκό και σχολαστικισμό, προπαρασκευαστικά τμήματα

βασισμένα στις «ευεργετικές μεθόδους» έμφαση στην Ελληνική μουσική, παραδοσιακή και βυζαντινή, συγκρότηση φωνητικών και οργανικών ομάδων, συχνές μαθητικές παραστάσεις, προσδίδουν στο Ωδείο ένα εύφορο και δημιουργικό κλίμα. Από το Ωδείο ξεκινά ένας μεγάλος αριθμός επιμορφωτικών δραστηριοτήτων (σεμινάρια, διαλέξεις, σχολιασμένες συναυλίες, ακροάσεις και εργαστήρια) που απευθύνονται τόσο στα παιδιά κάθε ηλικίας, όσο και σε ένα ευρύτερο φιλότεχνο κοινό.

Για το πλατύ όμως κοινό της Καλαμάτας οργανώνεται κάθε χρόνο σειρά εκδηλώσεων, που περιλαμβάνουν όλα τα είδη μουσικής. Ιδιαίτερα επιτυχημένες είναι οι συνεργασίες με σημαντικούς και ξένους πολιτιστικούς φορείς (Εθνική Λυρική Σκηνή για την παρουσίαση του Βαφτιστικού και του Κουρέα της Σεβίλλης κ.ά.) και εξίσου επιτυχή η χρησιμοποίηση των ιδίων καλλιτεχνικών δυνάμεων του Ωδείου για παραγωγή αξιόλογων μουσικών εκδηλώσεων: με τη Συμφωνική Ορχήστρα Καλαμάτας, που συνεργάζεται με μεγάλους σολίστ, και τη Μαθητική Ορχήστρα σε ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα.

Στη ΔΕΠΙΑΚ θεωρητικοί και μουσικοπαιδαγωγοί τονίζουν τη σημασία της μουσικής αγωγής στην ίδια τη διαμόρφωση της προσωπικότητας. Υποστηρίζουν ότι η μουσική ως τέχνη και ως ένας βασικός πολιτισμικός παράγοντας προσφέρει στο άτομο ένα ισχυρό μέσον για έκφραση και επικοινωνία, ενώ μέσα από τη μουσική αγωγή - οι μικροί μαθητές αποκτούν μουσικότητα και ευαισθησία, ικανότητα για ακρόαση και αισθητική εκτίμηση.

Υποστηρίζουν ακόμα ότι η μουσική, ως τέχνη, μέσα από τις διάφορες δραστηριότητές της, προσφέρει ψυχοκινητικές εμπειρίες που εμπειριέχουν υλικό για καλύτερη αντίληψη των εννοιών. Οι ψυχοκινητικές αυτές εμπειρίες δραστηριοποιούν τους μυς, τη φωνή και τις αισθήσεις, όπως την ακοή και όραση που λειτουργούν σε

συνδυασμό με την αντίληψη. Μια τέτοια αγωγή καλό είναι να αρχίζει από την πρώτη παιδική ηλικία, όταν ακόμη οι ψυχοκινητικές, νοητικές, συναισθηματικές, κοινωνικές δεξιότητες βρίσκονται σ' ένα κρίσιμο στάδιο ανάπτυξης⁵⁴.

Η μουσική αγωγή που προσφέρει η επιχείρηση είναι συνυφασμένη με τις θεωρίες ανάπτυξης του παιδιού και ιδιαίτερα τις θεωρίες της μουσικής ανάπτυξης και νοημοσύνης.

Στη ΔΕΠΑΚ υπάρχει η άποψη ότι η μουσική ικανότητα υπάρχει μέσα σε κάθε άνθρωπο. Πράγματι, ο Hodges υποστηρίζει ότι οι γενετικές οδηγίες δημιουργούν ένα νου και ένα σώμα που είναι προδιατεθειμένο να είναι μουσικά. Όπως ο άνθρωπος γεννάται με την ικανότητα της ομιλίας και είναι προδιατεθειμένος να μάθει τη συγκεκριμένη γλώσσα που του καθορίζει το άμεσο περιβάλλον του, κατά τον ίδιο τρόπο ο άνθρωπος γεννάται με τα μέσα ν' αντιδρά στη μουσική που του καθορίζει το άμεσο πολιτισμικό περιβάλλον του⁵⁵.

Διδάσκουν, λοιπόν, τα παιδιά από μικρά ξεκινώντας με ρυθμικά χτυπήματα με τις παλάμες που θεωρείται η πιο συχνή μορφή ρυθμικής κίνησης και αυτή η κινητική δραστηριότητα συνδυάζεται με μουσικές δραστηριότητες μάθησης, όπως να συνοδεύουν ρυθμικά ένα τραγούδι. Σιγά - σιγά παρατηρείται μια σημαντική πρόοδος στο συγχρονισμό κίνησης και μουσικής, ενώ σε μικρό διάστημα αρχίζουν να χειρίζονται με αρκετή άνεση τα απλά κρουστά όργανα, σε ένα αρχικό στάδιο τα ρυθμικά κρουστά, και αργότερα τα μελωδικά κρουστά.

Με κατάλληλες μεθόδους και προσεγγίσεις αρχίζουν να γίνονται εκτελεστές και άλλων μουσικών οργάνων όπως του βιολιού, του πιάνου κλπ. Στη μουσική αγωγή των παιδιών λαμβάνονται υπ' όψιν οι τρόποι μουσικής συμπεριφοράς που άπτονται του επιπέδου και των

⁵⁴ ΛΕΝΙΑ ΣΕΡΓΗ, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 14.

⁵⁵ ΛΕΝΙΑ ΣΕΡΓΗ, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 57.

χαρακτηριστικών ανάπτυξης των παιδιών κάθε ηλικίας.

Στα πρώτα στάδια της μουσικής αγωγής υπάρχουν συγκεκριμένοι και σαφείς εκπαιδευτικοί στόχοι καθώς και οι κατάλληλες μέθοδοι κατά τη διαδικασία της διδασκαλίας - μάθησης και η μουσική ως εμπειρία μπορεί να γίνει ένα μέσον συνδυασμένης νοητικής και συναισθηματικής ανάπτυξης όπου το παιδί παράλληλα μαθαίνει αυτό που είναι σημαντικό και ευχάριστο. Μια τέτοια εμπειρία έχει θετικές επιδράσεις στην όλη προσωπικότητα του παιδιού. Έχει γίνει κατανοητή από τους υπεύθυνους δασκάλους μουσικούς της ΔΕΠΙΑΚ η αληθινή φύση της μουσικής ως μιας αισθητικής εμπειρίας, ενώ έχουν επίγνωση των βασικών εννοιών, που αποτελούν τα βασικά στοιχεία της μουσικής τα οποία διαμορφώνουν τη δομή της ως αισθητικό μάθημα. Επίσης, νοητή και αποδεκτή είναι η διπλή της φύση ως δημιουργικής τέχνης και ως μέσον πνευματικής και συναισθηματικής ανάπτυξης μέσα στα πλαίσια της αγωγής των παιδιών.

Βασικό στοιχείο της αγωγής θεωρούν τη δημιουργικότητα που θα πρέπει να αποτελεί το βασικό στοιχείο και χαρακτηριστικό οιασδήποτε μουσικής δραστηριότητας, όπως του τραγουδιού της μουσικής, της ακρόασης της μουσικής, του πειραματισμού και της εκτέλεσης μουσικών οργάνων. Στηρίζουν τη μουσική αγωγή στον πιο κάτω συλλογισμό:

- α) Η μουσική μαθαίνεται μέσα από την πράξη, τον πειραματισμό και τη δημιουργική ενασχόληση μ' αυτή και όχι με τη μάθηση γύρω από αυτή. Άρα είναι απαραίτητη μια ενεργητική προσέγγιση κατά τη διαδικασία της διδασκαλίας μάθησης.
- β) Για να είναι επιτυχείς οι δημιουργικές και αυτοσχέδιες μορφές μουσικής έκφρασης των παιδιών θα πρέπει τα παιδιά να ελέγχουν τις δεξιότητες με τις οποίες αποκτούν την ικανότητα να είναι δημιουργικά.

- γ) Η κίνηση είναι ένα θεμελιώδες στοιχείο της ενεργητικής προσέγγισης της μουσικής.
- δ) Η μουσική αγωγή πρέπει να βοηθά το παιδί να αποκτήσει μουσικές γνώσεις και δεξιότητες με τις κατάλληλες μεθόδους σύμφωνα με το στάδιο ανάπτυξής του.
- ε) Πρέπει να προσφέρει ευκαιρίες για ποικιλία μουσικών αντιδράσεων, το τραγούδι, η κίνηση, η εκτέλεση μουσικών οργάνων, η περιγραφή και αναπαράσταση είναι δραστηριότητες που το βοηθούν να αντιδρά και να ανταποκρίνεται στη μουσική.
- στ) Πρέπει να βοηθά ν' αναπτύξει τις κατάλληλες στάσεις και συναισθηματικές καταστάσεις στη μουσική. Οι μουσικές εμπειρίες θα πρέπει να προσφέρονται μέσα από το κατάλληλο περιβάλλον μάθησης και να προσφέρουν ευχαρίστηση στο παιδί, γιατί μέσα από την ευχαρίστηση δημιουργείται και το κίνητρο για περαιτέρω μάθηση.
- ζ) Πρέπει να του προσφέρει ευκαιρίες για ατομικό πειραματισμό και εξερεύνηση των στοιχείων της μουσικής, αλλά και σε αλληλεπίδραση με άλλα παιδιά και ενήλικες. Τέτοιες δραστηριότητες βοηθούν το παιδί να αναπτύξει τις απαραίτητες κοινωνικές δεξιότητες για ομαδικές μουσικές εμπειρίες όπως το τραγούδι και η εκτέλεση μουσικών οργάνων.

Είναι παραδεκτό από όλους, αλλά και από τους μουσικούς της επιχείρησης ότι είναι απαραίτητη η θεμελίωση της μουσικής αγωγής στη ζωή του παιδιού που είναι ρυθμός και κίνηση. Εκτός από την αισθητική της αξία και τη συμβολή της στην αποκάλυψη της ατομικότητας του κάθε παιδιού και στην καλλιέργεια της ευαισθησίας του είναι μεγάλη η σημασία της για την απόκτηση βασικών μαθησεων

στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση⁵⁶.

Η αγωγή μέσα από τη μουσική αναπτύσσει θετικά την προσωπικότητα του παιδιού και συμβάλει στην απόκτηση των κατάλληλων δεξιοτήτων μάθησης. Είναι μια νοητική άσκηση που επισπεύδει τη μάθηση άλλων θεμάτων. Η ευαισθησία π.χ. της ακοής και ο συντονισμός με την όραση συντελούν πολύ στην απόκτηση της πρώτης ανάγνωσης.

Σχετικές έρευνες έχουν αποδείξει πως υπάρχει στενή συνάφεια ανάμεσα στην καλή ενασχόληση με τη μουσική και στις επιδόσεις του παιδιού στην ανάγνωση και τη γραφή⁵⁷.

Στη ΔΕΠΙΑΚ στόχος του τομέα μουσικής είναι να βοηθήσει το παιδί να αναπτύξει τη μουσική του ευαισθησία και να αποκαλύψει τις ιδιαίτερες κλίσεις του, να το εξοικειώσει με μουσικά όργανα και σύμβολα, να του καλλιεργήσει τη διάθεση συμμετοχής σε ποικίλες μουσικές εκδηλώσεις και να το φέρει σε επαφή με τη μουσική παράδοση της πατρίδας του.

3.3.1.3. Οι Υπεύθυνοι της ΔΕΠΙΑΚ

Έχουν κατανοήσει τον διπλό ρόλο της μουσικής στην αγωγή του παιδιού: αφ' ενός τον ρόλο της μουσικής στην αισθητική αγωγή ως μιας τέχνης, δηλαδή, που σκοπό έχει την αγωγή του εσωτερικού κόσμου, του συναίσθηματος, αλλά και αφετέρου το ρόλο της ως ενός ισχυρού μέσου για την ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου, γιατί ενεργοποιεί την προσοχή, τη συγκέντρωση, την κοινωνικοποίηση, τον κινητικό συντονισμό, την ικανότητα στην αντίληψη εννοιών, την

⁵⁶ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της αγωγής», Εκδ. Δεσπ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 33.

⁵⁷ ΠΟΛΥΞ. ΜΑΤΕΥ-ΡΟΥΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, «Η τέχνη είναι η βάση της παιδείας», Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 9/1987.

ικανότητα στη μίμηση, την ικανότητα για δημιουργικότητα, για γλωσσική ανάπτυξη και ετοιμότητα στην ανάγνωση και γραφή.

Πιστεύουν ότι η μουσική είναι ίσως το μόνο μέσον που θα ενθαρρύνει το αποτραβηγμένο παιδί να βγει από το καβούκι του και να επικοινωνεί με τον κόσμο γύρω του⁵⁸.

Όπως γράφει και ο Foster το 1965 «Η μουσική έχει τη δύναμη να ενώνει το άτομο με την ομάδα. Το αποτραβηγμένο παιδί τείνει να αφήνει τον εαυτό του να χαλαρώνει και είναι περισσότερο διατεθειμένο να συμμετέχει με τους άλλους, ενώ το εχθρικό παιδί φαίνεται να είναι λιγότερο επιθετικό. Έτσι, το καθένα βοηθείται να γίνεται ένα μέλος που προσφέρει στην ομάδα. Εδώ έχουμε μια δραστηριότητα στην οποία όλοι συνεργάζονται για να δημιουργήσουν κάτι ευχάριστο για όλους».

Εν κατακλείδι η μουσική είναι πολύπλευρη επικοινωνία γιατί τα πρώτα υλικά του οργανωμένου ήχου είναι συνδεδεμένα και συνοδεύονται από λεκτικά ή μη λεκτικά μηνύματα, ενώ είναι και πολυεπίπεδη επικοινωνία, διότι η ζωντανή εκτέλεση ενός μουσικού κομματιού μας επιτρέπει να γίνει αντιληπτό και να παραμείνει στη μνήμη μας ως «σχήματα, σύμβολα, έννοιες και κανόνες».

Δικαίως, λοιπόν, η μουσική για τη ΔΕΠΑΚ είναι συνυφασμένη με τις όψεις του πολιτισμού, είναι η αντανάκλαση των στάσεων, των αξιών και των ιδεών του κόσμου, και μας οδηγεί στην ισόρροπη ανάπτυξη.

⁵⁸ ΛΕΝΙΑ ΣΕΡΓΗ, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 122.

3.3.2. Τομέας Εικαστικών

3.3.2.1. Περί Εικαστικών Γενικά

Η ζωγραφική μαζί με τις πλαστικές και χειροτεχνικές εργασίες συναποτελούν τις εικαστικές τέχνες.

Η ζωγραφική, μια των καλών τεχνών αποβλέπει στην αναπαράσταση αντικειμένων σε επιφάνεια δια των χρωμάτων. Η επιφάνεια μπορεί να είναι πέτρα, πηλός, ξύλο, μέταλλο, ή ύφασμα.

Τα κυριώτερα είδη ζωγραφικής είναι η κρητιδογραφία, η υδατογραφία, η νωπογραφία, η τέμπερα, η ελαπογραφία. Το χρώμα, ως κύριο μέσον της ζωγραφικής έχει πολλούς τρόπους και δυνατότητες έκφρασης. Η ανάμειξη των χρωμάτων μπορεί να γίνει σε παλέτες ή σε πίνακα παράθεσης, τα δε χρώματα διακρίνονται σε θερμά και ψυχρά.

Ως προς το περιεχόμενο η ζωγραφική μπορεί να είναι ιστορική, θρησκευτική, μυθολογική, αλληγορική, ενώ πολλές φορές παριστά τον άνθρωπο και προσπαθεί να αποδώσει τις ψυχικές καταστάσεις του, αποτελώντας την προσωπογραφία με κύριο χαρακτήρα την ομοιότητα, δηλαδή πιστή απόδοση του φυσικού και ψυχικού περιεχομένου. Η αναφερόμενη σε γεγονότα του ιδιωτικού βίου λέγεται ρωπογραφία (ενώ όταν παριστά ζώα, νεκρά άνθη, ή καρπούς λέμε ότι κάνει νεκρά φύση).

Αρχαιότατα δείγματα ζωγραφικής έχουμε ήδη από την παλαιότητα εποχή, στις γραφές των σπηλαίων της Βόρειας Ισπανίας και Νότιας Γαλλίας, και εικονίζουν ζώα σε διάφορες στάσεις με μεγάλη φυσικότητα. Στο επόμενο στάδιο, δηλαδή στο στάδιο της νεολιθικής εποχής όπου ο άνθρωπος έγινε γεωργός, η ζωγραφική πήρε εντελώς αφηρημένο χαρακτήρα.

Η μεγάλη ανάπτυξη της ζωγραφικής έλαβε χώρα στην κρητική

τέχνη στη Β' χιλιετηρίδα με τις λαμπρές τοιχογραφίες των κρητικών μεγάρων.

Η Πλαστική είναι η τέχνη του «πλάστρου», δηλαδή της κατασκευής από πηλό, κερί, μάρμαρο, ή άλλων ομοιωμάτων από οποιαδήποτε ύλη, ενώ χειροτεχνία είναι η τέχνη του κατασκευάζειν με τα χέρια (κολάζ, τύπωμα, υφαντική).

3.3.2.2. Παιδική Εικαστική Έκφραση

Η παιδική τέχνη, η τόσο αυθόρμητη, πλούσια σε σχήματα και χρώματα, η τόσο γλαφυρή, εκφράζει έναν ολόκληρο παιδικό κόσμο, δίνει στους μεγάλους μια γενική εικόνα των συναισθημάτων, αλλά και των προβλημάτων των παιδιών, αποτελεί συχνά το κλειδί ερμηνείας όσων αυτά αισθάνονται.

Η θάλασσα με τις μυθικές γοργόνες, τα λιμάνια, οι βάρκες, τα καράβια, τα νησιά, οι βράχοι αλλά και οι αμμουδιές, η περιπετειώδης Αργοναυτική Εκστρατεία, οι ήρωες των λαϊκών παραμυθιών, οι σχολικές γιορτές, τα δένδρα, τα ανθρώπινα σώματα, η πόλη με τα κτίρια αλλά και το νέφος της, είναι θέματα που κινητοποιούν την παιδική φαντασία, εμπνέουν τα παιδιά, τα τροφοδοτούν με ιδέες, τις οποίες απεικονίζουν εικαστικά.

Μέσα από αυτές τις εικόνες το παιδί εκφράζει τα συναισθήματά του απέναντι στο περιβάλλον, δίνει διέξοδο στον ψυχισμό του, και αποτελούν τη δημιουργική πρακτική που το απελευθερώνει, διευρύνει τις γνώσεις του, ολοκληρώνει την επαφή του με τον κόσμο.

Οι παιδικές εικόνες προκαλούν πάντα το ενδιαφέρον των ενηλίκων και προσεγγίζονται συνήθως με διαφορετικούς τρόπους. Γονείς, δάσκαλοι, καλλιτέχνες και ψυχολόγοι, καθένας από τη δική του οπτική γωνία, παρατηρούν άλλα πράγματα στην ίδια εικόνα. Έτσι, η

παιδική ζωγραφική αντιμετωπίζεται άλλοτε σαν αντανάκλαση της προσωπικότητας του παιδιού, άλλοτε ως ένδειξη ανάπτυξής του ή ως επίπεδο ανταπόκρισης ως προς τους στόχους που έχουν τεθεί από το δάσκαλο. Κι' ακόμα άλλοτε ερμηνεύοντας ως ψυχοθεραπευτική πράξη κι' άλλοτε ως διαδικασία ανάπτυξης των αντιληπτικών του ικανοτήτων των δυνατοτήτων προσέγγισης ενός θέματος⁵⁹.

Το παιδί από πολύ νωρίς, πριν κατορθώσει να αρθρώσει μια ολοκληρωμένη φράση, παρουσιάζει την επιθυμία να αφήσει τα ίχνη του σε όποια επιφάνεια θεωρήσει πρόσφορη γι' αυτό. Στην αρχή, με επαναλαμβανόμενες γραμμές, μουντζούρες, θα ζωγραφίσει τους τοίχους, τα ρούχα, τα χέρια του, τα πόδια του, τα έπιπλα και τα χαρτιά που θα βρεθούν μπροστά του. Αργότερα, με αναγνωρίσιμες μορφές, θα παίξει το παιχνίδι των συμβόλων, θα συλλάβει έννοιες, θα παρατηρήσει, θα διερευνήσει το περιβάλλον, θα θέσει προβλήματα, θα δώσει λύσεις, θα μπει σε διαδικασίες μάθησης, σε διαδικασίες γνώσης.

Η ικανότητα του παιδιού να ψάχνει και να ανακαλύπτει, αντί να περιμένει παθητικά απαντήσεις και οδηγίες, διευρύνεται με την ενασχόλησή του με τις εικαστικές τέχνες. Ένα μεγάλο μέρος της μάθησής του επιτελείται μέσω των αισθήσεων. Η ικανότητά του να βλέπει, να ακούει, να γεύεται, να αισθάνεται, προάγει τη γνώση του και την επαφή του με το περιβάλλον.

Η παιδική εικαστική δημιουργία, που συνειδητά θα αποφύγω να αποκαλέσω τέχνη, αποτελεί κυρίως ένα μέσο πρωτογενούς έκφρασης και πολύ λιγότερο μια δημιουργική διαδικασία της οποίας η τεχνική, η αισθητική, η σημασία, η πρωτοτυπία και η αρτιότητα κρίνονται, κατηγοριοποιούνται και συχνά αποφασίζονται από τους εκάστοτε θεατές. Η πορεία της σκέψης του παιδιού είναι διαφορετική από εκείνη

⁵⁹ ΕΝΘΕΤΟ ΕΦΗΜ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ, «Επτά Ημέρες», Επιμέλεια Πέγκυ Κουνενάκη, Αθήνα 6/9/1998.

του ενήλικα, συνεπώς και η έκφρασή του είναι διαφορετική.

Από την αντίφαση μεταξύ της αισθητικής του ενήλικα και του τρόπου με τον οποίο εκφράζεται ένα παιδί προέρχονται οι περισσότερες από τις επεμβάσεις στη διδασκαλία της τέχνης.

Δεν είναι λίγοι οι εκπαιδευτικοί που, αν και επισημαίνουν την ομορφιά και τη μοναδικότητα της παιδικής ζωγραφικής, επιζητούν «σωστές» αναλογίες, προοπτική ή «αρμονικούς» χρωματικούς συνδυασμούς.

Το παιδί, ωστόσο, αντιλαμβάνεται και ζωγραφίζει τον κόσμο διαφορετικά από ό,τι ένας ενήλικας. Από την ανάλυση της διαφοροποίησης μεταξύ της εντύπωσης που εμείς έχουμε για ένα πρόσωπο, αντικείμενο ή τοπίο και της αναπαράστασής τους από ένα παιδί, προκύπτει ένα ουσιαστικό μέσο πρόσβασης στην αλήθεια και τη μοναδικότητα της παιδικής εμπειρίας⁶⁰.

Πώς όμως μιλάς σ' ένα μικρό παιδί για πλαστικά στοιχεία; Πώς μπορεί να νιώσει και να εκφραστεί ένα παιδί μέσα από τα πλαστικά στοιχεία;

Τί είναι σημείο; Απλά και μόνο μια μικρή τελεία; Είναι τα άστρα στον ουρανό, οι άπειροι κόκκοι της άμμου δίπλα στην θάλασσα, τα φώτα της πόλης μέσα στη νύχτα, μικρά και μεγάλα φωτεινά σύνολα; Και η γραμμή, είναι μόνο το αποτέλεσμα της βόλτας που κάνει ένα σημείο; Είναι μια ήρεμη οριζόντια γραμμή, είναι ανήσυχη και πλάγια, είναι καμπύλη τρυφερή και όλες μαζί κάνουν και σχήματα και όγκους, ένα μεγάλο σύνολο, μια σύνθεση;

Τα παιδιά πρέπει να καταλάβουν πώς δεν υπάρχουν χρώματα χωρίς το φως. Πώς κάθε χρώμα έχει μια ταυτότητα, κόκκινο, μπλε, κίτρινο. Έχει ένα τόνο, πράσινο σκούρο, πράσινο ανοιχτό.

⁶⁰ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 6/9/1998, ΕΝΘΕΤΟ «Εφτά Ημέρες», της Ίριδας Κρητικού (162. Τέχνης), σελ. 7.

Με καθοριστικό παράγοντα την ηλικία του παιδιού και τη διακριτική ενθάρρυνση του δασκάλου, είναι σίγουρο πως τα παιδιά παίζοντας, βιώνουν με τις αισθήσεις τους, ερευνούν, κρίνουν, συγκρίνουν, κατασκευάζουν σχέσεις των πλαστικών στοιχείων.

Αναπτύσσουν τη φαντασία τους, την αντιληπτικότητα τους και τις κατασκευαστικές τους ικανότητες⁶¹.

3.3.2.3. Η Εικαστική Παιδεία από Παιδαγωγική Άποψη

Το σχέδιο και η ζωγραφική αποτελούν μαζί με τον χορό τις πιο αρχέγονες μορφές έκφρασης του ανθρώπου. Είναι η πιο αυθόρμητη έκφραση που ξεκινά από τη βρεφική ηλικία, από το ιχνογράφημα και τις πρώτες αποτυπώσεις των εντυπώσεων του παιδιού από τον γύρω του κόσμο. Αλλά και ο πρωτόγονος άνθρωπος με τα πρώτα ακιδογραφήματα εξέφρασε τις εντυπώσεις του από τον γύρω του κόσμο⁶².

Στο παιδικό ιχνογράφημα, λοιπόν, αποτυπώνεται η παρθενική θεώρηση των πραγμάτων, πριν από τις επικαθίσεις του πολιτισμού, αλλά και κάθε συναίσθημα που δοκιμάζει το παιδί, ερχόμενο σε επαφή με το περιβάλλον του, πράγμα που μαρτυρεί την εξέλιξη της κοινωνικής του προσαρμογής.

Το σχέδιο επιτρέπει στο παιδί να δώσει μορφή στα οράματά του, να επικοινωνήσει με το γύρω του κόσμο, συνειδητοποιώντας ταυτόχρονα και τον κόσμο και τον εαυτό του⁶³. Έτσι, απελευθερώνει την καταπιεσμένη του ενέργεια, αποβάλλει την ανασφάλειά του,

⁶¹ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 6/9/1998, ΕΝΘΕΤΟ «Εφτά Ημέρες», της Χαρίκλειας Μυταρά.

⁶² ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 6/9/1998, ΕΝΘΕΤΟ «Εφτά Ημέρες», της Αικ. Πολυμέρου – Καμηλάκη, Διευθύντριας Κέντρου Λαογραφίας Ακαδημίας Αθηνών.

⁶³ Γ. ΚΑΦΟΥΣΗ, «Αισθητική Αγωγή», Εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1974, σελ. 42.

επιβεβαιώνει την ύπαρξή του, ξεδιπλώνοντας και γνωρίζοντας την.

Από παιδαγωγική άποψη το παιδικό σχέδιο αποτελεί πολύτιμο μέσο διάγνωσης, όχι μόνο των δεξιοτήτων και των κλίσεων αλλά ολοκλήρου του ψυχικού κόσμου του παιδιού⁶⁴.

Πόσα παιδιά δεν αφάιρεσαν από τη ζωγραφιά τους το μικρό νεογέννητο αδελφάκι τους. Πόσα παιδιά δε ζωγράφισαν τη γάτα τους πολύ πιο μεγάλη από τους γονείς τους;

Από αισθητική άποψη μελετώντας το παιδικό ιχνογράφημα μπορούμε έμμεσα να ερμηνεύσουμε τα βραχογραφήματα των πρωτόγονων και να συλλάβουμε το αρχέγονο τρόπο σκέψης του ανθρώπου.

Με την πρωτοτυπία του και τον αυθορμητισμό του αποτελεί πηγή έμπνευσης για τη μοντέρνα τέχνη, γιατί τα παιδιά χρησιμοποιούν πρότυπα, που καθορίζονται μόνο από ψυχογενετικούς παράγοντες.

Βεβαίως, σήμερα το παιδί εμποδίζεται από πολύ νωρίς από την εικόνα του σύγχρονου πολιτισμού (τηλεόραση, αφίσα, ηλεκτρονικό υπολογιστή, φωτογραφία).

Η σύγχρονη, εξ' άλλου, ζωγραφική, ζητώντας να ξαναβαπτισθεί στην πρωτοτυπία της παιδικής τέχνης, προσπαθεί να μιμηθεί. Έτσι, ο μεγάλος Pablo Picasso έχει γράψει : «όταν ήμουν παιδί προσπαθούσα να ζωγραφίζω σαν μεγάλος, τώρα που έγινα μεγάλος προσπαθώ να ζωγραφίσω σαν παιδί».

Ο Πωλ Κλοέ, ο Χουάν Μιρό, ο Καλντερ, ο Ακριθάκης, άφησαν το παιδί που έκρυβαν μέσα τους να τους οδηγήσει.

Από την άλλη μεριά οι πλαστικές και χειροτεχνικές εργασίες συμβάλλουν εξ' ίσου στην ψυχοκινητική, αισθητική και κοινωνική ανάπτυξη καθώς και την κατάκτηση του περιβάλλοντος με τη γνώση

⁶⁴ ANT. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της αγωγής», Εκδ. Δεσπ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 29.

και την κυριαρχία του παιδιού πάνω στην άμορφη ύλη⁶⁵.

Το παιδί ανακαλύπτοντας τον όγκο, την τρίτη διάσταση των πραγμάτων, συνδυάζοντας μυϊκή ενέργεια, εγκεφαλική προσπάθεια για να ξεπεράσει την αντίσταση της ύλης, ανακαλύπτει τα όρια των ανθρώπινων δυνατοτήτων, εμπλουτίζει την φαντασία του, αναπτύσσει την αισθητική του, βελτιώνει την επιδεξιότητά του, ενισχύει την αυτοπεποίθησή του αλλά και τη δημιουργική του διάθεση, σαν κορύφωμα των ανθρώπινων πράξεων.

Μεταστοιχειώνοντας, τελικά, τις γνώσεις του σε χειροπιαστά έργα επιβεβαιώνει την ύπαρξή του, εντάσσεται αρμονικά στο περιβάλλον του, γίνεται δημιουργός ή αυτό που ο Kant όρισε απλώς ως **άνθρωπο**: «το είδος που δίνει μορφή, στον κόσμο».

Η εικαστική παιδεία πρέπει να ξεκινά από πολύ νωρίς από το σχολείο και η μέθοδός της πρέπει να είναι παιδοκεντρική, να ελευθερώνει την ελεύθερη και αβίαστη έκφραση και να μην έχει σαν στόχο τη δημιουργία καλλιτεχνικών έργων που θα αρέσουν υποχρεωτικά στους μεγάλους.

Ο δάσκαλος των εικαστικών, επομένως, πρέπει να οδηγεί απαλά και αβίαστα, χωρίς να επεμβαίνει, χωρίς να αξιολογεί με βαθμό και χωρίς να φέρνει σε αμηχανία το παιδί.

Επίσης, απαραίτητο είναι να γίνονται σεμινάρια εικαστικής παιδείας, τα οποία αναγκαία για την ενθάρρυνση και την καλλιέργεια της παιδικής δημιουργικής εικαστικής έκφρασης, ενώ συχνές επισκέψεις σε Μουσεία και Πινακοθήκη θα δώσουν τη δυνατότητα εξοικείωσης με τα μεγάλα έργα και θα ζωντανέψουν το αισθητικό ενδιαφέρον, την παρατηρητικότητα και την ευαισθησία των παιδιών.

⁶⁵ ANT. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες τάσεις της αγωγής», Εκδ. Δεσπ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997, σελ. 31.

3.3.2.4. Τα Εικαστικά στη ΔΕΠΑΚ - Καλλιτεχνική Αγωγή (Σχέδιο, Ζωγραφική, Πλαστική, Χειροτεχνία)

Η αναγνώριση της ζωτικής σημασίας των εικαστικών για την κοινωνία θεμελίωσαν την άποψη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και συγκεκριμένα του Δήμου Καλαμάτας να οργανώσουν το Εικαστικό Εργαστήριο, το οποίο σε μικρό χρονικό διάστημα προσέλκυσε το ενδιαφέρον πολλών παιδιών.

Ο εικαστικός τομέας προσφέρει εργαστήρια μικτών υλών, στεγάζεται σε παραδοσιακό κτίριο, όπου προσφέρουν τις υπηρεσίες τους καθηγητές εικαστικά καταρτισμένοι και δίνει την ευκαιρία σε μικρούς και μεγάλους μαθητές ταλαντούχους ή μη να εκφραστούν και να δημιουργήσουν. Στόχος του εργαστηρίου είναι να βοηθήσει στην ανάπτυξη των δημιουργικών ικανοτήτων, ιδιαίτερος των παιδιών, εισάγοντάς τους σταδιακά στο χώρο σπουδής των εικαστικών τεχνών και να τους δώσει μέσω της τέχνης τις ευκαιρίες ευαισθητοποίησης, καλλιέργειας και μιας αισθητικής στάσης απέναντι στα πράγματα, έχοντας στο νου ότι η δημιουργική έκφραση είναι δικαίωμα όλων, όχι μόνο των ταλαντούχων γιατί η τέχνη είναι διαδικασία όχι μόνο αποτέλεσμα.

Στην οργάνωση της Σχολής σχεδιάστηκε ένα πρόγραμμα πολύμορφης εικαστικής παιδείας, που να ανταποκρίνεται από πλευράς περιεχομένου στις ανάγκες τόσο των παιδιών όσο και των ενηλίκων, χωρίς προηγούμενο πρότυπο.

Τα πρώτα χρόνια λέγει η κυρία Κλεοπάτρα Δίγκα που υπήρξε διευθύντρια στον Τομέα Εικαστικών της ΔΕΠΑΚ (85-92) «διερευνούσαμε και βελτιώναμε συνεχώς τις δυνατότητες του προγράμματος, διορθώνοντας τα λήθη του στην πράξη και

διευρύνοντας την εμβέλειά του»⁶⁶.

Σήμερα, αξιοσημείωτο είναι ότι στο κτίριο που στεγάζει τον εικαστικό τομέα γίνονται τακτικά διαλέξεις γύρω από την ιστορία της τέχνης που φιλότεχνο κοινό της Καλαμάτας τις παρακολουθεί με μεγάλο ενδιαφέρον γιατί η ιστορία της τέχνης είναι αυτή που μας επιτρέπει να πλησιάσουμε την καλλιτεχνική δημιουργία, πέρα από την απομόνωσή της και να ζητήσουμε λόγο για την παρουσία της και για τον άνθρωπο που βρίσκεται πίσω της, τη ζωή του, τα προβλήματα που συνάντησε σε κάθε συγκεκριμένη στιγμή, τον τρόπο γενικά με τον οποίο παρουσιάζει τις σχέσεις του με τη ζωή.

Το εργαστήρι με τα χρόνια απέκτησε ταυτότητα και σήμερα προσπαθεί να καλλιεργήσει τον αυτοσεβασμό, το δικαίωμα της αυτοέκφρασης του παιδιού. Ακόμα επιδιώκει να δώσει φτερά στην παιδική φαντασία, να απελευθερώσει τα ατέλειωτα μονοπάτια της εικαστικής έκφρασης, να παρουσιάσει στα παιδιά ή τα πρότυπα έργα άλλων παιδιών ή ακόμα και επώνυμων καλλιτεχνών, διδάσκοντάς τα, κυρίως όχι την «σωστή» προοπτική αλλά τον πλούτο έκφρασης, την ποικιλία, τις απεριόριστες δυνατότητες των τεχνικών και των υλικών. Η δημιουργία του Εικαστικού Εργαστηρίου μοιάζει να αποπειράται να καλύψει κενά της Ελληνικής παιδείας και παράλληλα να δώσει το ενδιαφέρον της Δημοτικής Αρχής για το πιο ευαίσθητο κομμάτι της πόλης που είναι τα παιδιά - άρα το μέλλον.

Οι καλοπροαίρετες αυτές προσπάθειες έχουν αποτέλεσμα θεαματικής ποιότητας, καθόσον είναι βασισμένες - στελεχωμένες από εικαστικούς καλλιτέχνες με ανήσυχο παιδευτικό προσανατολισμό, και όχι σε κάποιους ντόπιους ερασιτέχνες, με καλές προθέσεις, ίσως ανεπαρκείς όμως γι' αυτό το δύσκολο έργο. Το εργαστήρι της Καλαμάτας εκτός από το εκπαιδευτικό του έργο, που αποσιπά την

⁶⁶ Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, Ε.Ε.Ε.Τ.Α., 1994 (Κλ. Δίγκα), σελ. 149.

προσοχή και τις ενθουσιώδεις κρίσεις καλλιτεχνών και δασκάλων της Σχολής Καλών Τεχνών, απλώνει το έργο του και προτείνει ένα γενικότερο εικαστικό σχεδιασμό με εκθέσεις στην πόλη⁶⁷.

Στη ΔΕΠΑΚ η διδασκαλία της τέχνης, η χρήση μεθόδων και τεχνικών από τους δασκάλους έχουν σκοπό την ανάδειξη των διαφόρων δεξιοτήτων του παιδιού και αποκτά σημασία μόνο όταν το παιδί βρίσκεται σε στάδιο κατάλληλο για να κατανοήσει, να αφομοιώσει και να αξιοποιήσει τις πληροφορίες που του παρέχονται.

Γι' αυτό το λόγο οι δάσκαλοι των εικαστικών είναι σε θέση να γνωρίζουν το είδος και το μέγεθος της πληροφορίας που έχει τη δυνατότητα να προσλάβει το παιδί, προκειμένου να το βοηθήσει προς την κατεύθυνση αυτή.

Ο στόχος των δασκάλων είναι η παροχή πληροφοριών και ερεθισμάτων επάνω στην εικαστική γλώσσα και την ιστορία της, την καλλιέργεια, τις παρατηρήσεις, η ανάπτυξη της κριτικής και αισθητικής αξιολόγησης και η παρότρυνση των παιδιών για τη δημιουργία εικόνων, που θα απορρέουν από την επεξεργασία των ερεθισμάτων και των πληροφοριών, τις οποίες προσλαμβάνουν τόσο μέσω των αισθήσεων όσο και από την παροχή γνωστικών εμπειριών. Έτσι, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα και την ευκαιρία να αναπτύξουν αφενός τις δεξιότητές τους, αφετέρου σημαντικότερο να καλλιεργήσουν τη συνδυαστική σκέψη, τη δημιουργική φαντασία και να αναβαθμίσουν την αισθητική τους. Υποστηρίζουν ότι το παιδί πρέπει να γευθεί όλες τις τεχνικές των εικαστικών για να συνειδητοποιήσει ότι το χρώμα από το σωληνάριο, το κολάζ, η κατασκευή από διαφορετικά υλικά, ο πηλός, το χάραγμα δεν είναι

⁶⁷ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 6/9/1998, ΕΝΘΕΤΟ «Εφτά Ημέρες», της Κλεοπάτρας Δίγκα, Ζωγράφου, Υπεύθυνης Δικτύου Εικαστικών Εργαστηρίων του Υπουργείου Πολιτισμού, σελ. 18.

αυτοσκοπός, αλλά διαφορετικό μέσον για να εκφραστεί η ίδια η ολότητα, ο άνθρωπος.

Τα παιδιά όσο μεγαλώνουν αρχίζουν να είναι σε θέση να επιλέγουν την τεχνική, να εκφράζονται καλύτερα. Σ' αυτή τη στιγμή τα μεγαλύτερα παιδιά βρίσκουν ένα ειδικό εργαστήριο για να δημιουργήσουν ένα εργαστήριο ζωγραφικής, γλυπτικής, κατασκευών ή κεραμικής. Ο δάσκαλος των εικαστικών της ΔΕΠΑΚ δουλεύει συνεχώς πάνω στην αντίληψη της θέσης - άρσης.

Είναι δύσκολος τρόπος δουλειάς. Ενώ προτείνει τις «βασικές αρχές», παράλληλα δείχνει πώς στην τέχνη, αυτές, πολλές φορές, όταν συμβεί να αναιρούνται, έχουν δώσει μεγάλα έργα.

Στη ΔΕΠΑΚ υποστηρίζουν ακόμη ότι το παιδί ζωγραφίζει τόσο φυσικά όσο τρώει. Δεν ενδιαφέρεται αν το στρογγυλό ανθρώπινο σώμα που ζωγραφίζει και που τα χέρια του βγαίνουν από το κεφάλι μοιάζει με τον αληθινό άνθρωπο.

Δεν μοιάζει, δηλαδή, για ζωγραφική με την έννοια που της δίνουμε εμείς οι μεγάλοι αλλά για έκφραση εντοπίσεων και αισθημάτων.

Και οι εκπαιδευτικοί δεν επιμένουν να διορθώσουν το παιδί γιατί το πιθανότερο είναι να πάψει να ζωγραφίζει.

Ο παιδοψυχολόγος Άρνολντ Γκέσελ αναφέρει: «Οι γνώσεις μας για το παιδικό σχέδιο είναι ταυτόσημες με εκείνες που έχουμε βλέποντας ένα χάρτη της Γης 15^{ου} αιώνα». Είναι, δηλαδή, πολύ δύσκολο για τους μεγάλους να αποκρυπτογραφήσουν τα παιδικά σχέδια. Έτσι, αφήνουν το παιδί να ζωγραφίζει γιατί το σίγουρο είναι ότι νοιώθει σαν να αποκαλύπτει κάτι. Στο λευκό χαρτί που έχει μπροστά του δημιουργεί ένα κόσμο ολόκληρο. Κι' αυτός ο κόσμος είναι φτιαγμένος από το ίδιο το παιδί. Αυτή η χαρά του δημιουργού το σπρώχνει να ζητά κι' άλλο χαρτί, κι' άλλο ... κι' άλλο.

Οι δάσκαλοι εικαστικών της επιχείρησης γνωρίζουν πολύ καλά ότι το παιδί ξεκινώντας να ζωγραφίζει δεν έχει τις περισσότερες φορές υπ' όψιν του ένα καθορισμένο σχέδιο. Ομως, στα πέντε του χρόνια ζωγραφίζει πιο σύνθετα πράγματα. Το πιο ενδιαφέρον θέμα για τον άνθρωπο είναι ο ίδιος ο άνθρωπος. Το ίδιο συμβαίνει και με τα παιδιά. Από τα τέσσερά τους χρόνια αρχίζουν να ζωγραφίζουν ανθρώπινες φιγούρες. Στην ηλικία αυτή η μελέτη πάνω στα αισθήματα του παιδιού, με βάση τη ζωγραφική του, είναι ευκολότερη.

Παιδιά όλων των χωρών ζωγραφίζουν ανθρώπους και σπίτια, δέντρα και βάρκες με τον ίδιο τρόπο. Στα έξι και επτά χρόνια το παιδί μπορεί πιο καθαρά να μας βοηθήσει με τα σχέδιά του, να διαβάσουμε την ιστορία του.

Με τη ζωγραφική το παιδί εκφράζει ελεύθερα, χωρίς την αυτοκριτική, στην οποία υπόκειται συχνά ο προφορικός λόγος, τα αισθήματά του απέναντι στο περιβάλλον του, τον εσωτερικό του κόσμο, φθάνει να τους δώσουμε τη δυνατότητα αυτή και να ερμηνεύσουμε σωστά αυτά που θέλει να μας πει.

Γι' αυτό στο εργαστήρι της Καλαμάτας ο δάσκαλος των εικαστικών προκαλεί το παιδί, στο όνομα της ελευθερίας του, να χρησιμοποιήσει όλα τα υλικά που υπάρχουν γύρω του. Πηλό και λαμαρίνα, σπάγκο και μαλλί. Ας μην ξεχνάμε ότι εμείς οι άνθρωποι, οι κατ' εικόνα και ομοίωση, μικρά παιδιά, στην άκρη του γιαλού, κάναμε γλυπτό την πρώτη μας γοργόνα και τη στολίσαμε με βότσαλα και κοχύλια. Χτίζαμε πύργους στην άμμο και η φαντασία μας κάλπαζε όταν οι κακοί πολιορκούσανε τους καλούς. Το Πάσχα δίπλα στη μητέρα μας πλάθαμε τις κουλούρες μας σε σχήματα πουλιών και ζώων, και το τσουρέκι μας το στολίζαμε με ένα κατακόκκινο αυγό.

Το πιο σημαντικό για το εργαστήριο, όσα χαραχτηκαν στη μνήμη των παιδιών και όχι μόνο, να γίνουν ανάγλυφα και ολόγλυφα

αποτελέσματα μιας παρατήρησης από τη φύση, αλλά και ζώα και πουλιά φανταστικά, πλαγγόνες, άνθρωπο από άλλους πλανήτες και δεινόσαυροι. Να γίνουμε κεραμική⁶⁸.

3.3.3. Τομέας Χορού - Η Αγωγή της Κίνησης

3.3.3.1. Ο Χορός Γενικά

Ο χορός είναι κινήσεις με αναλογία, αρμονία, έκφραση, συναίσθημα που εξωτερικεύει καταστάσεις, οι οποίες εκτελούνται και εξελίσσονται μέσα στον χώρο και στον χρόνο, με τη συνοδεία μελωδίας και ρυθμού. Είναι ομορφιά απαραίτητη για να είναι η ζωή μας καλύτερα, ευτυχέστερη και δημιουργική.

Ο χορός είναι από τα αρχαιότερα εκφραστικά μέσα, ίσως δεύτερο χρονολογικά μετά το τραγούδι. Δεν είναι γνωστό πότε αυτή η εκδήλωση πήρε την ομαδική της μορφή με τη συμμετοχή πολλών ατόμων. Πιθανόν, οι πρώτες μορφές να είχαν κάποια ατομική εκδήλωση, που αντιπροσώπευε κάτι το ενδιαμέσο μεταξύ της αθλητικής ικανότητας και της μικρής δεξιότητας του χορευτή. Πολύ σύντομα στο περιεχόμενο αυτό ενώθηκε το αισθησιακό στοιχείο και αργότερα το συμβολικό. Τότε πήραν μέρος στην παράσταση όχι ίσα ένα ή δύο πρόσωπα, αλλά ολόκληρες ομάδες. Είναι δύσκολο να πούμε με βάση τις σημερινές ενθολογικές γνώσεις, ποιά ήταν η πρώτη μορφή χορογραφίας που πραγματοποίησε ο άνθρωπος.

Ο χορός είχε πολύ μεγάλη σημασία για τους πρωτόγονους λαούς, γιατί συντελεί στο να συμμετέχουν στα γεγονότα της κοινωνικής και πνευματικής ζωής μιας ανθρώπινης ομάδας.

«Ο χορός είναι το πάντρεμα της λογικής με τον αυθορμητισμό του

⁶⁸ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Εφτά Ημέρες», 6/9/1998, της Χαρ. Μυταρά.

σώματος, με το πνεύμα της καρδιάς, με το νου». Τα λόγια αυτά του Maurice Béjart αφορούν κάθε είδος χορού, κάθε έκφραση χορού. Ο χορός είναι το αποτέλεσμα της φυσιολογικής ανάγκης για ρυθμική κίνηση του σώματος.

Η χρησιμοποίηση, όμως, μιας έκφρασης πολιτισμού τόσο αρχαίας όσο ο χορός, θα έμενε ανεξήγητη αν παραμελούσαμε να εμβαθύνουμε στα χαρακτηριστικά του. Ο χορός ζωντανεύει από τις κινήσεις του ανθρώπινου πνεύματος, όταν αυτό βρεθεί αντιμέτωπο με τις άγνωστες δυνάμεις που το κυκλώνουν και από τις φαντασιώσεις που αυτές του δημιουργούν. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι σ' ένα πολύ μακρινό παρελθόν ο χορός βρισκόταν θαμμένος μέσα στα κατάβαθα του ανθρώπου και είχε σαν προορισμό να εκφράζει τις έμφυτες γνώσεις της θρησκευτικής σκέψης. Είναι οι διαλογισμοί του ανθρώπου γύρω από τη φύση, με την οποία αισθάνεται τόσο στενά δεμένος, που κατέληξαν στη δημιουργία ενός τελετουργικού συνόλου, που μέρος του αναπόσπαστο είναι ο χορός.

Τα βασικά στοιχεία του είναι τρία: ο χώρος (τριδιάστατος), ο χρόνος (τέμπο, διάρκεια, ρυθμός) και η δύναμη (σύσταση, χαλάρωση), μη παραβλέποντας, φυσικά, και το καλλιτεχνικό στοιχείο.

Ο χορός είναι πια εδώ και δεκαετίες ένα κοινωνικό φαινόμενο. Έχει κάνει αυτό που λέμε την «έκρηξή του». Είναι αρκετό να δει κανείς πόσες σχολές χορού, πόσα σεμινάρια χορού, χορευτικές εκδηλώσεις και θεάματα γίνονται στον κόσμο⁶⁹.

3.3.3.2. Τομέας Χορού της ΔΕΠΑΚ - Ο Χορός και η Αγωγή της Κίνησης

Στη Δημοτική Σχολή Χορού, η οποία στεγάζεται σ' ένα από τα ομορφότερα νεοκλασσικά κτίρια της πόλης, το Ζουμπούλειο Μέγαρο,

⁶⁹ Ο χορός πέρα από τα σύνορα, Επιμέλεια Άλκης Ράφτης, Δ.Ο.Λ.Τ., Αθήνα 1994.

ένα αναπαλαιωμένο και ειδικά διαμορφωμένο νεοκλασσικό και ένα από τα ομορφότερα κτίρια της πόλης, μπορούν να φοιτήσουν όλοι όσοι θέλουν αν έρθουν σε επαφή με τον χορό.

Η Σχολή απαρτίζεται από δύο τμήματα: το ερασιτεχνικό και το επαγγελματικό. Κάθε παιδί αλλά και κάθε ενήλικας, της Καλαμάτας, μπορεί να παρακολουθήσει τα μαθήματα και όλες τις εκδηλώσεις (σεμινάρια, διαλέξεις) που οργανώνει ο τομέας και που αποβλέπουν τόσο στη σωστή γύμναση των μαθητών, όσο και στην καλλιέργεια της καλλιτεχνικής τους ευαισθησίας.

Στο προεπαγγελματικό τμήμα (φυτώριο) φοιτούν εντατικά, παιδιά με ιδιαίτερη κλίση στο χορό, που επιθυμούν να προετοιμαστούν για να δώσουν εξετάσεις σε Ανώτερη Σχολή Χορού, με στόχο την επαγγελματική απασχόλησή τους μ' αυτή την τέχνη.

Η Σχολή Χορού της Καλαμάτας συνεργάζεται με τη Βασιλική Ακαδημία Χορού της Αγγλίας. Μαθητές της Σχολής μπορούν να δώσουν εξετάσεις σε επιτροπή της Βασιλικής Ακαδημίας, που έρχεται κάθε χρόνο, ειδικά γι' αυτό από την Αγγλία, για να αποκτήσουν πτυχίο από τη Βασιλική Ακαδημία της Αγγλίας.

Ο τομέας σε συνεργασία με σημαντικές προσωπικότητες οργανώνει σεμινάρια που απευθύνονται σε συγγενικούς μ' αυτόν φορείς (τοπικούς χορευτικούς συλλόγους, νηπιαγωγούς κλπ), οργανώνει ερευνητικά προγράμματα που αφορούν την ένταξη της χορευτικής παιδείας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και πραγματοποιεί προγράμματα ειδικά διαμορφωμένα για τα Δημοτικά Σχολεία, αφ' ενός για να δοθούν στους μαθητές κάποια ερεθίσματα για την τέχνη του χορού, αφ' ετέρου για να εντοπισθούν έγκαιρα παιδιά με ταλέντο. Τέλος, οργανώνει στη διάρκεια του χρόνου παραστάσεις με συγκροτήματα Ελληνικά και ξένα που απευθύνονται όχι μόνο στα παιδιά της σχολής ως μέρος της εκπαίδευσής τους, αλλά και στους

υπόλοιπους κατοίκους της πόλης. Έτσι, προβάλλεται η ελληνική και παγκόσμια δημιουργία και συμπληρώνεται η εικόνα του χορού στην Καλαμάτα, που κάθε καλοκαίρι μέσα από το ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΧΟΡΟΥ αναδεικνύεται σε κορυφαία πόλη της ορχηστρικής τέχνης στον Ελλαδικό χώρο.

Οι δημότες της Καλαμάτας, μικροί και μεγάλοι, άνδρες και γυναίκες, με την καθοδήγηση των προσεκτικά επιλεγμένων δασκάλων, μαθαίνουν τις δυνατότητες του ανθρώπινου σώματος, γνωρίζουν και ανακαλύπτουν το δικό τους σώμα, μαθαίνουν να χρησιμοποιούν όλη την ενέργεια που διαθέτουν, χωρίς να την σπαταλούν. Χαίρονται να κινούνται στο χώρο, απολαμβάνουν το σώμα που τεντώνεται, συσπειρώνεται, στροβιλίζεται, τρέχει, εκτοξεύεται, πηδά. Νοιώθουν το νου, το σώμα και την ψυχή να συστρατεύονται αρμονικά. Αντιλαμβάνονται ότι μπορούν να λειτουργήσουν συλλογικά, σε ομάδα, χωρίς αυτό να στερεί την ατομική τους έκφραση και μαθαίνουν πως η πειθαρχία είναι και αυτή ένας δρόμος προς την απελευθέρωση. Αυτό όμως που ανακαλύπτουν πάνω απ' όλα και μπορεί να καθορίσει τη στάση τους στο μέλλον είναι ότι τα όρια του εαυτού μας δεν είναι ποτέ απολύτως γνωστά, και ότι υπό ορισμένες συνθήκες μπορούμε να τα υπερβούμε.

Στη Σχολή διδάσκονται μαθήματα προπαιδείας χορού, κλασσικού μπαλέτου, σύγχρονου χορού και τζαζ, τάι-τσι αλλά και μαθήματα μουσικοκινητικής αγωγής και αυτοσχεδιασμού, δηλαδή παιχνιδίσματα με ποικιλία μελωδιών και ρυθμού.

Η ΔΕΠΑΚ δίδει τη δυνατότητα σ' όλους να κατακτήσουν την κίνηση και τον χώρο - την κίνηση που έχει μυϊκή και δυναμική ενέργεια, μια διαδρομή στο χώρο από τον κορμό, τα χέρια, τα πόδια ή ολόκληρο το σώμα, ώστε να υπάρξει ο συντονισμός και η ομαλή μετάβαση από το ένα σημείο στο άλλο με ορισμένη ταυτότητα (αργά ή

γρήγορα) και με σιγουριά στον όλο έλεγχο. Και έτσι αν χρειασθεί να επαναληφθεί με τα ίδια στοιχεία, να είναι η πραγματική κινησιολογική κατάκτηση. Τότε το ίδιο το κορμί θα θυμάται όλα αυτά τα στοιχεία⁷⁰.

Στον τομέα χορού προσπαθούν να κάνουν το παιδί να νοιώσει το ρυθμό, όχι από τη μελωδία ή το μέτρημα, αλλά να τον διοχετεύσει στην κίνηση και από άλλα νευρικά κέντρα, να τον αισθανθεί με ποικίλους άλλους τρόπους και να τον κάνει βίωμά μου. Βίωμα που το κορμί αντιδρά όχι αντιγράφοντας κινήσεις, αλλά συνειδητοποιώντας την όλη οργάνωση μέσα στην ολική μορφή. Η μορφή, που μπορεί να είναι ένα μικρό χορευτικό βήμα, ένα κέρδος για μια μεγαλύτερη κινητική έκταση και μια ικανότητα να τα επαναλάβει χωρίς αυτή να χωρίζεται σε μικρές άδειες κινήσεις που δεν έχουν καμιά ροή στην όλη διαδρομή. Έτσι, βελτιώνεται η ικανότητα της κλασικής και της αισθητικής μορφής που είναι η ομορφιά της κίνησης. Η αγωγή, όμως, του ρυθμικού αισθήματος είναι βασικό μέρος της όλης αγωγής του παιδιού για την επιχείρηση.

Πρέπει ν' αρχίζει από πολύ μικρή ηλικία, τότε που η ανάγκη της κίνησης είναι ζωή και τροφή του παιδιού, τότε που το σώμα του είναι εύπλαστο. Όμως, εκτός από τα παιδιά μπορούν και οι ενήλικες να νοιώσουν αυτήν την οργάνωση και το συντονισμό στην οποιαδήποτε κίνηση, για να καταλάβουν ότι το ανθρώπινο σώμα δεν είναι άκρα, κορμός και κεφάλι. Είναι οι άξονες του κορμού, τα επίπεδα όπου γίνεται η κίνηση και η ομαλή μεταφορά της ενέργειας από το ένα μέλος στο άλλο και μετά στο χώρο⁷¹.

Οι δάσκαλοι στον τομέα του χορού μεθοδεύουν σωστά, όχι εγκεφαλικά, στεγνά και μονόπλευρα, αλλά με πολλά στοιχεία για την

⁷⁰ Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, Ε.Ε.Τ.Α.Α., Μαρία Κυνηγού - Φλάμπουρα, Καθηγήτρια Κρατικής Σχολής Ορχηστρικής Τέχνης, σελ. 159.

⁷¹ Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, Ε.Ε.Τ.Α.Α., Μαρία Κυνηγού - Φλάμπουρα, Καθηγήτρια Κρατικής Σχολής Ορχηστρικής Τέχνης, σελ. 160.

αισθητική καλλιέργεια των μαθητών. Ξέρουν τον τρόπο που θα ζητήσουν μια κίνηση, ξέρουν ως ποιο σημείο μπορεί αυτή η ίδια η κίνηση να προχωρήσει και να γίνει καλύτερη, ξέρουν ως ποιο σημείο φτάνει η τελειότητα και η λεπτότητα της κίνησης των παιδιών, που πρέπει να σταματήσει, πόση είναι η αντοχή, η υπομονή, η επιμονή του καθενός μέσα στην τάξη και προπαντός γνωρίζουν θαυμάσια την αισθητική αξία του χορού που υπηρετεί ιδανικά όχι μόνον το άτομο, αλλά και ολόκληρη την κοινωνία.

3.3.3.3. Η Αισθητική Αξία του Χορού

Παιδαγωγοί υποστηρίζουν ότι με τη βοήθεια της κινητικής δραστηριότητας το παιδί κατακτά το γνωστικό σχήμα του σώματος, το χώρο, τον χρόνο, το ρυθμό, επιτεύξεις που συμβάλλουν στην εξέλιξη της κοινωνικότητάς του.

Με το σώμα του το παιδί έρχεται σε επαφή με τον κόσμο, τον διερευνά και τον γνωρίζει⁷². Γύρω στα τέσσερα χρόνια του χρησιμοποιεί το σώμα του ως το καλύτερο μέσον για δράση, έκφραση και επικοινωνία. Συναντά, έτσι, τον άλλον, αρχίζει να ενδιαφέρεται γι' αυτόν και να επικοινωνεί μαζί του.

Ο Paul Valery είπε κάποτε ότι «το σώμα μου είναι ο τόπος της παρουσίας μου στον κόσμο, είναι σημείο συνάντησης και συνεννόησης, μ' αυτό υπάρχω για τον άλλο». Γι' αυτό και ο χορός σαν έκφραση πολιτισμού έρχεται από το μακρινό παρελθόν, ενώ από ιστορική άποψη είναι από τα αρχαιότερα εκφραστικά μέσα του ανθρώπου. Είναι η συνειδητοποίηση των δεσμών που ενώνουν τον άνθρωπο με τις μορφές της φύσης και η προσπάθεια να εκφράσει με την κίνηση του σώματος του ό,τι με λόγια δεν μπορεί να εκφραστεί. Είναι η

⁷² Βιβλίο δραστηριοτήτων για το Νηπιαγωγείο, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1991.

μεταστοιχειώση ενός ρυθμού σ' έναν άλλο, του μουσικού δηλαδή σε πλαστικό⁷³ και όπως λέγει ο Σίλλερ «ο χορός με την πειθαρχημένη πλαστικότητα του αποτελεί σύμβολο της ελεύθερης πράξης»⁷⁴.

Έτσι, ο χορός γίνεται στόχος και μέσον Αισθητικής αγωγής, που υπηρετεί ιδανικά το άτομο, αλλά και το σύνολο.

Ο χορός αναπτύσσει τους μυς και τα όργανα του σώματος, η δε ψυχική ευεξία που προσφέρει αντανακλάται στον ψυχικό κόσμο του ατόμου του ρυθμίζει τις κινήσεις και τις οργανώνει, σύμφωνα με ένα ρυθμό. Η μουσική γλώσσα της κίνησης γίνεται μ' αυτόν τον τρόπο λύτρωση από τις καταπιεσμένες παρορμήσεις, μια εκτόνωση δυνάμεων.

Ο χορός ανανεώνει το σώμα και το πνεύμα, έτσι, επέρχεται πνευματική ισορροπία ως συνάρτηση της ψυχικής.

Κάθε κίνηση, κάθε χειρονομία του χορού είναι πάντοτε ένα μήνυμα προς τους άλλους, είναι μια έκφραση του ψυχικού μας κόσμου. Ο χορός συμβάλει αποφασιστικά στην ανάπτυξη της κοινωνικότητας, γιατί το παιδί χορεύοντας απελευθερώνει το συναίσθημά του και δημιουργεί κοινωνικο-συναισθηματικές σχέσεις. Η γλώσσα του χορού πιο άμεση, πιο εύκολη να εννοηθεί από τη γλώσσα των λέξεων, διευκολύνει τα παιδιά να γνωρισθούν, να συνδεθούν με δεσμούς φιλίας και αγάπης αλλά και να συνειδητοποιήσουν το ρόλο τους, τη θέση τους και την αξία τους μέσα στο σύνολο. Έτσι, αναπτύσσουν πνεύμα συνεργασίας, αλληλοκατανόησης και υπευθυνότητας. Όσο νωρίτερα αρχίζει η αγωγή του χορού, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες να δημιουργηθούν άτομα ολοκληρωμένα που ξέρουν κατά τον J. Robinson «να αυτοαποκαλύπτονται, να παίρνουν τη θέση τους στους κόλπους της κοινότητας, να ζουν την

⁷³ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες Τάσεις της αγωγής», Αθήνα 1997, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 36.

⁷⁴ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την Αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Μετάφρ. Κλ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 229.

πραγματικότητα μέσα στο σώμα τους και το όνειρο μέσα στο φανταστικό, να διευρύνουν ολοένα τις δικές τους διαστάσεις»⁷⁵.

Η αγωγή της κίνησης εξοικειώνει τα παιδιά με την ποικιλία των ρυθμών, των κινήσεων και των ήχων, που αποτελούν τα κυριότερα μέσα για την καλλιέργεια της σωματικής έκφρασης.

Το παιδί πρέπει να καταλάβει πως η ζωή σημαίνει κίνηση, πως ο ρυθμός εμπνέει την κίνηση και της δίνει λειτουργικότητα και χάρη. Ο ρυθμός εξάλλου βρίσκεται σε λανθάνουσα κατάσταση μέσα στον καθένα μας. Η αγωγή οφείλει να τον αφυπνίσει και να του δώσει εκφραστική διέξοδο⁷⁶.

Απαραίτητη θεωρούν για την αγωγή του χορού τη μουσική ακρόαση. Αφύπνιση των έμφυτων ρυθμών δεν γίνεται χωρίς τη μουσική ακρόαση, χωρίς εσωτερικήευση αρμονικών ήχων, τους οποίους θα μετασηματίσει σε κίνηση και θα τους εκφράσει με χορό⁷⁷.

Ο συνδυασμός ήχων και η αντίληψη του ρυθμού βοηθούν την κινητική ανάταση και τη σωματική έκφραση. Απαραίτητη κρίνεται η ακρόαση απλών μελωδιών, έντεχνων παιδικών τραγουδιών ή και δημοτικών τραγουδιών.

Ας μην ξεχνάμε ότι τα τραγούδια και οι χοροί της εθνικής μας παράδοσης στηρίζονται στο ρυθμικό στοιχείο (εκτελούνται από μια χορευτική ομάδα της οποίας τα μέλη επικοινωνούν μεταξύ τους μέσω της κοινής κίνησης, της φιγούρας, κλπ.

Αντιπροσωπεύουν τη χώρα στην οποία εξελίσσονται επηρεασμένοι από τα τοπικά χαρακτηριστικά όπως το κλίμα, τη μουσική, την ενδυμασία, τη δυναμική των ανθρώπων κλπ. Ο

⁷⁵ Γ. ΤΡΟΥΛΗ, «*Η Αισθητική αγωγή του παιδιού*», Εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1991, σελ. 143.

⁷⁶ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «*Σύγχρονες Τάσεις της αγωγής*», Αθήνα 1997, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 37.

⁷⁷ Γ. ΤΡΟΥΛΗ, «*Η Αισθητική αγωγή του παιδιού*», Εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1991, σελ. 149.

παραδοσιακός χορός αποτελεί έκφραση του λαού και κλείνει μέσα του τα στοιχεία της εθνικής μας συνείδησης και ενότητας και είναι αίτημα όχι μόνο αισθητικό, αλλά και εθνικό, και προσθέτει μια σημαντική διάσταση στην ψυχοπαιδαγωγική σημασία του χορού για τη σφαιρική ανάπτυξη του παιδιού⁷⁸, τη διάστασή της με βιωματικό τρόπο, ενδυνάμωση της εθνικής μας ταυτότητας, μέσα από την οικείωση της πλούσιας καλλιτεχνικής έκφρασης του λαού μας.

3.3.4. Καλαμάτα Διεθνές Κέντρο Χορού και το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού

Το Υπουργείο Πολιτισμού, το 1995, δημιούργησε ένα νέο θεσμό, το θεσμό του Εθνικού Πολιτιστικού Δικτύου Πόλεων. Σ' αυτό εντάχθηκε η Καλαμάτα, που είχε μια πλούσια πολιτιστική εμπειρία και υποδομή λόγω της επιτυχούς πορείας της Δημοτικής Επιχείρησης Πολιτιστικής Ανάπτυξης.

Έτσι, ιδρύθηκε το Διεθνές Κέντρο Χορού Καλαμάτας (ΔΙΚΕΧΟ). Οι δραστηριότητες που μέχρι τώρα έχει αναπτύξει εντάσσονται σε τρεις βασικούς τομείς: έρευνα, επικοινωνία, καλλιτεχνική έκφραση και δημιουργία.

Ο Τομέας της Έρευνας: επέτυχε να επιδείξει την καταγραφή ενός μεγάλου μέρους της διεθνούς σύγχρονης χορευτικής δραστηριότητας, με μορφές εντύπου, οπτικοακουστικού και ψηφιακού υλικού και υπάρχουν αρχειοθετημένα στα γραφεία του ΔΙΚΕΧΟ.

Ο Τομέας της Επικοινωνίας: επέτυχε - μέσα από επαφές, δίκτυα χορού και πολιτισμού, διεθνείς συναντήσεις - να αναδείξει την Καλαμάτα στο διεθνή χώρο.

Οι δύο πιο πάνω τομείς τροφοδοτούνται από τις καλλιτεχνικές

⁷⁸ Γ. ΚΑΦΟΥΣΗ, «Αισθητική Αγωγή», Εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1974, σελ. 90.

δραστηριότητες του ΔΙΚΕΧΟ, δηλαδή χορευτικές εκδηλώσεις στη διάρκεια όλου του χρόνου, ενίσχυση και προβολή της σύγχρονης ελληνικής χορευτικής παραγωγής, διάσωση και καταγραφή της ελληνικής χορευτικής δημιουργίας και τέλος το ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΧΟΡΟΥ, που αποτελεί το κορυφαίο γεγονός του ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΕΝΤΡΟΥ ΧΟΡΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ.

Το Διεθνές Κέντρο Χορού Καλαμάτας αναλαμβάνει, επομένως, τη διοργάνωση του πολυθεματικού φεστιβάλ χορού, κάθε καλοκαίρι, καθώς και τη διοργάνωση πολλαπλών εκδηλώσεων καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, με σκοπό να καταστεί η Καλαμάτα σημείο αναφοράς σε πανελλαδικό και διεθνές επίπεδο στον τομέα του χορού.

Το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού ιδρύθηκε την άνοιξη του 1995, αφού η Καλαμάτα εντάχθηκε στο Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων.

Θεωρείται το πρώτο ειδικευμένο φεστιβάλ χορού πανελλαδικά και είναι παραδεκτό ότι αποτελεί ένα από τους πιο επιτυχημένους θεσμούς πολιτισμού της Ελλάδος.

Η αδιαπραγμάτευτη προσήλωση στην ποιότητα και την αυθεντικότητα της γραφής, η επίγνωση της ανάγκης να υπάρξει γέφυρα ανάμεσα στην Ελληνική και διεθνή χορευτική πραγματικότητα, ο σταθερός προσανατολισμός στη σύγχρονη δημιουργία και πάνω από όλα, ο σεβασμός στη νοημοσύνη και στην ευαισθησία του θεατή συνοψίζουν το πιστεύω της σημαντικής διοργάνωσης. Το Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας εμφανίζεται πολυσυλλεκτικό και με σαφείς προϋποθέσεις για ουσιαστική εξερεύνηση του παγκόσμιου σύγχρονου χορευτικού τοπίου.

Μια καθιερωμένη συνάντηση λαμβάνει χώρα λίγες μέρες πριν από την έναρξη του Φεστιβάλ, προκειμένου να ενημερωθούν οι φίλοι του χορού για τις παραστάσεις. Στο Φεστιβάλ μπορεί κανείς να διακρίνει πολλές διαφορετικές τάσεις, καθώς ο τρόπος που ο κάθε

καλλιτέχνης αντιλαμβάνεται τα πράγματα είναι διαφορετικός. Ο κάθε χορογράφος ψάχνει να δώσει τη δική του φωνή προσπαθώντας να μιλήσει με το δικό του τρόπο για την εποχή του.

Το Φεστιβάλ κινείται γύρω από τέσσερις άξονες:

- α) την παρουσίαση διεθνών ομάδων χορού με δημιουργίες καλλιτεχνών, που σημάδεψαν την τέχνη του χορού στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα (Ζωρζ Μπαλανσίν, Μερς Κάννιγχαμ, Άλβιν Νικολάιζ, Μάρεϋ Λιούις, Τρίσα Μπράουν, Τουάϊλα Θαρπ, Τίρι Κόλιαν και Ουίλλιαμ Φόρσαϊθ),
- β) την παρουσίαση διεθνών καλλιτεχνών που διαμορφώνουν την έκφραση της χορευτικής τέχνης και που κάνουν για πρώτη φορά εμφάνιση στο Ελληνικό κοινό, όπως οι Μόμιξ, Νταγκ Βαρόνε, Ντέιβιντ Ντόρφμαν (Αμερική), Ζοέλ Μπουβιέ, Ρεζί Ομπαντιά, Φιλίπ Ντεκουφλέ, Ντομινίκ Μπουαβέν, Ζερόμ Μπελ (Γαλλία), Σιβόν Ντέιβις, Ρόζμαρυ Μπούτσερ, Ράσσελ Μάλιφαντ, Ακραμ Καν (Βρετανία), Οχάντ Ναχαρίν, Ινμπαλ Πίντο, Λιαντ Ντρορ και Νιρ Μπεν Γκαλ (Ισραήλ), Ρουί Χόρτα, Γιούττα Χελ και Ντήτερ Μπάουμαν (Γερμανία), Νάτσο Ντουάτο, Χουάν Κάρλος Γκαρσία, Φαρούκκο (Ισπανία), Μαρί Σουνάρ (Καναδά) και Βιμ Βαντεκεύμπους (Βέλγιο),
- γ) την παρουσίαση της σύγχρονης Ελληνικής χορευτικής δημιουργίας, αλλά και την ενίσχυσή της, αφού πολλές από τις παραστάσεις είναι συμπαραγωγές των ομάδων με το Φεστιβάλ, με έργα σύγχρονων ελλήνων καλλιτεχνών, όπως η Ζουζού Νικολούδη, ο Χάρης Μανταφούνης, η Λία Μελετοπούλου, ο Κωνσταντίνος Μίχος, ο Δημήτριος Παπαϊωάννου, ο Κωνσταντίνος Ρήγας, η Μαρία Τσουβαλά, η Μαίρη Τσούτη, οι δημιουργοί της ομάδας Sine Qua Non, και οι νεότερες Ιωάννα Πορτόλου και Μαριλία Χρυσοσπάθη.

- δ) τη διοργάνωση σεμιναρίων χορού με διεθνούς κύρους δασκάλους όπως οι Ιρένε Χούλτμαν, Σέλλευ Σέντερ, Τζιλ Κλαρκ, Ντέμπορα άξον, Στεφάν Πρενς, Τζέρεμι Νέλσον, Τομ Θάγερ και Πωλ Ντάγκλας.

Από τις δραστηριότητες του Φεστιβάλ, εξάλλου, προέκυψαν οι παραγωγές δύο επαγγελματικών video-dance: τα χορικά της Ζουζούς Νικολούδη, παραγωγή που απέσπασε το ειδικό βραβείο της επιτροπής στο 8^ο Grand Prix International Video Dance, και το σόλο Μνημείο του Δημήτρη Παπαϊωάννου, που παρουσιάστηκε στο πλαίσιο της έκθεσης «Nelly's - Σώμα και Χορός», η οποία πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το Μουσείο Μπενάκη κατά τη διάρκεια του 3^{ου} Φεστιβάλ, το 1997. Με αφορμή άλλωστε την έκθεση εκδόθηκε, σε συνεργασία με τις εκδόσεις Άγρα, βιβλίο - λεύκωμα με τον ίδιο τίτλο.

3.3.5. Τομέας Ψυχαγωγίας και Ελεύθερου Χρόνου

Ο τομέας ψυχαγωγίας περιλαμβάνει καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που συνδέονται με τη βελτίωση των όρων ζωής. Ο τομέας αυτός συνεργάζεται στενά με τον τομέα Μουσικής, Χορού και εικαστικών. Οι επιτεύξεις του είναι η παραγωγή μουσικών γεγονότων, εβδομαδιαίων συναυλιών που παίρνουν τη μορφή σύνθετου θεάματος με τη συνεργασία καλλιτεχνικών και πολιτών.

Ο τομέας ψυχαγωγίας έχει απώτερο σκοπό την προβολή μιας νέας πραγματικότητας ζωής, η οποία θα σημαίνει ανάληψη ευθυνών, ενεργητικότητα και δημιουργικότητα και θα στοχεύει στην ψυχοσωματική αρμονία και ευτυχία του ανθρώπου, στην πληρότητα του βίου του και ουσιαστικά στην ολοκλήρωσή του. Έτσι, ο άνθρωπος θα μπορεί να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις ενός ρόλου υψηλού, ανάλογου προς τη θέση που κατέχει στο σύμπαν.

Στον τομέα του ελεύθερου χρόνου, αναψυχής και δημιουργικής απασχόλησης τον κεντρικό πυρήνα έχει το Δημοτικό Πάρκο Σιδηροδρόμων. Το θεματικό Πάρκο αναψυχής, είναι ένας τομέας για την ελληνική πραγματικότητα, ο οποίος συνδυάζει τουρισμό και πολιτισμό και εφαρμόστηκε για πρώτη φορά σε μικρή κλίμακα στην Καλαμάτα ως Δημοτικό Πάρκο των Τραίνων⁷⁹.

Έχει έκταση πενήντα τέσσερα στρέμματα. Εδώ λειτουργεί από το 1986 το Μουσείο Σιδηροδρόμων. Στα εκθέματα του μουσείου περιλαμβάνονται το διώροφο κτίριο του Σταθμαρχείου και τροχαίο υλικό, που αποτελείται από ατμάμαξες, ντιζελάμαξα, επιβατικά και φορτηγά οχήματα διαφόρων τύπων. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο Μουσείο εκτίθεται και μία από τις πρώτες μηχανές που χρησιμοποιήθηκαν στην Ελλάδα την εποχή της ίδρυσης του σιδηροδρομικού δικτύου από τον Χαρίλαο Τρικούπη. Τα βαγόνια των συρμών έχουν μελετηθεί έτσι, ώστε παράλληλα με τον παιδαγωγικό - μουσειακό τους προορισμό, να φιλοξενούν δημοτικές λειτουργίες και δραστηριότητες πολιτιστικών φορέων της πόλης. Παράλληλα, στο Πάρκο λειτουργεί παιδική βιβλιοθήκη, αναψυκτήριο, αίθουσα σκάκι, γήπεδα και αθλοπαίδιές, παιδικές χαρές, υπαίθριο αμφιθέατρο όπου το καλοκαίρι γίνονται χορευτικές εκδηλώσεις από Τοπικούς Συλλόγους, υπαίθριες εκθέσεις, κουκλοθέατρο, διηγήσεις μύθων κλπ.

3.3.5.1. Η Ανάπτυξη στο Παιγνίδι

Το παιγνίδι είναι ένας σημαντικός συντελεστής στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού, κατά τα διάφορα στάδια της ανάπτυξής του. Όπως γράφει ο Jean Chateau «το παιγνίδι στο παιδί

⁷⁹ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Γ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ, «Η ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων», Εκδ. Gutenberg, Βόλος 1999, σελ. 136.

είναι η αναζήτηση της αυτοεπιβεβαίωσης του και σχετίζεται άμεσα με την προσωπικότητα».

Πρώτος ο Kant έκανε φιλοσοφική χρήση της έννοιας του παιγνιδιού, συνδέοντάς το στενά με την αισθητική δραστηριότητα.

Η σχέση μεταξύ παιδιού και τέχνης μελετήθηκε βαθύτερα, αργότερα από πολλούς φιλοσόφους και παιδαγωγούς (Σίλλερ, Τζεντίλε).

Από τους συγγραφείς που ασχολήθηκαν ειδικότερα με το παιγνίδι μερικοί το θεώρησαν ως ζωτική εκτόνωση ενεργειών που ξεπερνούν τις ανάγκες του οργανισμού, ενώ άλλοι σαν άσκηση κινητικών και νοητικών δραστηριοτήτων που τείνουν στη διαμόρφωση του ατόμου, μαθητεία και προάσκηση στη σοβαρή ζωή, υποκατάστατο των σοβαρών δραστηριοτήτων της ζωής.

Για τον Λουίτζι Βολπιτσέλι το παιγνίδι είναι ο κόσμος της παιδικής εμπειρίας και μ' αυτό το παιδί ανακαλύπτει όλη την πολυσύνθετη δομή της ανθρώπινης ζωής.

Στη νεώτερη εποχή η ψυχολογία και ανθρωπολογία αναγνώρισαν την χρησιμότητα του παιγνιδιού για τους σκοπούς της συντήρησης του ατόμου και της προσαρμογής του στην κοινωνία και γι' αυτό, στην αναγνώριση της παιδαγωγικής, βιολογικής και αισθητικής λειτουργίας του προστέθηκε και η αναγνώριση του κοινωνικού του ρόλου.

Το παιγνίδι είναι μια σημαντική μέθοδος την οποία χρησιμοποιεί το παιδί για να πάρει πληροφορίες για τον κόσμο γύρω του.

Μέσα από το παιγνίδι το παιδί αφομοιώνει νέες πληροφορίες από το περιβάλλον στους ήδη υπάρχοντες τρόπους της αντίληψής του⁸⁰.

Ο Erikson (1950) υποστηρίζει τη θεωρία ότι το παιδικό παιγνίδι είναι η παιδική μορφή της ανθρώπινης ικανότητας ν' αντιμετωπίζει εμπειρίες με το να δημιουργεί νέες καταστάσεις και να ελέγχει την

⁸⁰ ΛΕΝΙΑ ΣΕΡΓΗ, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1995, σελ. 50.

πραγματικότητα με τον πειραματισμό και το σχεδιασμό.

Αποδεκτή είναι η μοναδικότητά του ως ένα αναπτυξιακό φαινόμενο που συνεισφέρει στον έλεγχο του περιβάλλοντος. Για τον Piaget, το παιγνίδι είναι ένα μέσον απόκτησης γνώσης, καθώς και δείκτης της γνωστικής ανάπτυξης του παιδιού. Συμβάλει στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του και έχει σημασία για τη διάγνωση και θεραπεία πολλών παιδικών βιολογικών και ψυχολογικών ανωμαλιών αλλά και για την πνευματική ολοκλήρωσή του.

Η μάθηση μέσω του παιγνιδιού είναι μια αποτελεσματική μορφή εκπαίδευσης και απόκτησης εμπειρίας, πολύ καλύτερη από τη μάθηση δια της βίας. Πράγματι, το παιγνίδι προκαλεί την επιθυμία για μάθηση και απλουστεύει τη διαδικασία απόκτησης γνώσεων. Οι έννοιες που αντιπροσωπεύει και επιτελεί είναι η ψυχαγωγία, η χαρά, η δημιουργικότητα, η πρωτοβουλία, ενώ παράλληλα δίνει αυτενέργεια, ενθάρρυνση, ενισχύει την αυτοπεποίθηση του παιδιού και γενικότερα το καλλιεργεί. Έτσι, σημαντικός θεωρείται ο ρόλος του ιδιαίτερα κατά τα πρώτα στάδια της κοινωνικοποίησής του.

Ο Chateau (1967) δίνοντας μια πολιτισμική διάσταση στο παιγνίδι, σημειώνει ότι, μέσα από το μυστικιστικό σεβασμό των κανόνων και την τελετουργία, διαφαίνεται μια δραστηριότητα που συγκρίνεται με μια πολιτισμική δραστηριότητα. Όπως η θρησκευτική λειτουργία παρουσιάζει, μέσα από τον συμβολισμό, ένα μυθολογικό γεγονός, έτσι και οι τελετουργίες των παιδιών παρουσιάζουν με συμβολικό τρόπο γεγονότα και έθιμα που προϋπήρχαν στην παράδοση. Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει ο ίδιος σεβασμός των δομών και των προδιαγεγραμμένων λόγων και η ίδια απόλυτη υποταγή στις παραδοσιακές λειτουργίες, που χαρακτήριζαν την αληθινή θρησκεία, η οποία προσφέρει στην ομάδα την εσωτερική δομή και στο άτομο την εσωτερική αρμονία.

Το παιγνίδι αμβλύνει την οξύτητα έντασης των αισθημάτων και των παθών των παιδιών και τους επιτρέπει να εναρμονισθούν με τις λογικές ιδέες⁸¹.

3.3.5.2. Η Αγωγή του Μύθου

Στο Πάρκο των Σιδηροδρόμων τα καλοκαίρια, πολλές φορές, γίνονται αφηγήσεις παραμυθιών.

Η αφήγηση παραμυθιών / ιστοριών θεωρείται ένα θαυμάσιο μέσον απασχόλησης και από τα πρώτα σημαντικά σκαλοπάτια για την Αισθητική Αγωγή, γιατί η αφήγηση θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως έναυσμα για δραματοποίηση, ζωγραφική, και άλλες χειροτεχνικές εργασίες.

Η διήγηση μιας ιστορίας, ενός παραμυθιού, όταν γίνεται με μαεστρία και χάρη συγκινεί και οδηγεί στον εμπλουτισμό της εσωτερικής ζωής με ρυθμό και αρμονία⁸². Γίνεται μέσον για την ανάπτυξη της φαντασίας, της ονειροπόλησης και του γλωσσικού αισθητηρίου, καταλύει τα σύνορα ανάμεσα στον πραγματικό και τον φανταστικό κόσμο και δίνει κίνητρα στο παιδί να ποθήσει, να πραγματοποιήσει αργότερα αυτόν τον αρμονικά και ηθικά δεμένο κόσμο που του παρουσιάζεται⁸³. Έτσι, γίνεται μέσον για την αισθητική και συνάμα ηθική εξέλιξη.

Τα παραμύθια, όπως υποστηρίζει ο Πλάτων στην Πολιτεία, έχουν τη δύναμη να διαπλάθουν την ψυχή «Πρέπει να πείσουμε τις τροφούς και τις μητέρες να λένε στα παιδιά τους εκλεκτά παραμύθια και να

⁸¹ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την Αισθητική Παιδεία του Ανθρώπου», Επιστολή 14^α, μετάφραση Κλεοπάτρα Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, 1990, σελ. 119.

⁸² Γ. ΚΑΦΟΥΣΗ, «Αισθητική Αγωγή», Εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1974, σελ. 27.

⁸³ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες Τάσεις της αγωγής», Αθήνα 1997, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 32.

πλάθουν τις ψυχές τους με τα παραμύθια πολύ περισσότερο από ό,τι πλάθουν τα σώματά τους με τα χέρια τους».

Το παραμύθι, ακόμα για τον Πλάτωνα, είναι ένα μέσον που συμβάλλει στον τελικό σκοπό της αγωγής, που είναι η εύρεση της αλήθειας, της αληθινής γνώσης.

Τα παραμύθια πρέπει να είναι αληθινά και όχι φαντασιοκοπήματα. Δεν μπορούμε να επιτρέψουμε τόσο εύκολα στα παιδιά να ακούνε μύθους στην τύχη και να δέχονται μέσα στην ψυχή τους εντυπώσεις αντίθετες συχνά από εκείνες που πρέπει να έχουν όταν θα γίνουν ώριμοι άνδρες⁸⁴.

Πράγματι, ο άνθρωπος έπλασε αναρίθμητες διηγήσεις από τις πρώτες πανάρχαιες μυθικές μέχρι τις σύγχρονες διασημικές, για να εκφράσει τους φόβους, τα πάθη και τους καημούς του, τις ελπίδες, τους πόθους και τα οράματά του. Σ' αυτές έχει αποθησαυρίσει σοφία και γνώση χιλιετιών. Τούτη η γνώση και σοφία των ποικιλώνυμων ιστοριών όσο πιο νωρίς μεταγγίζεται στην ψυχή των παιδιών, τόσο και πιο δραστικά καθορίζει τον ψυχισμό και τον χαρακτήρα τους, τη γλωσσική και νοητική τους ανάπτυξη, την καλλιέργεια της φαντασίας, τον εμπλουτισμό των εμπειριών τους και τους ιδεολογικούς προσανατολισμούς τους αργότερα⁸⁵.

Η αφήγηση «δεν είναι μια μηχανική διαδικασία που πρέπει να γίνει εύκολη και ευχάριστη. Δεν είναι ένα μέσον για να προσφέρουμε ένα περιορισμένο υλικό στο νου των παιδιών.

Είναι μια τέχνη που απαιτεί ό,τι είναι ανθρωπίνως δυνατό από τις δικές σου και δικές μου δυνάμεις για ζωή και κατανόηση, εξαρτάται από τη δύναμη που διαθέτουμε για δημιουργία, απαιτεί εντιμότητα,

⁸⁴ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΚΟΣΜΑ, «Ιστορία Προσχολικής Αγωγής», Θεσσαλονίκη 1985.

⁸⁵ ΚΟΥΛΑΣ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗ - ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, «Αισθητική Αγωγή του Παιδιού», internet (koulioubi.html).

πίστη και όραμα» Ruth Sawyer (παιδαγωγός).

Και σήμερα που η εικόνα και η τηλεόραση κυριαρχούν με αμφισβητήσιμα περιεχόμενα και αποξηραίνουν πρόωρα τη φαντασία και το συναίσθημα του παιδιού, θα ήταν ενδεδειγμένο να επανεκτιμηθεί ο ρόλος αυτού του πολύτιμου μέσου Αισθητικής Αγωγής που σέβεται τον ψυχισμό και τους ρυθμούς εξέλιξης του παιδιού.

3.3.5.3. Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός

Ο Δήμος Καλαμάτας κινείται προς την κατεύθυνση της εξάπλωσης της ιδέας και υλοποίησης του αθλητισμού.

Τα μέσα που χρησιμοποιεί είναι η χρηματοδότηση και κατασκευή αθλοπαιδιών, γυμναστηρίων, γηπέδων σε διάφορες συνοικίες, η σύνταξη προγραμμάτων που θα προωθήσουν τον αθλητισμό ως φορέα πολιτισμικής ανάπτυξης.

Έτσι, στο πάρκο των Σιδηροδρόμων λειτουργούν γήπεδα και αθλοπαιδιές, ενώ η ΤΕΝΤΑ είναι από τα αξιόλογα στον τομέα του αθλητισμού.

Η ΤΕΝΤΑ είναι ένα πρότυπο κλειστό γυμναστήριο χωρητικότητας 1.600 θέσεων, με προπονητικά γήπεδα όπου διεξάγονται Βαλκανικά και Παγκόσμια Πρωταθλήματα καλαθοσφαίρισης και ρυθμικής γυμναστικής, ενώ παράλληλα ο Δήμος Καλαμάτας εφαρμόζει το πρόγραμμα Φυσική Αγωγή για όλους.

Η κίνηση αποτελεί μια από τις βασικές ιδιότητες του ανθρώπινου οργανισμού. Το κινητικό σύστημα του ανθρώπου αντιπροσωπεύει στο μέσο ενήλικα άντρα το 56-58% του σωματικού του βάρους, ενώ στη μέση ενήλικη γυναίκα το ποσοστό είναι μικρότερο.

Η κίνηση δεν είναι μόνο βασικό και αναπόσπαστο στοιχείο για

τον άνθρωπο, αλλά αποτελεί και τεκμήριο ζωής. Κινούμαστε άρα ζούμε. Παράλληλα με την κίνηση διατηρείται το σώμα του ανθρώπου σε καλή κατάσταση και τα όργανα σε πλήρη λειτουργία. Μυς, οστά, αρθρώσεις, νεύρα λειτουργούν δίνοντας ζωή σ' όλο τον οργανισμό, επηρεάζοντας τη λειτουργία των άλλων συστημάτων.

Η ισορροπία του ανθρώπου με τον εαυτό του αλλά και με το περιβάλλον νοείται όχι μόνο ως σωματική ακεραιότητα και πληρότητα αλλά και ως ψυχολογική γαλήνη και ηρεμία, αφού οποιαδήποτε σωματική αδυναμία ή αναπηρία είναι δυνατόν να προκαλέσει ψυχολογικά προβλήματα στον άνθρωπο⁸⁶.

Άλλωστε η ευρύτητα της συμβολής του αθλητισμού είχε από νωρίς αξιολογηθεί «Νους υγιής εν σώματι υγιεί».

Στις μέρες μας ο αθλητισμός, ως σωματική άσκηση, αποτελεί σημαντικό παράγοντα της κοινωνικής ζωής. Είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένος με την πολιτιστική, πολιτική και οικονομική ζωή κάθε σύγχρονης κοινωνίας. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις φαίνεται ότι αποτελεί κοινωνικό σύστημα και στάση ζωής. Γι' αυτό το λόγο η Τοπική Αυτοδιοίκηση και ειδικότερα ο Δήμος Καλαμάτας θεωρώντας μέλημά του τη δημιουργία ενός σφαιρικού, καθολικού, πολυδιάστατου δημότη προωθεί τον αθλητισμό. Ενδιαφέρεται για την καλλιέργεια και στοχεύει σε ισορροπημένα άτομα, με οξύ νου, λεπτά αισθήματα ώστε και αυτοί με τη σειρά τους να αποσκοπούν στο ευρύτερο καλό του κοινωνικού συνόλου και να στοχεύουν στη δημιουργία ενός πολιτισμικού θαύματος.

Άλλωστε, ο άνθρωπος είναι τρισυπόστατος (σώμα, πνεύμα, ψυχή) και η κατάσταση του ενός μέρους της φύσης του αντανακλάται και στα άλλα, γι' αυτό η ισορροπη ανάπτυξη του σώματος σε σχέση με την

⁸⁶ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Σύγχρονες Τάσεις της αγωγής», Αθήνα 1997, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 149.

ψυχή και το πνεύμα θεωρείται βασικό μέλημα κάθε Δήμου.

Ο «Αθλητισμός για Όλους» χρησιμοποιείται για να δηλώσει την αθλητική δραστηριότητα που είναι ανοιχτή σε όλους και για όλους, στην Καλαμάτα, ανεξάρτητα από φύλο, ηλικία, θρησκεία, εθνική καταγωγή ή κοινωνική τάξη. Έχει στόχο να διαδώσει τις επιδράσεις του αθλητισμού σε επίπεδο κοινωνικό, παιδαγωγικό και πολιτιστικό.

Ο Αθλητισμός για όλους απευθύνεται σε μικρούς, μεγάλους, με οποιαδήποτε σωματική κατάσταση (άτομα με ειδικές ανάγκες).

Με τον αθλητισμό οι έμφυτες προδιαθέσεις και καταβολές του παιδιού ενεργοποιούνται και εξελίσσονται μέσα από τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος, το οποίο πρωταγωνιστεί, αφού η φυσική αγωγή είναι το κατ' εξοχήν μάθημα συμμετοχής και συνεργασίας φυσικού περιβάλλοντος και υλικοτεχνικής υποδομής για την αγωγή των παιδιών. Και επειδή το σώμα και το πνεύμα λειτουργούν ελεύθερα πέρα από σκοπιμότητες, η αυτενέργεια του παιδιού βρίσκει διεξόδους και τρόπους έκφρασης, που συχνά είναι περισσότερο δημιουργικοί από τους προκαθορισμένους.

Με τη φυσική αγωγή το παιδί απελευθερώνει το σώμα του, δημιουργεί το αίσθημα της επιστροφής και ισορροπίας με την φύση.

Παράλληλα, συνειδητοποιεί έννοιες, όπως συνεργασία, αλληλεγγύη, δημοκρατία, ισότητα, σεβασμό.

Ο αθλητισμός μέσα στη σημερινή κοινωνία εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει μια δύναμη του καλού και της αγνότητας. Με τη σωστή του χρήση διδάσκει στα παιδιά την αντοχή, το θάρρος, τον έντιμο αγώνα, τον σεβασμό των κανόνων, τη συντονισμένη προσπάθεια και την υπαγωγή των προσωπικών συμφερόντων στα συμφέροντα της ομάδας και αυτό συνεπάγεται μεστή αυτοσυνειδησία, ωριμότητα, υπευθυνότητα.

Ο συσχετισμός αθλητισμού και νέων έχει τις ρίζες του ακόμα πιο

παλιά. Η παιδεία των Αρχαίων Ελλήνων είχε σαν επίκεντρο τα γυμναστήρια και τις παλαιότερες και σαν στόχο τη διαμόρφωση «καλών και αγαθών» πολιτών, χρήσιμων για την κοινωνία και την πατρίδα.

Για την τρίτη ηλικία μέσω του αθλητισμού αναπτύσσονται όλες οι προϋποθέσεις για τόνωση σωματική και ψυχολογική και αποφεύγεται ο μαρασμός και η μελαγχολία μια και η ανάγκη του για ανθρώπινη επαφή βρίσκει λύση στα γυμναστήρια του Δήμου τους.

Για τα άτομα με ειδικές ανάγκες ο αθλητισμός επιτελεί σημαντικό έργο, γιατί σημαίνει γνήσια ζωτική βοήθεια και αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την κοινωνική αποκατάσταση και ενσωμάτωσή του⁸⁷.

Ο αθλητισμός σήμερα ασκείται από νέους όλων των ηλικιών, από άτομα οιασδήποτε σωματικής κατάστασης και αποτελεί μέσον ψυχαγωγίας, ολοκλήρωσης, της προσωπικότητας, κουλτούρας και φιλίας των λαών.

Ως μέσον ψυχαγωγίας, ο αθλητισμός προσφέρει στους νέους μια δυνατότητα εκμετάλλευσης των ελεύθερων ωρών τους. Ξεκουράζει, ηρεμεί, εκτονώνει, χαροποιεί και κυρίως προσανατολίζει σε υγιείς χώρους, αποφεύγοντας την χρήση κάποιων άλλων, ίσως βλαβερών μέσων διασκέδασης.

Ως πηγή προτύπων (ο αθλητισμός προβάλλει τον υγιή και φυσικό τρόπο ζωής. Το παιδί ως αυριανός ενήλικας θα ακολουθήσει τα πρότυπα που είχε βιώσει από μικρό και θα ολοκληρωθεί ως προσωπικότητα και ως κοινωνικός μικρός πολίτης⁸⁸.

Ως μέσον ολοκλήρωσης της προσωπικότητας των νέων ανθρώπων, ο αθλητισμός παίζει καθοριστικό ρόλο. Η συμβολή του έγκειται,

⁸⁷ Ν. ΝΙΚΗΤΑΡΑ, «Μαζικός Λαϊκός Αθλητισμός», Αθήνα 1993, σελ. 190.

⁸⁸ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Παιδαγωγική Ψυχολογία (Μάθηση και Ανάπτυξη)», Αθήνα 1996, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 201.

κυρίως, στην ομαλή κοινωνικοποίησή του.

Ο νέος μαθαίνει τους κανόνες συμπεριφοράς που θα τον κάνουν αποδεκτό από το σύνολο, μαθαίνει να προσαρμόζεται βάσει των συλλογικών και όχι των ατομικών αναγκών και γνωρίζει τον ίδιο τον εαυτό του μέσα από τη στάση των άλλων απέναντί του⁸⁹.

Ως μέσον κουλτούρας των νέων, ο αθλητισμός αντανακλά με το δικό του τρόπο τις αξίες, δραστηριότητες, πρακτικές, τα πιστεύω, ήθη και έθιμα και τις κοινωνικές σχέσεις που ως σύνολο εκφράζουν τη ζωή μιας προκαθορισμένης κοινωνίας. Κάθε άτομο γεννιέται μέσα σ' ένα συγκεκριμένο σύνολο σχέσεων, κατεστημένων, αξιών και εννοιών. Αυτό το σύνολο είναι η κουλτούρα της κοινωνίας, στην οποία ανήκει. Η κουλτούρα αυτή εκφράζεται μέσα από ποικίλες δραστηριότητες και από διάφορες παραμέτρους.

Ένας από τους τρόπους έκφρασής της είναι και ο αθλητισμός. Η προβολή του αθλητισμού γίνεται μέσα από τελείες που συνδυάζουν τις τοπικές ενδυμασίες, την τοπική μουσική και οι νέοι βιώνουν την εθνική τους ταυτότητα και κουλτούρα και γνωρίζουν καλύτερα την κοινωνία που ζουν.

Ως μέσον φιλίας και επαφής των λαών στέλλει το δικό της μήνυμα ειρήνης στους νέους. Και όπως τονίζεται στην Ολυμπιακή Κάρτα ο στόχος της Ολυμπιακής Κίνησης είναι να «διαπαιδαγωγηθούν οι νέοι μέσω του αθλητισμού στο πνεύμα της καλύτερης κατανόησης και της φιλίας, ώστε να συμβάλλουν στην οικοδόμηση ενός καλύτερου και πιο ειρηνικού κόσμου» (Ολυμπιακή Κάρτα παράγρ. 1, Βασικές Αρχές).

⁸⁹ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Παιδαγωγική Ψυχολογία (Μάθηση και Ανάπτυξη)», Αθήνα 1996, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 168.

3.4. ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΠΟΙΗΣΗ

Μεγάλη επιτυχία έχει γνωρίσει τα τελευταία χρόνια το «Καλλιτεχνικό Καφενείο» στην αίθουσα συναυλιών του Ωδείου, που παρουσιάζει με κέφι και ευαισθησία και με το συνδυασμό μουσικής, κομμάτια λογοτεχνίας και ποίησης μεγάλων λογοτεχνών και ποιητών, ενώ παράλληλα αναδεικνύει και νέους καλλιτέχνες ποιητές ή πεζογράφους.

Ο συνδυασμός της μουσικής με την ποίηση, της μουσικής με τη λογοτεχνία μέσα σ' ένα όμορφο δημιουργικό περιβάλλον, θεωρείται ένα από τα καλύτερα μέσα εμπέδωσης του θέματος που πιθανόν να είναι η πορεία του ανθρώπου στους αιώνες, οι αγώνες του για την κατάκτηση της φύσης, για τη συμβίωση, για τα πάθη της ψυχής, τον θάνατο, την ελευθερία, την ομορφιά της φύσης, τον έρωτα ή συμπεριφορές ηρώων αξιοθαύμαστες που συγκινούν την ύπαρξη και την ζυμώνουν.

Όταν ένα έργο ποιητικό ή λογοτεχνικό προσεγγίζεται μέσα από μουσικές δραστηριότητες, τα αποτελέσματα σαφώς είναι καλύτερα γιατί το κοινό ενθαρρύνει δεξιότητες, όπως της συγκέντρωσης, ανταπόκρισης, συλλογής κ.ά.

Αλλωστε είναι παραδεκτό ότι θεμελιώδης και αυθόρμητη είναι η επαφή του ανθρώπου με τον έντεχνο λόγο όταν συνδυάζεται με τη μουσική. Εγγράφεται βαθιά στη συνείδηση το περιεχόμενο και η αισθητική αξία και δίνεται η δυνατότητα αυτοέκφρασης. Επέρχεται η καλαισθητική συγκίνηση και ενεργοποιούνται όλες οι ψυχικές δυνάμεις, με ρυθμό και τρόπο φυσικό και αβίαστο.

Το περιβάλλον στην αίθουσα των συναυλιών του Ωδείου και άλλοτε ο κήπος του Ωδείου διαμορφώνονται έτσι, ώστε να δημιουργείται ατμόσφαιρα ζεστή και κατάλληλη. Κεριά, χαμηλωμένα

φώτα, ευαισθησία, ομορφιά, μουσική, λογοτεχνία, ποίηση αφήνουν το πνεύμα και την ψυχή ελεύθερη να οδεύει προς την αισθητική απόλαυση.

Η Αισθητική Αγωγή βρίσκει μέσα στη Λογοτεχνία και ποίηση ένα λαμπρό πεδίο δράσης, εξετάζοντας τη φύση του ωραίου και ικανοποιώντας την ανάγκη του ανθρώπου για αλήθεια και ομορφιά.

Στη ζωή μας κυριαρχούν εικόνες, κίνηση, χρώμα και ήχος. Είναι η εποχή της χρησιμοθηρίας και του πρακτικού πνεύματος. Παρ' όλα αυτά, όμως, με τη βοήθεια του έντεχνου λόγου αντιλαμβανόμαστε εκείνη τη βαθύτερη πραγματικότητα, την άορατη, όμως διάχυτη και σφύζουσα μέσα στην καθημερινότητα, που μας χαρίζει τη διάθεση να υπερβούμε την καθημερινή μας κατάσταση, να αισθανθούμε βαθύτερα, να απλώσουμε το βλέμμα μας στους μεγάλους ορίζοντες του κόσμου και της ύπαρξης⁹⁰.

Η ποίηση και λογοτεχνία βοηθούν και ενισχύουν την παράδοση. Ας μην ξεχνάμε ότι τα Ομηρικά έπη γαλούχησαν γενιές και γενιές και γι' αυτό το λόγο διασώθηκαν προφορικά. Η ποίηση δεν χρειάζεται ούτε γνώση της γραφής, ούτε πολιτισμό. Είναι αναπόσπαστη της μουσικής και του χορού ως φορέας του ρυθμού, και γι' αυτό το λόγο υποστηρίζουν ότι προηγείται χρονικά της πεζογραφίας.

Στη Νεώτερη Αισθητική (από τον ρομαντισμό και μετά) ταυτίζεται η ποίηση με την ίδια την ουσία της τέχνης και γίνεται λόγος για «ποίηση» και για «πρόζα» στη ζωγραφική, στη γλυπτική, στη μουσική, στο θέατρο, στον κινηματογράφο, ενώ η έκφραση «έργο ποιητικό» χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει ένα επιτυχημένο έργο τέχνης. Παρ' όλα αυτά η ποίηση θεωρείται διαφορετική από τις άλλες, αφού χρησιμοποιεί ένα υλικό (τον λόγο) διαφορετικά από τα υλικά

⁹⁰ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Παιδαγωγική Ψυχολογία (Μάθηση και Ανάπτυξη)», Αθήνα 1996, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 43.

που χρησιμοποιούν οι υπόλοιπες τέχνες και το μεταχειρίζεται με τρόπο διαφορετικό από τον τρόπο με τον οποίο τα μεταχειρίζεται ο πεζός λόγος. Έτσι, ο ποιητής θεωρείται ο κατ' εξοχήν δημιουργός του λόγου και αξιοποιεί στο έπακρο τις δυνατότητες της γλώσσας.

«Η ποίηση είναι μια τέχνη της γλώσσας, ορισμένοι συνδυασμοί από λέξεις μπορούν να προκαλέσουν μια συγκίνηση ας την πούμε ποιητική, την οποία ορισμένοι άλλοι δεν προκαλούν» λέγει χαρακτηριστικά ο Paul Valery στο βιβλίο Ποίηση και Αφηρημένη Τέχνη.

Η ποίηση και η λογοτεχνία αποτείνονται στην φαντασία, το συναίσθημα και την παραστατική δύναμη. Εκφράζουν συναισθήματα ή εικόνες, αφηγούνται πραγματικά ή φανταστικά γεγονότα και εκθέτουν επιστημονικές ή φιλοσοφικές αντιλήψεις και όλα αυτά πλασμένα αρμονικά.

«Η ποίηση είναι φτιαγμένη από λέξεις εναρμονισμένες με μουσικό δεσμό» λέγει ο Δάντης στο *Convivio*, εννοώντας ότι η ποίηση κατέχεται από γλυκύτητα και αρμονία.

Η λογοτεχνία ως μορφωτικό αγαθό μας καθιστά μετόχους της πνευματικής ουσίας και αυξάνει την ικανότητα για πραγμάτωση του εαυτού μας. Αν δεχόμαστε τη θέση του Γκαίτε πως «το τραγούδι που ελεύθερα αναβρύζει, από το ίδιο το τραγούδι πλούσια πληρώνεται» η λογοτεχνία σε σχέση με το δημότη, το παιδί, τον έφηβο αναδεικνύεται σε μορφωτικό αγαθό που συμβάλλει στην καλλιέργεια του ανθρώπινου ήθους, αφού δονεί την καρδιά, οδηγεί στη μέθεξη, κινεί τη βίωση του ανθρώπινου πόνου και της χαράς, μνει στην ομορφιά που η τελειωμένη γλώσσα του έθνους και του λαού πλαστοουργεί⁹¹.

Ο έντεχνος λόγος σ' όλες τις μορφές του πρέπει να γίνει κέντρο

⁹¹ ANT. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Παιδαγωγική Ψυχολογία (Μάθηση και Ανάπτυξη)», Αθήνα 1996, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 13.

όχι μόνο της σχολικής δραστηριότητας αλλά και της πολιτιστικής, γιατί μόνον έτσι θα γεννηθεί η αγάπη για τα λογοτεχνικά είδη. Η ποίηση ιδιαίτερα πρέπει να πάρει εξέχουσα θέση στην πολιτιστική μου ζωή καθώς η συγγένεια ανάμεσα στον εσωτερικό κόσμο του νέου ανθρώπου και τον εσωτερικό κόσμο του ποιητή είναι μεγάλη. Ιδιαίτερα, μεταξύ παιδιού και ποιητή κυριαρχούν το συναίσθημα, η φαντασία, το όνειρο, η συγκίνηση στην πιο άδολη μορφή της. Τα παιδιά βρίσκονται πιο κοντά στο στάδιο που ο κόσμος μας αποκαλύπτεται μέσω των αισθήσεων, βλέπουν την ποιητική εικόνα άμεσα και με τα μάτια της ψυχής τους⁹².

Το καλλιτεχνικό καφενείο με την ποίηση μας βγάζει από την καθημερινότητα, ενώ με τη λογοτεχνία μας ταξιδεύει, μας πλουτίζει, μας μεταμορφώνει. Συντελεί στην ανάπτυξη μιας υγιούς προσωπικότητας, συμβάλλει στην ψυχική καλλιέργεια, στην αρμονική διάπλαση του χαρακτήρα, στην κοσμική αλήθεια ή όπως λέγει ο Φειδερ. Σλέγκελ - στο βιβλίο του «Διάλογος για την ποίηση» - «Η ποίηση είναι η πρώτη σπίθα της θεϊκής φωτιάς, της κοσμικής αλήθειας».

Έχει γίνει πεποίθηση για το Δήμο Καλαμάτας ότι το κακό και η ασχήμια των καιρών μας αρχίζει να μας κυριεύει και μόνον η προσήλωσή μας στα κείμενα θα διατηρήσουν την ομορφιά, την πνευματικότητα, την εξύψωσή μας.

Άλλωστε η αναζήτηση του ωραίου και της αλήθειας δεν είναι πολυτέλεια, είναι ψυχική ανάγκη. Το ωραίο δίνει το κοινωνικό χαρακτήρα στο σύνολο, γιατί τους κάνει όλους ευτοχομένους πέρα από περιορισμούς του είναι τους⁹³.

⁹² ΑΛΟΗ ΣΙΔΕΡΗ, Περιοδικό «Το δένδρο», τεύχος 57-57, σελ. 43.

⁹³ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», μετάφραση Κλ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 168.

Με την ακρόαση ή ανάγνωση λόγου το «ωραίο», λειτουργεί χαλαρωτικά στην ψυχή του ανθρώπου, τον κάνει να θαυμάζει την φύση, τον έρωτα, να βιώνει τον θάνατο ή την ελευθερία, να συνειδητοποιεί τη συνέχειά του από τον Όμηρο, στον Ερωτόκριτο, στον Ελύτη, στον Σεφέρη.

Ορθά ο Χέγκελ θεωρεί την ποίηση σαν τον «πρώτο δάσκαλο των λαών» και τους ποιητές ως πλαστοουργούς της αξιοπρέπειας του ανθρώπου. Προσέξτε: «μαζί σας καταποντίζεται, μαζί σας ξανανεβαίνει πάνω» τονίζει στο ποιημά του «Οι καλλιτέχνες» ο Φρ. Σίλλερ.

Το καλλιτεχνικό καφενείο ακόμη συντελεί και βοηθά στην καλλιέργεια και τον εμπλουτισμό της γλώσσας άρα και της σκέψης, αφού γλώσσα και σκέψη είναι αλληλένδετες και η μια προάγει και προωθεί την άλλη. Συντελεί ακόμη στην επικοινωνία μια που η ποίηση είναι «πράξη επικοινωνίας» του δημιουργού με τον αναγνώστη⁹⁴ και ως είδος, τεχνική και τέχνη επικοινωνίας, είναι η πιο βαθιά και δημιουργική συνάντηση ανθρώπου με άνθρωπο σε επίπεδο ουσίας⁹⁵.

Ακόμη ελευθερώνει τη φαντασία ή όπως λέγει ο Σίλλερ στην 22^α επιστολή του ο ποιητής ή λογοτέχνης έχει χρέος να «διεγείρει, να ελευθερώνει τη φαντασία του αναγνώστη ή ακροατή».

Η ποίηση είναι ευαίσθησια (όπως ορίζει ο Σεφέρης) και η «αφόρητη ένταση», όπως ορίζει ο Νικ. Φωκός του δημιουργού του πρέπει να δίδει το μήνυμα και να χαρίζει αισθητική ικανοποίηση, να ικανοποιεί τις ανάγκες του αναγνώστη για αλήθεια και ομορφιά. Είναι η πνευματική ανάσα, είναι η ίδια η ζωή.

Παραδεκτό είναι ότι τα κείμενα λειτουργούν λυτρωτικά μέσα

⁹⁴ Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ, «Γλωσσολογία και Λογοτεχνία», Εκδ. Γκέλπεσης, Επιμέλεια Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1991.

⁹⁵ Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ, «Γλωσσολογία και Λογοτεχνία», Εκδ. Γκέλπεσης, Επιμέλεια Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1991.

στην καθημερινότητα, με αποτέλεσμα να αποφεύγεται μια κοινωνία με υλικές μόνο ανάγκες, έτσι μόνο η κοινωνία αποκτά συνοχή και κινεί τη δυναμικότητά της με την τέχνη⁹⁶.

Εκείνο που πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα στον τομέα του καλλιτεχνικού καφενείου είναι να διατηρηθεί ο αισθητικός του χαρακτήρας, ο ανυστερόβουλος, να μην αποσχετιστεί από τη συγκινησιακή δόνηση, ενώ ο κάθε δημότης να μπορεί να την απολαμβάνει «κί' αυτό μέσα σε μια πράξη όχι πνευματικής γνωστικότητας, αλλά συγκινησιακής μέθεξης που να ενεργοποιεί την ολότητα του προσώπου του» (S. Doubrovsky, Η Διδασκαλία της Λογοτεχνίας).

3.5. ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. - ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. είναι νεοπαγής θεσμός, που ξεκίνησε την περίοδο 1983-1984 με τη λειτουργία των πρώτων εξ' αυτών και συγκεκριμένα της Καλαμάτας, Αργινίου, Ιωαννίνων, Λάρισας, Βέροιας και Χανίων.

Την επόμενη χρονιά προστέθηκαν τα ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Σερρών και Κομοτηνής, το 1985 εντάχθηκε στο θεσμό το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ρούμελης (Λαμία), το 1989 τα ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Πάτρας και Ρόδου και τέλος προστέθηκαν το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Καβάλας (1993) και Βόλου (1994).

Ο σημερινός αριθμός των ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. είναι ικανοποιητικός και με τη μελλοντική προσθήκη 3-4 όπως Ιονίων Νησιών, Νησιών Ανατολικού Αιγαίου, Κυκλάδων, Δυτικής Μακεδονίας, θα συμπληρωθεί ο απαιτούμενος ανώτατος αριθμός, και έτσι θα καλυφθεί

⁹⁶ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Παιδαγωγική Ψυχολογία (Μάθηση και Ανάπτυξη)», Αθήνα 1996, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 48.

ακτινοειδώς όλη η επικράτεια.

Οι στόχοι τους είναι καλλιτεχνικοί, όπως η ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας και της μαθητικής - και όπου υπάρχει - φοιτητικής κοινότητας, η εντατικοποίηση των περιοδειών στην ευρύτερη περιφέρεια και βεβαίως η σύνδεση με το Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων, που αναπτύσσεται και είναι ως γνωστόν η κυρίαρχη πολιτιστική παρέλαση του Υπουργείου Πολιτισμού και η κύρια κατεύθυνση της πολιτιστικής πολιτικής.

Τα ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. είναι οργανισμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ελεγχόμενοι και εποπτευόμενοι από το Υπουργείο Εσωτερικών μέσω των οικείων Νομαρχιών.

Το Υπουργείο Πολιτισμού ασκεί άτυπη μεν σημαντική δε, εποπτεία στα καλλιτεχνικά ζητήματα με την έννοια της αξιολόγησης και αποτίμησης του κάθε έργου, πάντοτε απολογιστικά και ουδέποτε προληπτικά. Το Υπουργείο Πολιτισμού μπορεί να καυχάται ότι ουδέποτε επεδίωξε καλλιτεχνική ποδηγέτηση καθ' οιονδήποτε άμεσο ή έμμεσο τρόπο των ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ., ανεξαρτήτως κυβερνήσεων και Υπουργών.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση και ειδικότερα οι Δήμοι είναι άξιοι τιμής για το βάρος και τις ευθύνες που ανέλαβαν να λειτουργούν και να συντηρούν, υψηλού επιπέδου θέατρα.

3.5.1. Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας (ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ.) – Θεατρική Αγωγή

Το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Καλαμάτας ιδρύθηκε το 1982 με πρώτο διευθυντή το Νίκο Χαραλάμπους και το 1985 εντάχθηκε στο θεσμό των Δημοτικών Περιφερειακών Θεάτρων.

Ο χαρακτήρας του είναι ενημερωτικός, ψυχαγωγικός,

ερευνητικός, εκπαιδευτικός και έχει ανοικτή γραμμή συνεργασίας με τις τοπικές θεατρικές δυνάμεις σε ερασιτεχνικό ή επαγγελματικό επίπεδο.

Στη σχέση του με την κοινωνία προσπαθεί να προβάλλει τοπικές θεατρικές παραγωγές στην κατεύθυνση της πολιτιστικής αποκέντρωσης και υποδομής.

Διατηρεί δύο σκηνές, την Κεντρική και τη Νέα, από τις οποίες έχουν παρουσιαστεί θεατρικά έργα της παγκόσμιας και της ελληνικής δραματουργίας, που καλύπτουν τις τάσεις του κλασσικού και σύγχρονου θεάτρου και προβάλλουν, κυρίως, την Ελληνική θεατρική παράδοση.

Στόχοι του είναι η οργάνωση, προβολή και ανάπτυξη θεατρικών παραστάσεων, καθώς και η παροχή δυνατότητας στους νέους δημιουργούς (σκηνοθέτες, σκηνογράφους, συγγραφείς, μουσικούς) να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους γύρω από τη θεατρική τέχνη.

Όσον για την Αισθητική αγωγή του παιδιού λαμβάνεται ειδική μέριμνα μια και κάθε χρόνο μια από τις παραγωγές είναι για παιδιά, ενώ δίνονται οργανωμένες παραστάσεις για όλους τους μαθητές της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Μεσσηνίας και των όμορων νομών.

Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας απασχολεί 13 άτομα, μόνιμο διοικητικό και τεχνικό προσωπικό και 15-20 ηθοποιούς, κάθε θεατρική περίοδο, ανάλογα με τις ανάγκες του ρεπερτορίου.

Τα γραφεία του θεάτρου στεγάζονται σε διατηρητέο κτίριο, ιδιοκτησίας του Δήμου Καλαμάτας, το οποίο διαθέτει και αίθουσα εκδηλώσεων.

Η Κεντρική Σκηνή στεγάζεται στο παλιό εργοστάσιο της Ηλεκτρικής Εταιρείας, που μετά τη μετατροπή του διαθέτει αίθουσα θεάτρου, φουαγιέ, χώρους παρασκηνίων, καμαρίνια, εργαστήρια,

καθώς και χώρους φύλαξης υλικών.

Το αμφιθέατρο της Νέας Σκηνής στεγάζεται σε όροφο του κτιρίου της Δημοτικής Φιλαρμονικής, ενώ για την παρουσίαση των καλοκαιρινών θεατρικών παραγωγών, το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ. κάνει χρήση του αμφιθέατρου του Κάστρου της Καλαμάτας.

Η μέχρι τώρα συμμετοχή του κοινού της Καλαμάτας στις παραστάσεις του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ. αποδεικνύει ότι η τοπική κοινωνία έχει αποκτήσει συνείδηση της αναγκαιότητας ύπαρξης θεάτρου στην πόλη μας. Αλλά και η στάση των καλλιτεχνών έχει διαφοροποιηθεί τα τελευταία χρόνια, αφού παρατηρείται ολοένα αυξανόμενη η επιθυμία συμμετοχής τους στο Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο.

Η Καλαμάτα έχει προσελκύσει σημαντικούς καλλιτεχνικούς συνεργάτες. Εκτός από τον Νίκο Χαραλάμπους, Νίκο Αρμάο, Γιάννη Κακλέα, και Κώστα Μπάκα που έχουν θητεύσει ως καλλιτεχνικοί Διευθυντές, το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ. συνεργάστηκε με γνωστές προσωπικότητες του θεατρικού χώρου, όπως ο Ανδρέας Βουτσινάς, Γιάννης Μαργαρίτης, Έρση Βασιλακιώτη, Ανδρέας Στάϊκος, Γιώργος Ζιάκας, Σάββας Χαρατσιδης, Σταμάτης Κραουνάκης, Ελένη Καραϊνδρου, Γιάννης Φλερύ, Γιάννης Βόγλης, Καρυοφυλλιά Καραμπίτη, Δήμητρα Χατούπη, Γιάννης Μόρτζος κλπ.

Οι μεγάλοι καλλιτέχνες και δημιουργοί, αλλά και η συστηματική δουλειά που γίνεται στο ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.Κ. έχει σαν αποτέλεσμα το θέατρο της Καλαμάτας να αποφεύγει την απόρριψή του από το σώμα της κοινωνίας όπου υπάρχει και δρα και έχει επιτακτικό καθήκον «να ανοιχτεί» στην πόλη, να κατανοήσει τις λειτουργίες και τις ανάγκες της περιοχής και ειωπράττοντας τη δυναμική της, να επιχειρήσει έργο συνενωτικό όλων των δυνάμεών της προς επίτευξη του πολιτιστικού

και πολιτισμικού στόχου⁹⁷.

Προσεγμένη είναι πάντοτε η αισθητική του θεατρικού κειμένου, το οποίο απευθύνεται στο ευρύ κοινό της πόλης, ενώ δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στο ρεπερτόριο το οποίο δεν πρέπει να προκαλεί αρνητικά ούτε όμως να είναι αδιάφορο προς το κοινό. Ιδιαίτερη προσοχή δίδεται, ακόμα στους αισθητικούς στόχους ώστε ν' απέχουν από το ελιπισμό και το λαϊκισμό, ενώ συγχρόνως γίνεται αναζήτηση του ποιοτικού και του ωραίου. Οι εικαστικές επιδόσεις, που επιτυγχάνει είναι υψηλές και λειτουργεί ως πρότυπο συμπεριφοράς για το λαό και τη Νεολαία.

Όλα αυτά τα επιτυγχάνει με σύνεση, με αρμονική συνεργασία όλων εκείνων των παραγόντων που ενδιαφέρονται γι' αυτό, θεωρώντας το παιδευτική και ψυχαγωγική συγχρόνως λειτουργία.

Το θέατρο είναι τέχνη και συγχρόνως επικοινωνία. Η θεατρική έκφραση παρουσιάστηκε από τα αρχέγονα χρόνια όταν οι άνθρωποι ένοιωσαν την ανάγκη να επικοινωνήσουν με ένα άλλο πρόσωπο - μέσα από το ρόλο τους - πνεύμα ή Θεό, να συμφιλιωθούν με το ανοίκειο και υπερβαίνοντας την ύπαρξή τους να τη συναντήσουν σ' όλη της την έκταση.

Η τέχνη της υποκριτικής θεωρείται τέχνη να ζωγραφίζεις την πραγματικότητα, παίζοντας μαζί της - θεωρείται τέχνη μετάστασης στο «πετσί» του υποδυόμενου προσώπου. Τα ίχνη που αφήνει μια παράσταση πίσω της είναι λιτά· συμμετέχουν σ' αυτήν πολλές φορές όλες οι τέχνες, σε μια συλλογική προσπάθεια να πραγματοποιήσουν το σύνθετο χαρακτήρα του θεάτρου: μουσική σύνθεση κι εκτέλεση, όργανο και τραγούδι, αρχιτεκτονική, ζωγραφική, ρυθμική,

⁹⁷ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, Ε.Ε.Τ.Α.Α., Αθήνα 1994, Εκδ. Δ.Ι.Δ., του Σωτήρη Χατζάκη, Καλλιτεχνικού Διευθυντή ΔΗ.Π.Ε.ΘΕ. Σερρών, σελ. 79.

χορογραφία, ενδυματολογία, απαγγελία, μερικές φορές και ακροβατικά και άλλες τέχνες και ικανότητες. Οι πιο σημαντικές και ουσιαστικές όμως είναι η υποκριτική, η σκηνοθεσία και η δραματουργία. Θεμελιακός πυρήνας του θεάτρου ο ηθοποιός - ανθρωπολογική βάση και ουσία κάθε είδους θεάτρου - μόνος του με τον αντίπαλό του τον θεατή, τον οποίο πρέπει να πείσει ότι πραγματικά είναι αυτός που παριστάνει⁹⁸.

Τα αποτελέσματα μιας καλής θεατρικής παράστασης είναι σύνθετα γιατί η θεατρική έκφραση παρέχει μάθηση βιωματική και επομένως ανεξίτηλη, δίνει δυνατότητες για την αφομοίωση ηθικών και πολιτιστικών αξιών με τον πιο φυσικό και αβίαστο τρόπο⁹⁹ και όπως λέγει ο Ρουσό «η αξία της τέχνης του θεάτρου κρίνεται από την επίδρασή του πάνω στον άνθρωπο, εφ' όσον γι' αυτόν δημιουργείται και σ' αυτόν αποβλέπει». Αν, όμως, παράλληλα με την ποιότητα του ήθους που ενέχεται στη δραματική δομή, το θέατρο χρησιμεύει και για την ηθική διδασκαλία και διαπαιδαγώγηση των θεατών, θα ήταν ακόμα καλύτερα¹⁰⁰.

Όσον αφορά την αισθητική αγωγή του παιδιού το ΔΗ.Π.Ε.Θ.Ε. Καλαμάτας κατά τη χειμερινή περίοδο κάνει τα «θεατροπαιγνίδια» για παιδιά ηλικίας 5-9 ετών. Είναι μια προσπάθεια δημιουργικής επαφής των μικρών παιδιών με το θέατρο και τη θεατρική τέχνη μέσω του παιγνιδιού.

Όλες οι μορφές θεάματος έχουν στενή σχέση με το παιδί γιατί συγκαταλέγονται στην πιο ζωτική κατηγορία για τα παιδιά: το παιγνίδι.

⁹⁸ Συνάντηση Δημιουργών Δήμου Κομοτηνής, Βάλτερ Πούχνερ, Καθηγητής Θεατρολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών.

⁹⁹ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Παιδαγωγική Ψυχολογία (Μάθηση και Ανάπτυξη)», Αθήνα 1996, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 41.

¹⁰⁰ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Επιστολή 10^η, μετάφραση Κλ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 208.

Αν αρχίσουμε από το αρχαιότερο θέαμα του κόσμου, δηλαδή το θέατρο, είναι πολύ παλιά η διαπίστωση της συνάφειάς του με το παιδικό παιγνίδι που, τουλάχιστον από μια άποψη, συνιστάται, κυρίως, στην ταύτιση του παιδιού με ήρωες, περιπέτειες διαφορετικές από την αληθινή του ταυτότητα και την αληθινή του εμπειρία. Γι' αυτό το παιγνίδι του θεάτρου είναι από τα αρχαιότερα παιγνίδια των παιδιών, που σιγά - σιγά με την αυθόρμητη επεξεργασία και δημιουργία γεγονότων έχουν επαναλάβει τα εγχειρήματα ενηλίκων, τις εκδηλώσεις της θρησκευτικής ζωής, τις εργασίες, τις εναλλαγές των εποχών και ό,τι τα ενδιαφέρει περισσότερο. Είναι φανερό, πως μια τέτοια μορφή αφομοίωσης και διείσδυσης στον πραγματικό κόσμο έχει παιδαγωγικά αποτελέσματα.

Στο θεατρικό παιγνίδι υπάρχουν οι πράξεις άλλων προσώπων, τις οποίες όμως το παιδί μιμείται και αναπαριστά σαν δικές του πράξεις. Έτσι, αναπαράγοντας τον κόσμο, τον ερμηνεύει, τον σχολιάζει, τον οικειώνεται και τον καθιστά περιεχόμενο της συνείδησής του¹⁰¹.

Το θεατροπαιγνίδο στο ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Καλαμάτας στηρίζεται στον αυτοσχεδιασμό. Θεωρείται θέαμα με κίνηση που επιτρέπει στους μικρούς δημότες της Καλαμάτας να απελευθερώνουν τη φαντασία τους, να αλληλεπιδρούν στην ομάδα, να ανακαλύπτουν τις εκφραστικές τους δυνατότητες και να τις αξιοποιούν. Έτσι, η δημιουργική φαντασία βγαίνει στην επιφάνεια και μεταμορφώνει πρόσωπα και καταστάσεις. Σιγά - σιγά διαμορφώνουν γνώμη για τον ρόλο που παίζει η τέχνη και ιδιαίτερα το θέατρο στη ζωή των ανθρώπων.

Εκτός από το θεατροπαιγνίδο, που αφορά τους πολύ μικρούς δημότες της Καλαμάτας, το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. μια φορά το χρόνο δίνει

¹⁰¹ ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Παιδαγωγική Ψυχολογία (Μάθηση και Ανάπτυξη)», Αθήνα 1996, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 39.

παραστάσεις για παιδιά από τα εννέα έτη και πάνω, όταν αφήνουν το στάδιο των συγκεκριμένων νοητικών πράξεων για να περάσουν στο στάδιο της τυπικής λογικής¹⁰².

Το καλό παιδικό θέατρο, διασώζει και διαγωνίζει τον μύθο, φυλάσσει τις παναθρώπινες αξίες, τα θαύματα της ζωής και της φύσης. Το παιδί κατακτά τις έννοιες της ελευθερίας, της αγάπης, της δικαιοσύνης, όλο το φάσμα των αξιών με τρόπο που καμιά ηθική διδασκαλία δεν θα μπορούσε να συναγωνισθεί¹⁰³.

Οι υπεύθυνοι του θεάτρου δίνουν ιδιαίτερη προσοχή, ώστε το έργο να είναι κατανοητό και να ανταποκρίνεται στη διανοητική ανάπτυξη των παιδιών, να ακολουθεί τη ζωή και την κοινωνική εξέλιξη και όχι να δυσχεραίνει τη σχέση τους με την πραγματικότητα.

Όλοι δεχόμαστε τον παιδαγωγικό ρόλο του θεάτρου εφ' όσον δεν βγάζει έξω από τις διαδικασίες της κοινωνικής εξέλιξης τα παιδιά. Και μια παράσταση θεωρείται παιδαγωγούσα όταν η φαντασία δεν χρησιμοποιείται ως μέσον διαφυγής από την πραγματικότητα, αλλά ως μέσον εποικοδομητικής ανάπτυξής της¹⁰⁴. Έτσι, οι μικροί δημότες της Καλαμάτας παρακολουθούν σωστή παιδική σκηνή, διαμορφώνουν γενικότερη θεατρική παιδεία, προσοικειώνονται στην θεατρική γλώσσα και αρχίζουν να αντιλαμβάνονται το ρόλο που παίζει η τέχνη και ιδιαίτερα το θέατρο στη ζωή τους.

Η συμβολή της δραματικής έκφρασης στη γλωσσική τους εξέλιξη είναι μεγάλη, καθώς αβίαστα και χωρίς εξωτερικές πιέσεις βελτιώνουν σιγά - σιγά το λεξιλόγιό τους.

Το θέατρο της Καλαμάτας στοχεύοντας ακόμη στη δημιουργία

¹⁰² ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΗ - ΑΦΕΝΤΑΚΗ, «Παιδαγωγική Ψυχολογία (Μάθηση και Ανάπτυξη)», Αθήνα 1996, Δ. Μαυρομάτη, σελ. 45.

¹⁰³ Γ. ΤΡΟΥΛΗ, «Η Αισθητική αγωγή του παιδιού», Εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1991, σελ. 140.

¹⁰⁴ Λ. ΚΟΥΡΕΝΤΖΗ, «Το θεατρικό παιχνίδι», σελ. 18.

νέων δρόμων επικοινωνίας με τους νέους, έχει θεσμοθετήσει παραστάσεις και εκδηλώσεις σε συνεργασία με καθηγητές και γονείς για τους μαθητές της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Οι παραστάσεις αυτές, συνήθως, μεταφέρονται και σε χωριά της ευρύτερης περιοχής στοχεύοντας στην πολιτιστική αποκέντρωση.

Εκτός αυτού, στο τέλος της χειμερινής περιόδου οργανώνεται «Συνάντηση Μαθητικού Θεάτρου», που δίνει την ευκαιρία στις μαθητικές θεατρικές ομάδες να παρουσιάσουν τις παραστάσεις που ετοιμάζαν στη διάρκεια της χρονιάς με τη βοήθεια των ηθοποιών και τεχνικών του ΔΗ.Π.Ε.Θ.Ε.Κ.

Με την ευκαιρία της παρουσίασης ενός θεατρικού έργου, το οποίο μπορεί να απευθύνεται είτε σε μικρούς, είτε σε μεγάλους - και παράλληλα μ' αυτό οργανώνονται εκδηλώσεις, συζητήσεις, διαλέξεις με επιφανείς των γραμμάτων και των τεχνών, ενώ για την ολοκληρωμένη και σφαιρική παρουσίαση της παράστασης εκδίδεται το περιοδικό «Θεατρική Καλαμάτα».

Οργανώνονται, ακόμη, σεμινάρια γύρω από τη θεατρική τέχνη, ενώ το ΔΗ.Π.Ε.Θ.Ε.Κ. συνεργάζεται με άλλα θεατρικά σχήματα της χώρας και συμμετέχει σε καλλιτεχνικές εκδηλώσεις του Δήμου Καλαμάτας και της ευρύτερης περιφέρειας.

Η δημιουργία τρίτης θεατρικής σκηνής θα αποτελέσει σημαντική βοήθεια προς τις ερασιτεχνικές θεατρικές ομάδες της πόλης μας, καθώς θα τους παραχωρείται η χρήση της για την προετοιμασία και παρουσίαση της ερασιτεχνικής καλλιτεχνικής τους δημιουργίας.

Τέλος, στους άμεσους στόχους του ΔΗ.Π.Ε.Θ.Ε.Κ. είναι η δημιουργία Δραματικής Σχολής στην πόλη μας, πράγμα που θα την φέρει στο επίκεντρο της τέχνης, της κουλτούρας και του πολιτισμού.

3.6. Η ΔΙΚΑΙΩΣΗ

Η περίπτωση της Καλαμάτας είναι ένα πείραμα που δικαιώθηκε πολύ σύντομα και εκτινάχθηκε πολύ γρήγορα.

Ο πολιτισμός άρχισε κυριολεκτικά να εισβάλλει μέσα στην πόλη και να φέρνει θετικά αποτελέσματα, η δε συμμετοχή των πολιτών κάτι που έγινε με ένα τρόπο που εντυπωσίασε όλους αυτούς που ξεκίνησαν αυτήν την ιδέα.

Και οφείλεται όλο αυτό στην παρουσία ενός δυναμικού και εμπνευσμένου Δημάρχου που πίστεψε στον πολιτισμό και τον θεώρησε πρωταρχικό του καθήκον, που έδειξε σεβασμό στους ανθρώπους της τέχνης, ώστε να επεξεργασθούν και εφαρμόσουν το μεγάλο όραμα του πολιτισμού, που κατάφερε να εξασφαλίσει ένα ικανό ρυθμό κτιρίων καλαισθητών και λειτουργικών, που σήμερα δεν νομίζω ότι συγκρίνονται με τα κτίρια καμιάς αντίστοιχης Ελληνικής πόλης. Οφείλεται ακόμη στην καλή συνεργασία που εξασφάλισε και η οποία επέτρεψε το σχεδιασμό και την επιτυχή υλοποίηση σύνθετων σχεδίων και αυθεντικών εκδηλώσεων προσαρμοσμένων στις δυνατότητες, στις ανάγκες και τις επιθυμίες της ίδιας της πόλης.

Έτσι, ένας μεσαίος Δήμος, όπως ο Δήμος Καλαμάτας, με όσες δυνατότητες και μέσα έχει στη διάθεσή του, συνεχίζει να καταγράφει μέχρι και σήμερα την ενεργητική του παρουσία στο χώρο του πολιτισμού. Και κάνει λαμπρή την προσφορά του, γιατί το μεράκι, οι οραματισμοί και οι επιδιώξεις όχι μόνον της Δημοτικής Αρχής, αλλά και της τοπικής κοινωνίας, διασταυρώνονται με το δημιουργικό ταλέντο διαλεκτών ανθρώπων της τέχνης, των γραμμάτων, της επιστήμης, του πολιτισμού.

Έτσι, η Καλαμάτα, μια πόλη ξένη και άγνωστη στον ευρύτερο χώρο των δημιουργών, κατάφερε με τον ενθουσιασμό, το μεράκι και τη

στήριξη της τοπικής κοινωνίας, να δώσει ζωή και να καρπίσει ο σπόρος που έσπειρε, ο σπόρος του πνεύματος, των αισθήσεων, της τέχνης.

Σήμερα είναι σε θέση να καλύπτει όλες τις πολιτισμικές, τις μορφωτικές, τις ψυχαγωγικές ανάγκες της μέχρι πρότινος ξεχασμένης μας κοινωνίας. Και όπως λέγει ο Στ. Μπένος «είναι πραγματικά μαγικό να παρακολουθείς σιγά - σιγά μια ολόκληρη πόλη να σέρνει τον χορό της έκφρασής της και να μετατρέπεται λίγο - λίγο από απλός θεατής και χρήστης σε παραγωγό πολιτιστικών γεγονότων»¹⁰⁵.

Και η ανταπόκριση του κόσμου ξεπερνά κάθε προσδοκία. Σήμερα ο πολιτισμός της Καλαμάτας έχει γίνει συνείδηση, ενώ πολύς κόσμος θέλει να βρεθεί στην πόλη μας για να παρακολουθήσει κάποιες εκδηλώσεις της.

Η πολιτιστική πολιτική είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική ανάπτυξη. Επιφέρει σημαντικά και πολλαπλά οφέλη για την τοπική κοινωνία. Ο πολιτισμός αποτελεί σε εθνικό επίπεδο σημαντικό οικονομικό παράγοντα και όπου αξιοποιείται αναβαθμίζει τα φυσικά οικονομικά μεγέθη ενός τόπου. Και για την Καλαμάτα ο πολιτισμός έγινε πράγματι ένας από τους οικονομικούς της πόρους.

Η περίπτωση της Καλαμάτας θα μπορούσε να επαναληφθεί σε όλους τους μικρούς και μεγάλους Δήμους της χώρας και πρέπει να δοθεί η δυνατότητα στους κατοίκους όλης της Ελλάδας να συμμετέχουν ενεργά και δημιουργικά σε πολιτιστικές δραστηριότητες υψηλού επιπέδου και αν η πολιτιστική προσπάθεια όλων μας αυξηθεί τότε η δυναμική ελληνική ψυχή θα ισχυροποιηθεί, ο δε εσωτερικός άνθρωπος θα φωτισθεί και όπως λέγει ο Σίλλερ «ευθύς ως φωτισθεί ο εσωτερικός άνθρωπος παύει να υπάρχει έξω νύχτα»¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία, Ε.Ε.Τ.Α.Α., Αθήνα 1994 (Σταύρος Μπένος), σελ. 55.

¹⁰⁶ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την αισθητική παιδεία του ανθρώπου», Επιστολή 25η, μετάφραση Κλ. Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, σελ. 103.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΑΞΙΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Η Αισθητική Αγωγή και Πολιτιστική Ανάπτυξη έχουν στόχο να δώσουν περιεχόμενο και διάρκεια σε ένα εφήμερο και διαρκώς εναλλασσόμενο φυσικό κόσμο, να βάλουν τάξη και να δώσουν εξήγηση στα τόσο απατηλά, ανερμήνευτα και ανιγμιατικά που περιβάλλουν τον αποδέκτη τους, τον άνθρωπο.

Μέσα από την τέχνη ο άνθρωπος ξεφεύγει από τις παραπλανητικές επιφάνειες, τις σκιές, τις ασάφειες, το καθημερινό, το εναλλασσόμενο και δοκιμάζει να δώσει έκφραση σ' ό,τι πιο βαθύτερο κρύβει μέσα του και σ' ό,τι πιο στέρεο περιέχεται στην φύση του.

Η τέχνη εκφράζει τον άνθρωπο, δεν νοείται χωρίς αυτόν, σ' αυτόν αποτείνεται και τη δική του έγνοια, μοναξιά, λαχτάρα και αγωνία μέσα στο σύμπαν προσπαθεί ν' απαλύνει.

Μ' αυτή την έννοια η τέχνη λυτρώνει, ανακουφίζει, εξιδανικεύει, εξηγεί το ακατανόητο, μορφοποιεί το ασύλληπτο, δικαιολογεί το παράλογο και ορθά ο Σίλλερ την θεωρεί το θεματοφύλακα των ανθρώπινων αξιών, γιατί η τέχνη μεταγγίζει αξίες και πρότυπα, κοινωνικοποιεί τα νεαρά άτομα, διαπλάθει συνειδήσεις, παρέχει γνώσεις, βοηθά τα νεαρά άτομα να αποκτήσουν αυτογνωσία, να αναγνωρίσουν τις ιδιαίτερες πτυχές του χαρακτήρα τους και να τις αξιοποιήσουν ορθά.

Η αισθητική αγωγή διαπαιδαγωγεί το νεαρό άτομο, συμβάλλει αποτελεσματικά στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του και την εξασθένιση της επιθετικότητάς του. Άλλωστε η έννοια του παιδιού είναι

αφ' εαυτής συνδεδεμένη με την πρωτοπορία και το μέλλον και όπως μπορεί να παρατηρήσει εύστοχα κάποιος, εκ προοιμίου το παιδί βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός μας. Τα μάτια των παιδιών ατενίζουν προς το αύριο και εκφράζονται μέσα από μια σειρά ασύνειδων οραματικών προδιαθέσεων, που υπερακοντίζουν την πραγματικότητα και το παρόν. Το παιδί στην παραδοσιακή κοινωνία αποτελεί τη συνέχεια του γένους, της οικογένειας, η απόκτησή του αποτελεί ευτυχές γεγονός, που γιορτάζεται ανάλογα και η διαπαιδαγώγησή του, αποβλέπει στην ένταξή του στην κοινωνία, παρέχοντάς του εφόδια που θα το βοηθήσουν στην επιβίωσή του. Με δεδομένη τη δεκτικότητα του παιδιού στην αγωγή η καλλιέργεια της αισθητικής παιδείας θεωρείται απαραίτητη. Η αισθητική καλλιέργεια αποτελεί την κινητήρια δύναμη για κάθε μεγάλο και υψηλό, μέσα στον άνθρωπο και η απουσία της δεν αντισταθμίζεται με κανένα άλλο πλεονέκτημα όσο μεγάλο και αν είναι¹⁰⁶.

Έτσι, προάγεται η ανθρώπινη κοινωνία, αφού η αισθητική αγωγή εξημερώνει, εξευγενίζει τις ψυχές, ολοκληρώνει τα άτομα, τα αναβαθμίζει ποιοτικά, αναβαθμίζει το κοινωνικό επίπεδο, διατηρεί το πολιτιστικό επίπεδο σε έξαρση και διατηρεί τον παραδοσιακό πλούτο.

Έτσι, η Τοπική Αυτοδιοίκηση γίνεται δημιουργός κουλτούρας όλων των κατηγοριών και ένας πολιτιστικά ενεργός και ενδιαφερόμενος λαός είναι συντελεστής της εθνικής πολιτιστικής φυσιογνωμίας και της εξασφάλισης μιας ζωντανής πολιτιστικής ανάπτυξης.

Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα όπου οι ραγδαίες μεταβολές στην κοινωνική δομή, από την άποψη μιας καθολικής αστικοποίησης ολόκληρης της ζωής και η άκριτη εισβολή ξένων προτύπων,

¹⁰⁶ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την Αισθητική Παιδεία του Ανθρώπου», επιστολή 10η, μετάφραση Κλεοπάτρα Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, 1990, σελ. 107.

κινδυνεύουν να προκαλέσουν καθίζηση ολόκληρης της πολιτιστικής μας παράδοσης, το πρόβλημα είναι οξύτατο. Και δεν είναι μόνο πρόβλημα να σωθούν τα δεκάδες χιλιάδες μνημεία της χώρας μας, αλλά και πώς δεν θα χάσουμε το «πρόσωπό μας», πώς δεν θα μεταβληθούμε σε απλούς καταναλωτές της «αφθονίας», σε παθητικούς δέκτες και τελικά νεοβάρβαρους χωρίς τη δημιουργικότητα και θα ζούμε με την ανάμνηση του μεγάλου μας παρελθόντος και έναν «αέρα» ψευτοκοσμοπολιτισμού.

Ο Δήμος Καλαμάτας με την επιλογή πόλων τοπικής δραστηριοποίησης, δημιουργεί ένα πλέγμα πολιτιστικών εκδηλώσεων, που αποτελούν παράγοντα έλξης δημιουργικών στοιχείων. Οι πολιτιστικές δραστηριότητες συμβάλλουν σημαντικά στη δημιουργία ανωτάτου πλασιού ζωής. Κί' επειδή το «εγώ» εκρήγνυται αποκλεισμένο από εξόδους διαφυγής, πρέπει να χαλιναγωγηθεί, να διοχετευθεί σε πολιτιστικούς τομείς και χώρους.

Στόχος της Αισθητικής Αγωγής, που είναι μία μορφωτική διαδικασία και απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, εθνικότητας ή άλλου ιδιαίτερου χαρακτηριστικού, δεν είναι η προετοιμασία των αυριανών καλλιτεχνών, αλλά ουσιαστικά μορφωμένων ανθρώπων. Κατά το Herbert Read μορφωμένος είναι ο άνθρωπος που έχει καλλιεργήσει τους τρόπους της έκφρασής του και μπορεί να δημιουργεί έργο με τους ήχους, τον λόγο, τη μουσική, τις εικόνες, τις κινήσεις.

Κεντρικός σκοπός της αισθητικής καλλιέργειας είναι η εκδίπλωση του «δυνάμει είναι» του ανθρώπου, έτσι ώστε οι έμφυτες ικανότητες και προδιαθέσεις του να μορφοποιηθούν, να γίνουν, δηλαδή, «ενεργεία είναι». Η κατά το δυνατόν εκδίπλωση και αξιοποίηση όλων των πτυχών της προσωπικότητας δεν είναι μόνον προς όφελος του ατόμου, αλλά και ολόκληρης της κοινωνίας, καθώς οι ολοκληρωμένες

προσωπικότητες είναι δημιουργικοί φορείς του πολιτισμού.

Με την αισθητική αγωγή η επιθετικότητα γίνεται άμιλλα και η βία αλληλεγγύη. Ο άνθρωπος αποκτά συνείδηση του ηθικοπνευματικού του χώρου, ξεπερνά τα όρια του «εγώ» του και αναγεννάται. Λυτρώνεται από την καθημερινή του αγωνία, τη μοναξιά, η ζωή του αποκτά ρυθμό, η ψυχή του αποκτά εφορία, ερεθίσματα στοχασμού και τονώνεται η ψυχική του υγεία.

Ας μην ξεχνάμε ότι ο σύγχρονος άνθρωπος πολιορκείται από συναισθήματα άγχους, απομόνωσης, μελαγχολίας και κατάθλιψης. Η πιεστική κινητικότητα που χαρακτηρίζει το σύγχρονο βίο, οι απρόσωπες σχέσεις, η πολιτιστική υποστάθμη, σπάζουν τις εσωτερικές αντιστάσεις του ανθρώπου, ταρασσουν τον εσωτερικό του κόσμο και δημιουργούν νοσηρές ψυχολογικές καταστάσεις.

Τα αδιέξοδα, τα κενά, η πικρία της καθημερινότητας είναι ικανά να γονατίσουν ανθρώπους με ανίσχυρη προσωπικότητα και να τους βυθίσουν σ' ένα τέλμα «η μοναξιά μεγαλώνει ό,τι ο καθένας έχει μέσα του, ακόμα και το εσωτερικό κτήνος» προφήτεψε κάποτε ο Νίτσε.

Μόνος ο ψυχικός, πνευματικός και ηθικός εξοπλισμός αποπνέει έναν αέρα εξαιρετικής κοσμιότητας, υποδειγματικής δημιουργικότητας και γνήσιας αρτιότητας.

Εδώ παίρνει καθοριστικό ρόλο η Τοπική Αυτοδιοίκηση και προσπαθεί να απομακρύνει την αγχόνη των αδιεξόδων, να βρει μηχανισμούς αντίστασης και τρόπους επίλυσης των δυσχερειών, να άρει τον ηθικό βιασμό και τον ψυχολογικό μαρασμό της ανθρώπινης προσωπικότητας με την πολιτιστική αγωγή που λειτουργεί ως στοιχείο μόρφωσης, αναμόρφωσης και προσανατολισμού, πολλαπλασιάζοντας τα ενδιαφέροντα του νέου και την ανάπτυξη της δημιουργικότητάς του.

Αν οι αρνητικές συνέπειες της τεχνολογικής ανάπτυξης, καθώς και

τα καθημερινά φαινόμενα σκληρότητας, βίας και απομόνωσης, μας οδηγούν στη διαπίστωση ότι οι σύγχρονες ανεπτυγμένες κοινωνίες τείνουν να μετατραπούν σε κοινωνίες μοναχικών ανθρώπων, εμείς στηριζόμενοι σε πρωτοβουλίες του Δήμου και όχι μόνο, ελπίζουμε και είμαστε σίγουροι πως το μέλλον μας είναι ο πολιτισμός.

Η πολιτιστική αγωγή, πέρα από τον ορατό άμεσο σκοπό της, την εξιδανίκευση, τη φανέρωση του «ωραίου» και τη δημιουργία προτύπων, έχει σκοπό να παραστήσει ανάγλυφα την πραγματικότητα, το αντικείμενό της είναι ευρύ γιατί αγκαλιάζει όλο το φάσμα των ανθρώπινων ενδιαφερόντων και αναζητήσεων, δίνει νόημα στην εφήμερη πραγματικότητα, λυτρώνει από την καθημερινή αγωνία, καταργεί τη μοναξιά, δημιουργεί την αίσθηση συμπαρουσίας, δίδει ρυθμό στη ζωή και πέρα από την αισθητική συγκίνηση και την ψυχική εφορία, δίνει ερεθίσματα για στοχασμό, εμπάθυση και τόνωση της υγείας.

Ας μην ξεχνάμε ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει αναλάβει σήμερα την κάποτε πνευματικά υποσιτισμένη επαρχία και της παρέχει ποιοτικά και ποσοτικά ερεθίσματα, ώστε οι νέοι να μην παραπονούνται για ανισότητα ευκαιριών, παρέχοντάς τους πολιτιστικούς χώρους, βιβλιοθήκες, συναυλίες, μουσεία, πινακοθήκες, μνημεία, και με τη διδασκαλία των κυριότερων μορφών Αισθητικής Αγωγής, της ζωγραφικής, πλαστικής, χορού, δραματικής έκφρασης κρατά στον τόπο τους νέους, τους ενεργοποιεί, τους κάνει να αναγνωρίζουν, να απολαμβάνουν, να δημιουργούν το ωραίο όπου το συναντούν, να διοχετεύουν την ενεργητικότητα της νεανικής τους ηλικίας, να βγαίνουν από την πνευματική ακινησία, απραξία, τον μαρασμό. Με υλικοτεχνική υποδομή, εργαλεία, υλικά, μουσικά όργανα, αίθουσες, εργαστήρια, βιβλία, κατάλληλους δασκάλους, αισθητικά και πολιτιστικά καλλιεργημένους, δημιουργεί κατάλληλο

συναισθηματικό κλίμα και διεγείρει το ενδιαφέρον της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Ας μην ξεχνάμε ότι μόνο μέσα από την αισθητική και όχι από την φυσική κατάσταση μπορεί να αναπτυχθεί η ηθική κατάσταση του ανθρώπου¹⁰⁷.

Η Αισθητική Αγωγή, λοιπόν, στις μέρες μας αποτελεί ανάγκη. Οι κοινωνίες πρέπει να βρουν νέους προσανατολισμούς και να αποκτήσουν νέα πρότυπα. Οι νέοι μας έχουν ανάγκη από υγιείς κατευθύνσεις και η κοινωνία μας από ολοκληρωμένα και υπεύθυνα άτομα.

Η Καλλιτεχνική Αγωγή λειτουργεί προς αυτήν την κατεύθυνση και αν στα προγράμματα όλων των κρατών του κόσμου περιλαμβανόταν και η διδασκαλία της Αισθητικής Αγωγής θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι γενιές της ανθρωπότητας θα γνώριζαν ένα καλύτερο τρόπο ζωής.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι υπάρχει και δεκτικότητα και χρόνος. Εκείνο που μας λείπει πραγματικά είναι η ποιότητα των μηνυμάτων που θα οδηγήσει την ψυχή μας στο «φως» και «φως» είναι η τέχνη, η αισθητική καλλιέργεια.

Σαν γενικό συμπέρασμα αναφέρω ότι ο Δήμος Καλαμάτας με την ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ έχει στόχο να διαμορφώσει πολίτες που ξέρουν τι να διεκδικήσουν για την πόλη τους και αυτοί οι πολίτες είναι πάντα ο καλύτερος σύμμαχος για όλες τις μεγάλες τομές που γίνονται στην πόλη, ακόμη και στα πιο κλασσικά πράγματα, π.χ. δημιουργίας μιας πλατείας ή ενός μεγάλου αναπτυξιακού έργου.

Μπορούμε, πλέον, να μιλάμε όχι με το παρόν, αλλά και με τον μέλλον, μέσα από πολίτες που μπορούν όχι μόνο να βλέπουν με την ευαισθησία τους το μέλλον της πόλης, αλλά να έχουν ταυτισθεί με την

¹⁰⁷ ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΣΙΛΛΕΡ, «Για την Αισθητική Παιδεία του Ανθρώπου», επιστολή 23^η, μετάφραση Κλεοπάτρα Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, 1990, σελ. 145.

τύχη της. Έτσι, ο πολίτης - ακροατής μετεξελίσσεται σιγά - σιγά σε πολίτη - παραγωγό.

Σε κάποια στιγμή, δηλαδή, κάποιος που βλέπει καλό θέατρο, αποφασίζει να γίνει ερασιτέχνης ηθοποιός, όχι για να γίνει σπουδαίος ηθοποιός, αλλά για να εκφραστεί μέσα από τη φωνή, το σώμα του, το κείμενο, ή να ζωγραφίσει ή να ασχοληθεί ενεργά με κάποια μορφή τέχνης.

Και η Καλαμάτα αυτή τη στιγμή έχει χιλιάδες πολίτες, παραγωγούς τέχνης που δίνουν την ψυχολογική μάχη τους και βγαίνουν από το κλουβί μέσα στο οποίο τους εγκλωβίζει μια σκληρή καθημερινότητα, για να ανοιχθούν στον παράδεισο της έκφρασής τους.

Στους αγώνες για τα μεγάλα ζητήματα της πόλης, οι άνθρωποι αυτοί γίνονται οι μεγαλύτεροι υπερασπιστές του συμφέροντος της πόλης.

Πάντα στις τοπικές κοινωνίες αναπτύσσονται καθημερινά τοπικά συμφέροντα, που πολλές φορές εναντιώνονται στο μακροπρόθεσμο συμφέρον της πόλης.

Έτσι, μέσω της Αισθητικής Αγωγής με συνέπεια τον πολιτισμό, δημιουργείται το σημαντικότερο κεφάλαιο, οι πνευματικοί άνθρωποι, για να υπερασπισθούν το πιο πολύτιμο πράγμα που διαθέτει αυτή η χώρα το φυσικό μνημειακό πλούτο της.

«Αν θέλουμε να έχουμε μυαλά και ανθρώπους ικανούς να εξασφαλίσουν το μέλλον μας - λέγει ο Έρμαν Έσσε - δεν πρέπει να αρχίσουμε από το τέλος με μεταρρυθμίσεις κυβερνήσεων και πολιτικών μεθόδων αλλά από την αρχή με την οικοδόμηση της προσωπικότητας. Αν θέλουμε να έχουμε μυαλά και ανθρώπους που να εγγυώνται ένα μέλλον, οφείλουμε να χώσουμε τις ρίζες πιο βαθιά και όχι μόνο να ταρακουνάμε τα κλαδιά».

Έτσι, και ο Δήμος Καλαμάτας επιδρά αισθητικά πάνω στο παιδί

για να επιτύχει την καλαισθητική μόρφωση και ανύψωσή του με πολλές μορφές τέχνες, οι οποίες μπορεί να δίνουν την εντύπωση πολυτέλειας, αλλά είναι απαραίτητες για την επιβίωση του έθνους μας και την εξασφάλιση ενός καλύτερου αύριο.

Άλλωστε ο σύγχρονος κόσμος υλικά ίσως είναι ο πλουσιότερος από κάθε προηγούμενο, αλλά πνευματικά πάμπτωχος.

Καλαμάτα · η πόλη που αγωνίζεται να αναδείξει τον πολιτισμό σαν μια ανυπολόγιστη δύναμη επικοινωνίας πιστεύοντας ότι «πόλη χωρίς πολιτισμό, δεν υπάρχει - χλομιάζουν οι τοπικές αρχές μιας πόλης, ο Δήμαρχος και το Δημοτικό Συμβούλιο, που δεν έχουν συμπεριλάβει στις δραστηριότητές τους τον πολιτισμό, είτε ως περιφρούρηση της συνέχισης της πόλης, είτε ως δυνατότητα έκφρασης του πολίτη, που αποτελεί το πολιτιστικό παρόν και το μέλλον της» (Σταύρος Μπένος, Συνέδριο ΚΕΔΚΕ Ζάκυνθος 2002).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βιβλίο δραστηριοτήτων νηπιαγωγείου, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1991.
- Beasdsley M.C., «Ιστορία των αισθητικών θεωριών», Αθήνα 1989.
- Δανάση - Αφεντάκη Αντ., «Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής», Εκδ. Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1997.
- Δανάση - Αφεντάκη Αντ., «Παιδαγωγική ψυχολογία (Μάθηση και Ανάπτυξη)», Εκδ. Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1996.
- ΔΕΠΑΚ Φυλλάδιο.
- Δ.Ο.Λ.Τ., «Ο χορός πέρα από τα σύνορα», Επιμ. Άλκης Ράφτης, Αθήνα 1994.
- Ελευθερουδάκη Εγκυκλοπαίδεια, Εκδ. Νίκα και Σία Ε.Ε., Αθήνα.
- Ε.Ε.Τ.Α.Α., «Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία», εκδ. D.I.D., Αθήνα 1994.
- Εφημερίδα ΒΗΜΑ, 9/87, Πολυξένη Ματέυ - Ρουσοπούλου.
- Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Επτά Ημέρες» ένθετο, 6/9/98 ΠΑΙΔΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ.
- Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Επτά Ημέρες» ένθετο, 10/3/02 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ.
- Εφημερίδα ΘΑΡΡΟΣ, Συνέδριο της ΚΕΔΚΕ, 19/4/02.
- Καφούτση Γιάννη, «Αισθητική Αγωγή», Εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1974.
- Καλούρη - Αντωνοπούλου Ουρανία, «Αισθητική Αγωγή του Παιδιού», Εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1985.
- Κοσμά Αικατερίνη, «Ιστορία της Προσχολικής Αγωγής», Θεσσαλονίκη 1985.
- Κουλυμπί - Ππαπετροπούλου Κ., «Αισθητική Αγωγή του Παιδιού»,

(internet kouloubi.html).

- Κουρεντζή Λάκη, «Το Θεατρικό Παιγνίδι», Αθήνα 1991.
- Μπαλαφούτη Κ., «Παραδοσιακά Ακούσματα», Αθήνα 1998.
- Μπαμπινιώτη Γ., «Γλωσσολογία και Λογοτεχνία», Έκδ. Β', Εκδ. Γκέλπεσης, Επιμέλεια Δ. Μαυρομάτη, Αθήνα 1991.
- Νικηταρά Ν., «Μαζικός Λαϊκός Αθλητισμός», Αθήνα 1993.
- Οικονόμου Δ., Πετράκος Γ., «Η Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων», Εκδ. Θεσσαλία Gutenberg, Βόλος 1999.
- Παπανούτσου, «Αισθητική», Αθήνα 1953.
- Παρασκευόπουλου Ι., Καθηγήτῃ Γενικῆς Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών, «Εξελικτική Ψυχολογία», τόμος 3, Αθήνα.
- Σίλλερ Φρίντριχ, «Για την Αισθητική Παιδεία του Ανθρώπου», μετάφραση Κλεοπάτρα Λεονταρίτου, Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1990.
- Σέργη Λένια, «Μουσική Αγωγή», Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1995.
- Συνάντηση Δημιουργών του Δήμου Κομοτηνῆς, Εκδοτ. Ροδόπης, Νοέμβριος 1997.
- Σιδέρη Αλόη, περιοδικό «Το Δένδρο», τεύχος 57, 1985.
- Τρούλη Γ., «Η Αισθητική Αγωγή του Παιδιού», Εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1991.
- www.colture.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

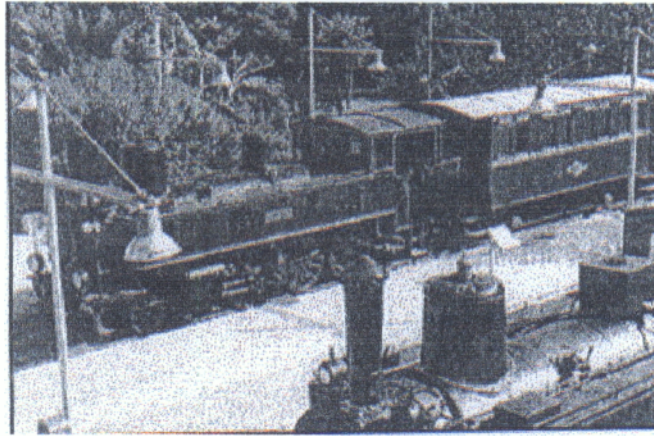
Φωτ. 1:

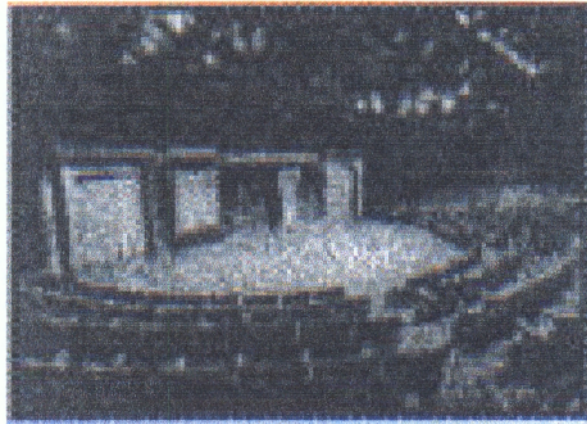
Φωτ. 2: Διεθνές Κέντρο Χορού Καλαμάτας - Ζουμπούλειο Μέγαρο

Φωτ. 3: Πάρκο Σιδηροδρόμων

Φωτ. 4: Μουσείο Σιδηροδρόμων Δήμου Καλαμάτας

Φωτ. 5: Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας - Νέα Σκηνή

Φωτ. 6:

Φωτ. 7: Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας, Ευγ. Τριβιζά «Φρουτοπία»

Φωτ. 8: Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας, Κ. Βάρναλη «Άτταλος ο Γ'»

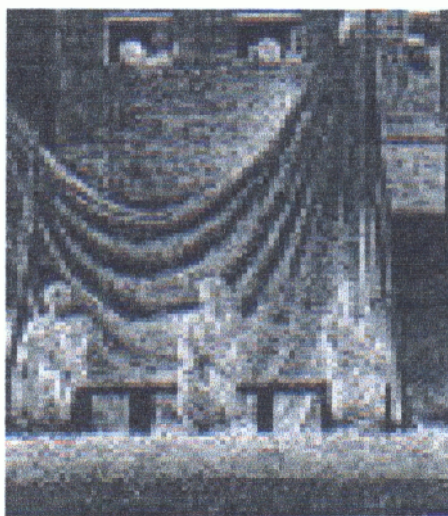
**9ο Διεθνές Φεστιβάλ Χορού
Καλαμάτας**
Έντεχνες στροφές και ευφάνταστα
βήματα εμπρός

Αν ο χορός είναι ζήτημα αναπνοής, ή έστω και αυτής, τότε, τόσο η χορευτική κοινότητα, όσο και το κοινό του χορού στην Ελλάδα, έχουν κάθε λόγο να αναπνέουν κανονικά. Το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας είναι ευτυχώς έτοιμο να δώσει για ένατη συνεχή χρονιά το παρών και να φρεσκάρει τον αέρα που πνέει ομαλογουμένως πιο καθαρός τα τελευταία χρόνια στα ελληνικά χορευτικά πράγματα. Αναπνεύστε κανονικά λοιπόν! Έντεχνες στροφές και ευφάνταστα βήματα εμπρός, σας περιμένουν όλους, και φέτος, στην Καλαμάτα...

Φωτ. 9:

Φωτ. 10:

Φωτ. 11: Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας, Ομήρου «Οδύσσεια»

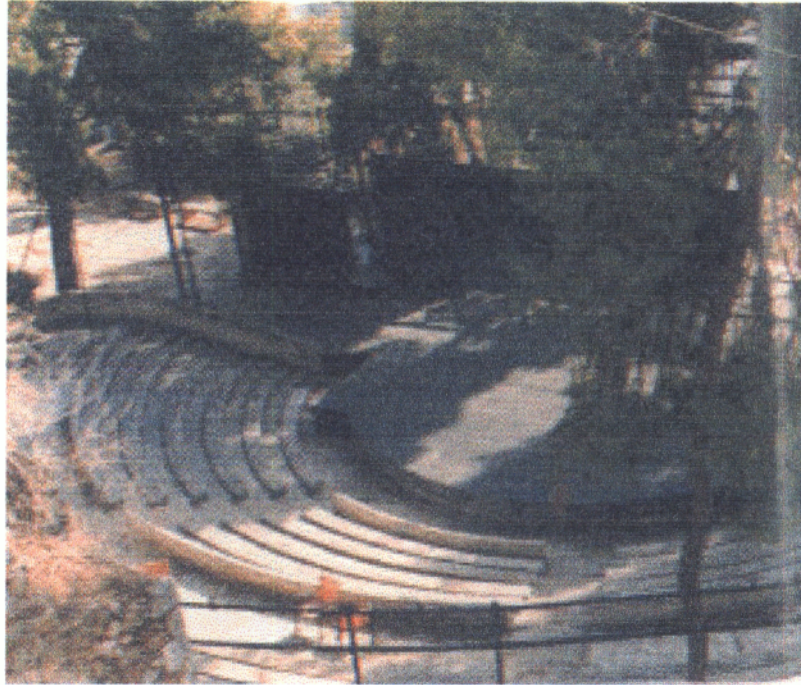
Φωτ. 12: Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Καλαμάτας,
Σ. Μπέκετ «Ευτοχισμένες μέρες»

Φωτ. 13: Δημοτικό Θέατρο Καλαμάτας

Φωτ. 14: Δημοτική Σχολή Χορού

Φωτ. 15: Θέατρο Κάστρου

Φωτ. 16: Εικαστικό Σχολείο

Φωτ. 17: Κτήριο ΔΕΠΑΚ

Φωτ. 18: Δημοτικό Ωδείο

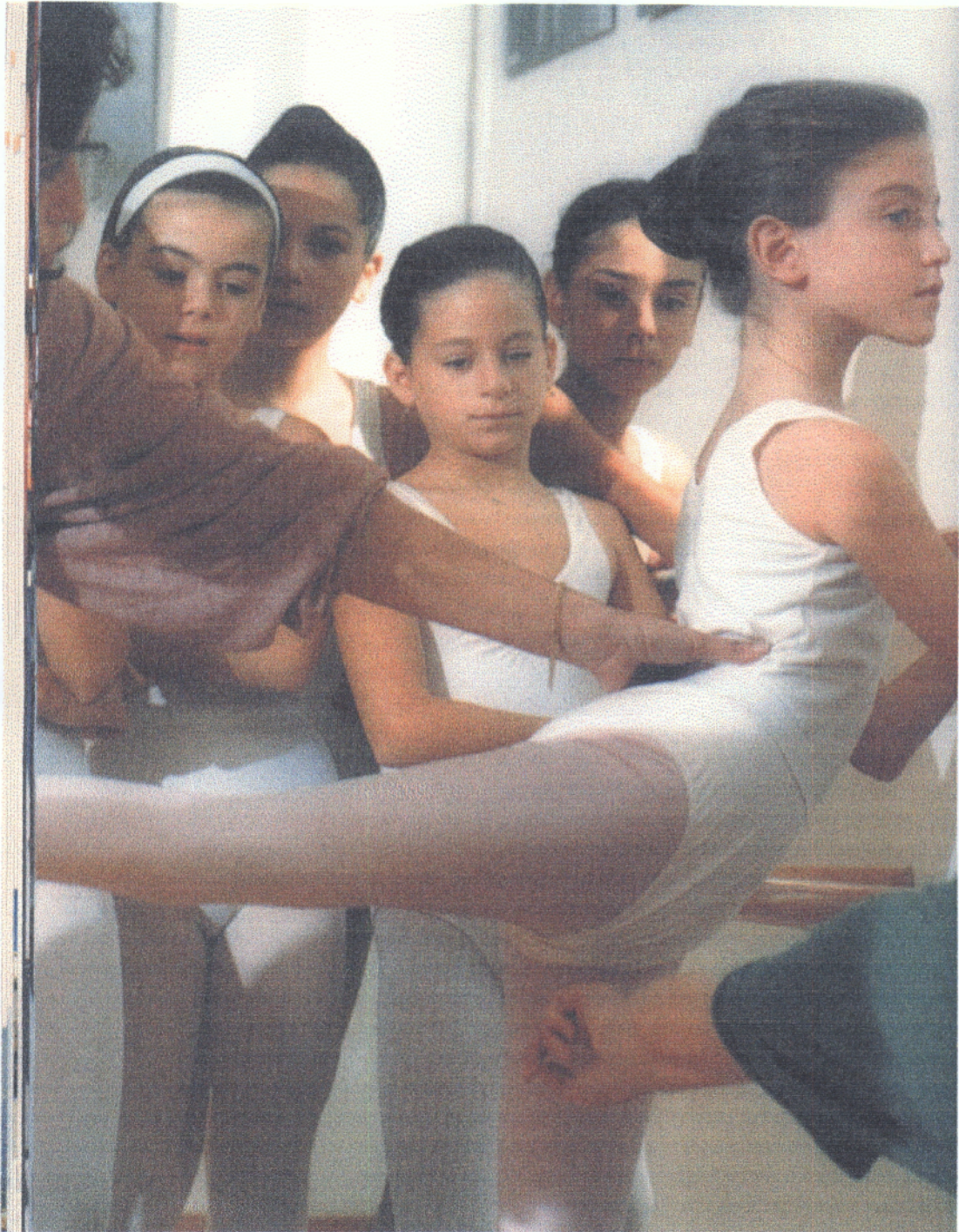
Φωτ. 19: Τορέας Μουσικής

Φωτ. 20: Εικαστικά

Φωτ. 21: Εικαστικά

Φωτ. 22: Τομέας Χορού

Φωτ. 23: Τομέας Χορού

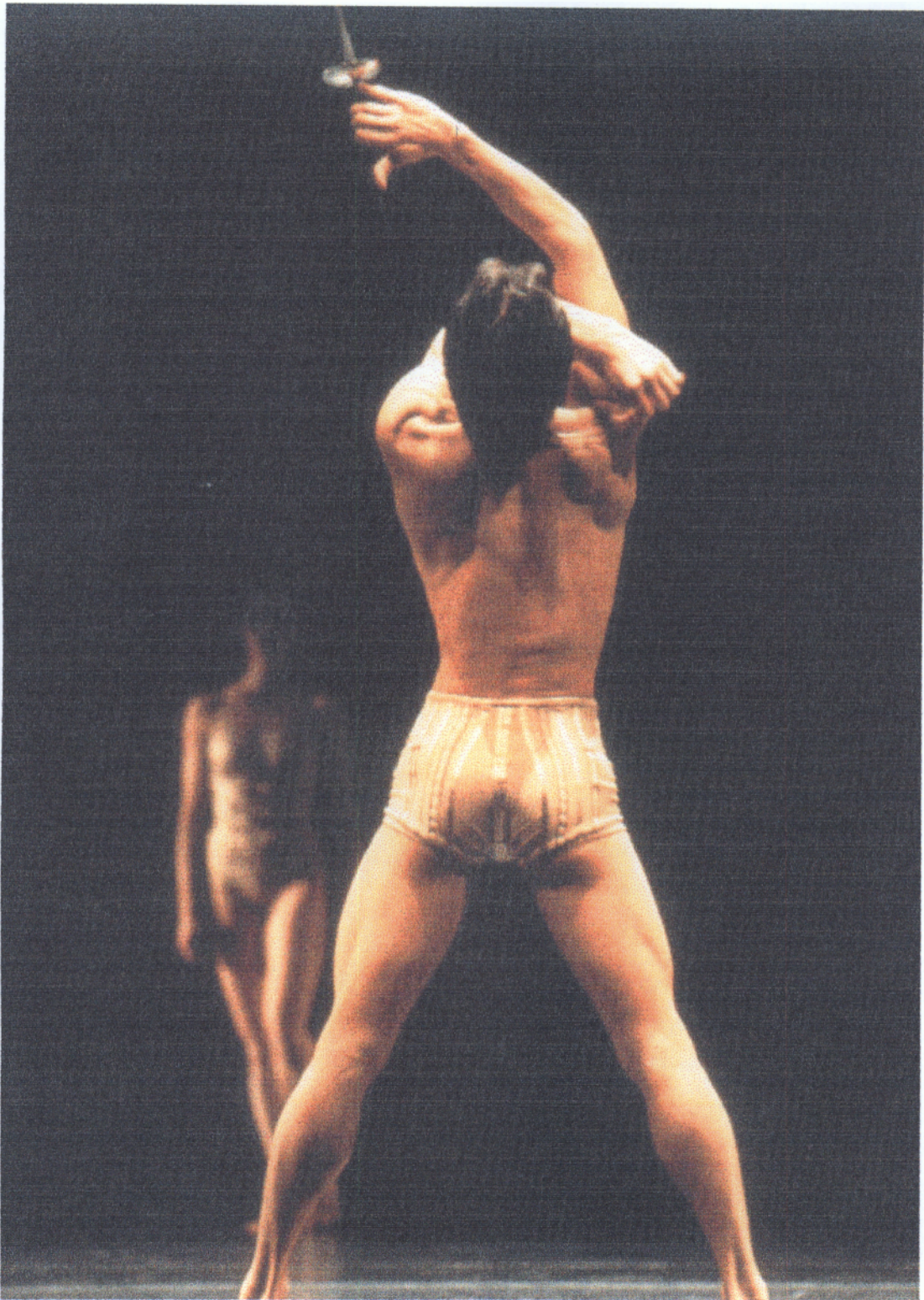
Φωτ. 24: Τομέας Χορόδ

Φωτ. 25: Διεθνές Κέντρο Χορού

Φωτ. 26: Φεστιβάλ Χορού

Φωτ. 27: Φεστιβάλ Χορού

